

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BİLİM DALI**

MISIRLI TÜRK ŞAİR ÂİŞE İSMET TEYMUR VE HİLYETÜ'T-TIRAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HACER BETÜL ALTINTAŞ

DANIŞMAN: DR. ÖĞR.ÜYESİ ŞULE AĞAÇ

**YALOVA
EYLÜL 2024**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BİLİM DALI

MISIRLI TÜRK ŞAİR ÂİŞE İSMET TEYMUR VE HİLYETÜ'T-TIRAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HACER BETÜL ALTINTAŞ
21812101

DANIŞMAN: DR. ÖĞR.ÜYESİ ŞULE AĞAÇ

YALOVA
EYLÜL 2024

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “MISIRLI TÜRK ŞAİR ÂİŞE İSMET TEYMUR VE HİLYETÜ’T-TIRAZ” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

İmza

Hacer Betül ALTINTAŞ

ÖNSÖZ

Bu çalışmada modern Arap Edebiyatının önde gelen kadın şairlerinden Âişe İsmet Teymur'un hayatı ve Arapça divanı Hilyetü't-tırâz ele alınmıştır. Âişe İsmet Teymur, Arap edebiyatının öncülerinde olmakla birlikte Türkçe ve Farsça şiirleri de bulunan bir şairdir. Sadece şiirleri değil düz yazıları da önemlidir. Şair toplumsal konulara duyarsız kalmamış, özellikle ülkenin problemlerini eserlerinde konu edinmiştir.

Yüksek lisans tezimi yazarken bana destek olan, nasıl ilerlemem konusunda yol göstererek rehberlik yapan çok değerli danışman hocam Dr. Şule AĞAÇ'a, kendilerine ne zaman bir çıkmazla gitsem yardımcı olan değerli hocalarım Dr. Muhammed Recai GÜNDÜZ, Doç. Ahmet MEYDAN ve Dr. Hüseyin ARSLAN'a teşekkürü borç bilirim.

Bu uzun süreçte benden desteklerini esirgemeyen anneme, babama ve kardeşlerime şükran duyuyorum. Son olarak daima yanımda olarak tüm zorluklarda bana destek olan sevgili eşime teşekkür ederim.

Eylül – 2024

Hacer Betül ALTINTAŞ

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Yöntemi	1
1.3. Çalışmada Karşılaşılan Zorluklar	2
1.4. Çalışmamızdan Önceki Çalışmalar	2
2. ÂİŞE TEYMUR'UN YAŞADIĞI DÖNEM, HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ	4
2.1. Yaşadığı Dönemdeki Mısır'ın Özellikleri	4
2.1.1. Mısır'ın genel özellikleri	4
2.1.2. Mısır'daki siyasi olaylar	5
2.1.3. Mısır'da edebi anlayış.....	5
2.1.4 Mısır'da sosyal yaşam	6
2.2. Hayatı.....	9
2.3. Eserleri.....	16
2.3.1. Hilyetü't-tırâz.....	16
2.3.2. Şükûfe	16
2.3.3. Mirâtü't-teemmül fi'l-umûr	17
2.3.4. Netâicü'l-ahvâl fi'l-akvâl ve'l-efâl	18
2.3.5. Lâ taslûhu'l-âilât illâ bi-terbiyeti'l-benât.....	19
2.4. Edebî Kişiliği.....	20
2.4.1. Şiir dili	21
2.4.2. Nesir dili	21
2.4.3 Şarkıları.....	22
2.4.3. Övgü ve münasebat şiirleri	23
2.4.4. Aile ile ilgili şiirleri.....	23
2.4.5. Mersiye	23
2.4.6. Gazel	24
2.4.7. Ahlaki şiirler	24

2.4.8. Dinî ve yakarış şiirleri.....	25
3. ARAPÇA DİVANI HİLYETÜ’T-TİRÂZ	26
3.1. Divanın İçeriği.....	26
3.2. Mukaddimeler.....	26
3.2.1. Prenses Kadriye Hüseyin	26
3.2.2. Halil Sabit Paşa	27
3.2.3. Muhammed Teymur Bey	28
3.2.4. Ahmed Kemalzâde.....	28
3.2.5. Suheyr el-Kalamavi	28
3.2.6. Bintü’ş-Şâtî	29
3.3. Mey Ziyâde’nin Çalışması.....	29
3.4. Hilyetü’t-tirâz	30
3.4.1. İltifat şiirleri	30
3.4.1.1. Hidiv’in Mısır’a gelişini tebrik etmek için yazılan şiir.....	30
3.4.1.2. Veliaht Abbas Beyin doğumu üzere yazılan şiir	32
3.4.1.3. Hidiv’in ziyareti üzere yazılan şiir.....	33
3.4.1.4. Allâme İbrahim es-Seka’nın vefatı üzerine yazılan şiir.....	34
3.4.1.5. Hasan Paşa’nın kızı Azize hanımın doğumu üzere yazılan şiir.....	39
3.4.1.6. Bir yöneticiyi övmek için söylediği şiir.....	40
3.4.1.7. Yöneticilere bayram tebriği için yazdığı şiir	40
3.4.2. Aile şiirleri	42
3.4.2.1. Hastalığını daha da kötüleştiren doktoru yermek için yazdığı şiir	42
3.4.2.2. Göz hastalığına yakalandığında söylediği şiir	43
3.4.2.3. Göz hastalığından kurtulduğunda yazdığı şiir	43
3.4.2.4 Mûnâcât şiiri	46
3.4.2.5. Davet yemeğinde söylediği şiir.....	49
3.4.2.6. Oğullarının sünnetinde söylediği şiir	49
3.4.2.7. Kardeşinin doğması üzerine yazdığı şiir.....	50
3.4.2.8. Erkek kardeşinin okumaya başlaması üzere yazdığı şiir	50
3.4.3 Mersiye	51
3.4.3.1 Şairin kızı Tevhîde için yazdığı mersiye	52
3.4.3.2. Babasının vefatı üzerine yazdığı mersiye	57
3.4.3.3. Annesinin vefatı üzerine yazdığı mersiye.....	61
3.4.3.4. Kız kardeşinin vefatı üzerine yazdığı mersiye.....	63
3.4.4. Gazeller.....	65

3.4.4.1. Sevgiliye yazılan şiir.....	65
3.4.4.2. Bir Mektubun başında yer alan şiir.....	69
3.4.4.3. Özlem şiiri.....	70
3.4.4.4. Sevgiliyi görünce yazılan şiir	71
3.4.4.5. Sevgiliye duyulan hasretten dolayı yazılan şiir	72
3.4.4.6. Aşk şiiri/1.....	72
3.4.4.7. Aşk şiiri/2.....	73
3.4.4.8. Aşk acısından dolayı yazdığı şiir	73
3.4.4.9. Murabbalardan örnekler.....	74
3.4.4.10. Ayrılıktan dolayı sevgiliye sitem ettiği şiir.....	75
3.4.4.11. Leylâ şiirleri	75
3.4.5. Ahlakî şiirler	77
3.4.5.1. Ahlâkî değerlerden bahsettiği şiir.....	77
3.4.5.2. Dünyadan uzak durulması gerektiğini anlattığı şiir	80
3.4.5.3. Züht hakkında yazdığı şiir	80
3.4.5.4. Güzel hasletlerden bahsettiği şiir	81
3.4.5.5. Kötü huylardan uzak durulması gerektiğini anlattığı şiir	82
3.4.6. Dinî şiirler	82
3.4.6.1. Münâcât şiiri	82
3.4.6.2. Öğütler içeren şiir	84
3.5. Hatimeler	85
3.5.1. Divanın hatimesi	85
3.5.2. Alimlerin övgüsü	85
3.5.2.1. Şeyh Muhammed Semêluti.....	85
3.5.2.2. Ahmet ebü'l-Beka ez-Zürkanî	86
3.5.2.3. Selim Rahmi	86
3.5.2.4. Muhammed Tefvîk	87
4. SONUÇ	88
KAYNAKÇA	90
ÖZGEÇMİŞ	92

KISALTMALAR LİSTESİ

b.	: İbn, bin (Oğul)
Hız.	: Hazreti
ö.	: Ölüm
s.a.v	: Sallallâhu aleyhi ve sellem
Tdv	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
yy	: Yüzyıl

MISIRLI TÜRK ŒAİR ÂİŒE İSMET TEYMUR VE HİLYETÜ’T-TIRAZ

ÖZET

Dünyamızın köklü dilleri arasında yer alan Arapça, edebî anlamda birçok dönemden gemiŒtir. Bu dönemlerden birisi de etkisi günümüzde hâlen devam eden Modern Arap Edebiyatıdır.

XIX yy’da ortaya çıkan Modern Arap Edebiyatı, Arap lkelerinde karŒılık bulmuŒtur. Bu ülkelerin baŒında da Mısır gelmektedir. Mısır’da yaŒanan reformlar, özellikle matbaanın getirilmesi bu döneme geiŒi kolaylaŒtırmıŒtır.

Mısır’da özellikle Teymur ailesinin fertleri, Modern Arap Edebiyatına eserler bırakmıŒtır. ÂiŒe İsmet Teymur da tıpkı diğeri aile yeleri gibi edebiyatla ilgilenmiŒ ve farklı türlerde eserler kaleme almıŒtır. ÂiŒe İsmet, yazdığı eserlerle kendisiyle aynı asırda yaŒayan kadınlara örnek olmuŒtur.

Modern Arap Edebiyatının Mısır’daki önemli temsilcilerinden birisi olan ÂiŒe İsmet Teymur’un Arapça divanı alıŒmamızın temelini oluŒurmaktadır. Bununla birlikte tezimizde Œairin hayatına, yaŒadıđı dönemin özelliklerine ve diğeri eserlerine de yer verilmiŒtir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Edebiyatı, Arap Œiiri, ÂiŒe İsmet Teymur, Hilyetü’t-tırâz

EGYPTIAN TURKISH POET AISHA ISMAT TEYMUR AND HILYETÜ'T-TIRAZ

ABSTRACT

Arabic, one of the world's most ancient languages, has undergone numerous phases in literary history. One of these phases, which continues to exert influence today, is Modern Arabic Literature.

Modern Arabic Literature, which emerged in the 19th century, resonated across Arab countries, with Egypt leading the way. The reforms in the country, especially the introduction of the printing press, facilitated the transition to this new literary period.

In Egypt, particularly the members of the Teymur family, contributed significantly to Modern Arabic Literature. Like other members of her family, Aisha Ismat Teymur was also engaged in literature and produced works in various genres. Through her writings, Aisha Ismat became a role model for women of her era.

Our study focuses on the Arabic divan of Aisha Ismat Teymur, one of the prominent representatives of Modern Arabic Literature in Egypt. Additionally, this thesis addresses the poet's life, the characteristics of the period in which she lived, and her other works.

Keywords: Arabic Language and Literature, Arabic Poetry, Aisha Ismat Teymur, Hilyetü't-Tiraz

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

XIX. yy'da Arap ülkelerinde edebiyat Modern Dönem adı verilen yeni bir döneme girmiştir. Bu dönem özellikle Mısır'da Fransız harekâtı nedeniyle hızla gelişmiştir. Ayrıca bu dönemde milli duygular, bağımsızlık, öze dönüş gibi temalar ortaya çıkmış, kadınların eğitimi gibi güncel meseleler ele alınmıştır.

Türklerle uzun yıllar bir arada yaşamalarının sonucu olarak Araplar arasında Türk, Türkler arasında da Arap halk yer almaktaydı. Teymur ailesi de Mısır'da yaşayan Türk asıllı bir aileydi. Edebiyata ve ilme gönül vermiş bu aile, o dönemdeki diğer ailelerin aksine kızları Âişe İsmet'in eğitimine önem vermiş kendisini bu konuda desteklemiştir. Ana dili Türkçe'yi de çok iyi konuşan Âişe İsmet Teymur, hem Türkçe, hem Farsça hem de Arapça şiirler yazmıştır

Bu çalışmamızda yaşadığı dönemin normları dışına çıkmış, yeteneğiyle bazı erkek şairleri de gölgesinde bırakmış, Türk asıllı Âişe İsmet Teymur'un hayatı ve Arapça divanı yer almaktadır. Çalışmadaki amacımız; şairin tartışılan feminist yönüyle ilgili iddialara yanıt vermek, İslâmiyetteki kadın erkek ilişkilerini savunduğunu dile getirmek ve yine şairin edebi dilinin ağır olmadığını göstermektir.

Çalışmamızın ana gayesi Âişe İsmet Teymurun şu ana kadar dilimize çevrilmemiş olan Arapça divanı *Hilyetü't-tırâz*'ın içeriği ve şiirlerin tercümesidir. Şairin Türk asıllı olması da çalışmalarının dilimize kazandırılması edebiyat dünyası açısından önem arz etmektedir.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada konu ile ilgili dilimizde ve yabancı dillerde hazırlanılmış tez, makale, kitap vb. çalışmalardan yararlanılmıştır. Bu eserlerden bazıları şunlardır; Şairin kendi yazmış olduğu ve daha sonradan mukaddime ve hatimelerle genişletilmiş olan eseri "*Hilyetü't-tırâz*",¹ dönemin başka bir kadın edebiyatçısı olan Mey Ziyâde'nin eseri "*Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*",² kardeşi Ahmed Teymur'un eseri "*Târîhu'l-üsra'ti't-teymûriyye*",³ ve diğer önemli edebiyatçıların hazırlamış olduğu "*ed-Dürri'l-Mensûr*",⁴ "*Alâm'ün-Nisâ fî aleml-l-arab ve'l-islâm*",⁵ "*Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ*"⁶ gibi eserlerdir. Tüm bunların yanı sıra Abuzer Kalyon

¹ Âişe Teymur, *Hilyetü't-tırâz* (el-matbaatü'l-âmiratü's-sarkıyye, ts.).

² Mey Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, ts.

³ Ahmed Teymur, *Târîhu'l-üsra'ti't-teymûriyye* (Lecnetü neşri'l-müellifeti't-teymûriyye, ts.).

⁴ Zeyneb Fevvâz, *ed-Dürri'l-Mensûr*, ts.

⁵ Ömer Rızâ Kehhâle, *A'lâm'ün-Nisâ fî aleml-l-arab ve'l-islâm* (IslamKotob, ts.).

⁶ İbrahim Mahmud es-Sağır, "*Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ*", *Vizâratü's-sekafe*, (2014), 52-68.

tarafından kaleme alınan “*Ayşe Teymuri Divanı Divan Şiirinin Nil'deki Sesi*”⁷ isimli kitap ve “*Üç Dilli Şair Ayşe Teymûrîden Üç Dilli Gazel*”⁸ adlı makaleden istifade edilmiştir.

Çalışmamız dört ana başlıktan meydana gelmektedir.

I. Bölüm Giriş. Giriş bölümü, çalışmanın amaç ve yöntemini kapsamaktadır.

II.. Bölüm, Yaşadığı dönem, hayatı, eserleri ve edebi kişiliği adıyla 4 alt başlıktan oluşmaktadır. Bu bölümde Âişe İsmet Teymurun hayatı, ilmî hayatı, ders aldığı hocaları, edebi dili, eserleri ve yaşadığı dönemin özelliklerine yer verilmiştir

III. Bölüm olan Arapça Divanı Hilyetü't-tırâz'da toplam 5 alt başlıktan meydana gelmektedir. Bu başlık altında şair hakkında yapılan çalışmalar, eser ve kendisi hakkında yapılan değerlendirmeler yer almaktadır. Divan toplam 6 farklı konu içermektedir. Her konu başlığı altında şiir tercümelerine yer verilmiştir. Çalışmamızın yazım kuralları ve transkripsiyonunda Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi esas alınmıştır.

IV. Bölüm: Bu bölümde çalışmanın sonucu yer almaktadır.

1.3. Çalışmada Karşılaşılan Zorluklar

Âişe İsmet Teymur, günümüze kadar birçok çalışmacının dikkatini çekmiş bir şahsiyettir. Araştırmacıların kimisi edebi yönünü incelerken kimisi de yaşantısını dikkate almıştır. Ancak yapılan çalışmalara baktığımızda bazı sorunlarla karşılaşmaktayız. Bu sorunlar şunlardır;

- Şairin feminist olduğu iddiası
- Şairin edebi dilinin ağır olduğu iddiası
- Evlendikten sonraki hayatıyla ilgili malumat bulunmaması
- Şairin uzunca bir süre edebiyattan uzak durması

1.4. Çalışmamızdan Önceki Çalışmalar

- Âişe et-Teymûriyye: Mısır'da Feminist Harekete İlham Veren Türk Bir Şair -Esat Ayyıldız – Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi
- Türk Edebiyatının Mısır'da Unuttuğu Bir Şair: Âişe İsmet Teymur -Mehmet Ali Yekta SARAÇ

⁷ Abuzer Kalyon, *Ayşe Teymuri Divanı Divan Şiirinin Nil'deki Sesi* (Akçağ Yayınları, 2013).

⁸ Abuzer Kalyon, “Üç Dilli Şair Ayşe Teymûrîden Üç Dilli Gazel”, *Journal of Turkish Studies* 10/Volume 10 Issue 8 (01 Ocak 2015), 1425-1425.

- Üç Dilli Şair Ayşe Teymûrîden Üç Dilli Gazel – Abuzer Kalyon - Turkish Studies
- Mısırlı Divan Şairi Ayşe Teymûrî'yi Şiirden Uzaklaştıran Ölüm: Kızı Tevhîde'nin Hayata Vedası – Abuzer Kalyon- Journal of Social Humanities Sciences Research
- Divan şiirinin Nil'deki sesi Ayşe Teymûrî dîvanı – Abuzer Kalyon- Akçağ Yayınları
- Âişe Teymur'un Modern Şiirdeki Yeri -Neşe Erbaş -Yalova Üniversitesi
- Âişe Teymûriyye ve devruhê fi'l-edebi'n-nisâ fi'l-asri'l-hadîs -Ramazan Saîde Muhammed - Câmiatü ümmûl-kurâ külliyyetü's- şerîat ve'dirasât'ül-islâmiyye
- Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ - İbrahim Mahmud es-Sağır - Vizâratü's-sekafe
- Hilîyetü't-tırâz divânı Âişe Teymûriyye mea kasaidi'lletî lem yesbik neşruhê – Âişe Teymur - Lecnetü neşri'l-müellifeti't-teymûriyye
- Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa – Abdul Ati Seyyid Harb – Ezher Üniversitesi
- Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa – Mey Ziyâde - Dârü'l-Hilal Yayınevi
- Şâiratü'lletî ahrakat kasaidühê – Muhammed abdu's-Şâfiî el-kavsi- Râbitatü'l-Edebi'l-İslâmî el-Âlemîyye

Bu eserlerden kimisi şairin hayatına yönelik kimisi de eserlerine yönelik çalışmalardır. Abuzer Kalyon'un kaleme almış olduğu *Divan şiirinin Nil'deki sesi Ayşe Teymûrî dîvanı* isimli eser, şairin Türkçe ve Farsça eserlerini ihtiva etmektedir. Yine Neşe Erbaş'ın kaleminden dökülen *Âişe Teymur'un Modern Şiirdeki Yeri* isimli yüksek lisans tezinde Âişe İsmet Teymur'un Ârapça şiirleri sadece vezinlerine ayrılarak bahirleri belirlenmiştir. Ârapça şiirlerin tercümesine dair bir çalışma yapılmamıştır.

2. ÂİŞE TEYMUR'UN YAŞADIĞI DÖNEM, HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

2.1. Yaşadığı Dönemdeki Mısır'ın Özellikleri

Âişe İsmet Teymur, dünyaya geldiğinde Mısır'da hem edebi hem siyasi hem de toplumsal alanlarda köklü değişiklikler meydana gelmekteydi. Şairin dünyaya geldiği ülke artık bir yenilenme içerisindeydi. Uzun yıllar bu topraklarda hakimiyet kurmuş olan Osmanlı egemenliğine son verilmiş, ülkedeki varlığını koruyan Memlûklü izleri yıkılmaya başlanmış ve Fransız sömürgesine son verilmişti. Mehmet Ali Paşa (ö.1848), ülkedeki tüm izleri yok ederek yeni bir Mısır inşa etmeye başlamıştı.

2.1.1. Mısır'ın genel özellikleri

Mehmet Ali Paşa döneminde Mısır'da birçok alanda reform yapılmıştır. Paşa, ülkeyi yeniden tesis etmek amacıyla sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda yeniliklere önem vermiştir. Ülkenin eğitim seviyesini yükseltmek amacıyla Avrupa'ya burslu öğrenciler göndermiş, tercüme faaliyetleri başlatmıştır. Ülkenin güvenliğini sağlamak amacıyla orduda birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Mehmet Ali Paşa, Mısır'ın gelişmesi için ülke içinde çeşitli düzenlemeler yaparken bir yandan da ülke dışında savaş ve fetihlerle uğraşmıştır.⁹ Ülkenin içinde bulunduğu bu yeni durum elbette edebiyatı da etkilemiş ve Mısır'da modern edebiyatın kapısı aralanmıştır.

Mehmed Ali Paşa'nın ardından tahta gelen I. Abbas (1854), bu yeniliklerin önünde durmuştur. İlk olarak yurtdışına gönderilen öğrencilerin öğrencilerin bursunu kesmiştir. Daha sonra tercüme faaliyetlerini durdurarak sadece Türkçe dilinde yapılan tercüme çalışmalarına izin vermiştir. Mısır'da Avrupa örnek alınarak açılan okulları kapatmıştır.¹⁰

I. Abbas'ın ardından tahta gelen Said Paşa (1863), da Mehmed Ali Paşa'nın yaptığı yeniliklerin karşısında durmuştur. Mehmed Ali Paşa'nın kurmuş olduğu askeri nizamı bozmuş, Mısırlı askerlere Subay olma yolunu açmıştır.¹¹ Bunun sonucunda ise Urabi Paşa liderliğindeki meşhur isyan¹² meydana gelmiştir.

Said Paşa'dan sonra yönetime geçen İsmail Paşa da tıpkı Mehmet Ali Paşa gibi ülkede yenilikler yapılmasına önem vermiştir. İsmail Paşa; "Mısır Afrika'ya dönmeyecek, Avrupa'nın bir

⁹ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 42.

¹⁰ Rahmi Er, *Modern Mısır romanı - I: 1914-1944* (Ankara: Hece, 2015), 21.

¹¹ Sir Valentine Chirol, *The Egypt Problem* (London, 1920), 37.

¹² Hilal Görgün, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, 2012), "Urâbî Paşa".

parçası olacaktır" sözünü bu dönemde söylemiştir. Bu sözünü gerçekleştirip Mısır'ı Avrupa ülkesi yapabilmek için çalışmalar başlatmıştır.¹³ İsmail Paşa(1879), Mehmed Ali Paşa döneminde eğitim amacıyla Avrupa'ya gönderilen öğrenciler arasındaydı. Bu nedenle tahta çıktığında edebi ve kültürel anlamda yenilikler yapmıştır. İlk olarak bozulmaya başlayan ekonomiyi canlandırmış daha sonra da yurtdışı burslarını aktif hale getirmiştir.¹⁴ I. Abbas döneminde kapatılan okulları aktif hale getirmiş ve yeni okullar açmıştır. Onun zamanında, durmuş olan tercüme hareketleri tekrar faaliyete geçmiştir.¹⁵

2.1.2. Mısır'daki siyasi olaylar

Âişe İsmet Teymur, Mısır'ın gelişiminde, Kavalalı Mehmed Ali Paşa (1805-1848), İbrahim Paşa (1848- (?), I. Abbas Hilmi Paşa (1848-1854), Said Paşa (1854-1863), Hidiv İsmail Paşa (1863-1879), Hidiv Tefvik Paşa (1879-1892) ve II. Abbas Hilmi Paşa (1892-1914) olmak üzere yedi döneme şahitlik etmiştir.

Âişe İsmet Teymurun dünyaya gözlerini açtığı dönemde Mısır'da köklü değişiklikler ve yenilenme başlamıştır. Mısır, Osmanlı hükümdarlığından ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiş, Memlûklerin idari baskısına son vererek tam anlamıyla bağımsız olmuştur. Tüm bunların yanı sıra, Mısır'da tam olarak oturmuş bir düzen henüz oluşturulamamıştır. Bu düzensizlik sonucunda Urabi Paşa ayaklanması meydana gelmiştir.¹⁶

2.1.3. Mısır'da edebi anlayış

Mısır'da edebi anlayış yeniden şekillenmeye başlamıştı. Yaşanılan siyasi olaylar, Nahda hareketinin etkileri, yurtdışında eğitim alıp ülkesine geri dönen aydınlar ve ülkeye gelen matbaa sayesinde artık edebiyat alanında yeni bir sayfa açılmıştı. Bu dönemde Mehmed Ali Paşa, Mısır'ı yeniden kurmaya karar vermişti. Paşa, birçok alanda olduğu gibi edebiyat alanında da yenilikler yapmıştır.

Edebiyat alanında yapılan yenilikler, edebiyatçılar arasında tartışma konusu olmuştur. Bir kısım edebiyatçı eskiye bağlı kalınması gerektiğini, diğer kısım ise edebi alanda yenilenmenin gerekliliğini savunmuştur. Edebiyatçıların tartışması sadece yenilenme konusuyla sınırlı kalmamış, kadın hakları konusunu da gündemlerine almışlardı. Bu edebiyatçılar kadınların özgür olmasını savunmuş ve bu konuda mücadele vermişlerdir.

¹³ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 43.

¹⁴ Er, *Modern Mısır romanı - I*, 22.

¹⁵ Er, *Modern Mısır romanı - I*, 22.

¹⁶ Er, *Modern Mısır romanı - I*, 21.

Lübnan'da meydana gelen Hristiyan-Dürzi çatışmaları da Mısır edebiyatını olumlu yönde etkilemiştir. Bu çatışma sonucunda ülkesini terk edip Mısır'a sığınan göçmenler yanlarında birçok edebi eser getirerek Mısır edebiyatını etkilemişlerdir.¹⁷

2.1.4 Mısır'da sosyal yaşam

Mısır'da caddeler ve sokaklar zenginlik ve fakirlik izleriyle doluydu. Sokaklarda bir tarafta üzerlerinde pahalı elbiseler olan zenginler, diğer taraftan ise her haliyle fakirlikleri belli olan insanlar dolaşıyordu.¹⁸ Dışarıdan bakıldığında gayet güzel görünen bu caddeler, içerisinde fakirliği barındırıyordu. Birtakım evler âdeta fakirliğin simgesiydi. Bazı evler ise refah içerisindeydi. Yüksek tavanlı, içerisinde hizmetçilerin gezdiği, geniş bahçelere sahip olan bu evlere sadece zengin ve üst tabakadan kimseler sahip olabiliyordu.¹⁹

Ev halkına gelindiğinde ise, her birinin konumuna göre oturma yeri vardı. Beyaz ve siyahi hizmetçiler, hanımın yakınındaki koltuklarda oturamazlardı. Bunlar ancak halı ve hasırların üzerine oturabilirlerdi. Bu hizmetçilerden bazıları süt anne, bazıları sofra arkadaşı (نديمات), bazıları ise ev işleri için gerekli hizmetçilerdi. Ev işlerini gören her iki veya üç kişi (قرفصاء) oturuşuyla bir şiltede sıralanır, kendi aralarında sohbet ederdi.²⁰

Eve gelen önemli misafirler önce hoş bir selamlaşmayla karşılanır, ardından kendilerine kahve ikram edilirdi. Büyük evlerde kahve ikramını en az üç hizmetçi yapardı. Birincisi kenarlarından yaldızlı püsküllerin sarktığı, simli kadife örtülerle sarılmış tabakların üzerine dizilmiş fincanları taşırdı. İkincisi kahve cezvesini ve içi kor dolu olan gümüş buhurdanlığı (رماد متلظى) taşırdı. Üçüncü hizmetçi ise fincanları doldurarak kahve servisini servis yapardı.²¹

Ev meclislerinde kadınların sohbetleri bitmezdi. Bu sohbetlerde en çok kına, nişan, düğün, sünnet gibi konular konuşulurdu. Sohbetler ara sıra uzun sessizliklerle kesilirdi ancak yeni bir konu bulmak için çaba sarfetmezlerdi. Çünkü bu durum onlara göre gayet sıradandı.²²

Yaşı küçük olan çocuklar misafirlerle birlikte oturmazdı. Âişe İsmet Teymur yaşı küçük olduğu zamanlarda kendilerine gelen misafirlerin yanında bulunmadığını belirtmiştir. Eğer gelen misafirler annesinin arkadaşları veya akrabalarından olursa ellerini öpmek için ortama girip

¹⁷ Er, *Modern Mısır romanı - 1*, 23.

¹⁸ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 51.

¹⁹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 52.

²⁰ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 53.

²¹ Riya Salima, *Harems et Musulmanes d'Egypte* (Félix Juven, 1905).

²² Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 54.

sonra oradan ayrıldığını söylemiştir.²³ Bu ifadeden çocukların kadınların meclisinde yer almadığını anlamaktayız.

Kadınların birbirleriyle selamlaşmaları iki türlüydü. Bir grup kadın sevgi ve selamlaşmada aşırıya giderdi. Önce birbirlerine sarılır, yanaklarını birbirlerinin yanaklarına değdirerek kuş cıvıltısına benzer bir sesle selamlaşırlardı.²⁴

Ev halkı misafirlerini geçirirken tıpkı karşılamada olduğu gibi onları törenle uğurlardı. Misafirliklerde kadınlar erkekleri, erkekler de kadınları görmezdi. Zira haremlik selamlık uygulamasına önem verilirdi. Evin hanımı misafirlerini geçirirken onların arkalarından yürümezdi. Arkalarından yürüyerek misafirlerini kovalıyormuş hissi uyandırmamak için onların önünden giderek yol gösterirdi.²⁵

Kadınların misafirliklerinin amaçlarından biri de erkek annelerinin oğulları için ideal gelin bulma çabasıydı. Mısırlı kadınlar oğullarına eş seçerken gelin adayının ailesinin olmamasına önem verirdi. Çünkü onlar için makbul gelin, eski ailesiyle hiçbir bağı kalmayacak ve yeni ailesine tüm benliğini verecek olan gelindi. Bu nedenle erkekler ne kadar soylu olsalar da kendilerine cariye edinmeleri gayet normaldi.²⁶ O zamanki doğu toplumunda evlilik çağına gelen kız çocukları, ağacından düşmek üzere olan olgun bir meyveye benzetilmekteydi.²⁷ Bu durumlar için ağızlardan düşmeyen bir söz vardı: “En şanslı eş Adem’dir. Çünkü Havva (مقطوعة)’dır. Yani aile bağı yoktur.”²⁸ Niya Salima²⁹ oğluna gelin arayan bir kadından şu sözleri duyduğunu nakletmektedir: “Oğlumun saadetini inşa etmek için anne ve babası olmayan bir gelin arıyorum.”³⁰

Âişe İsmet Teymurun gözlerini açtığı Mısır’da kadınlara bu şekilde davranılıyordu. Şairin babasının soylu ve aristokrat bir aileden gelmesine rağmen annesinin bir cariye olmasının nedeni işte budur. Zira bu dönemde kadınlarda aranan yegâne özellik, yeni ailesine tam bir bağlılık ve varını yoğunu eşine ve çocuklarına vermesiydi. Bununla birlikte dikiş nakış bilmesi, dans edebilmesi, müzik aleti çalabilmesi gibi özellikler de cariyenin değerini arttırmaktaydı.³¹ Bir kadın evlenmeden önceki ailesine ne kadar bağlı olursa o kadar yeni evine vakit ayıramayacağı ve mutlu bir evlilik kuramayacağı inancı hakimdi. Bu nedenlerle kız

²³ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 56.

²⁴ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 54.

²⁵ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 55.

²⁶ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 46.

²⁷ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 47.

²⁸ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 59.

²⁹ Salima, *Harems et Musulmanes d’Egypte*.

³⁰ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 60.

³¹ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 46.

çocuklarının eğitime önem verilmez, onlara dikiş, nakış, terzilik gibi ev işlerinin öğretilmesine önem verilirdi.³²

Kadınların sosyal hayatları çocuk yetiştirmek ve ev işlerini yerine getirmekten ibaretti. Ancak bu duruma seyirci kalmayarak seslerini duyurmaya çalışan kadınlar da yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştı. Âişe İsmet Teymur da bu kadınlar arasında yer almaktaydı. Şair, geleneksel kadını temsil eden annesine başkaldırarak âdeta eski düzeni değiştirmek istemekteydi.

19. yüzyılda Mısır'daki kadınların sosyal hayatını incelediğimizde bu tabloyu görmekteyiz. Mey Ziyâde, Âişe İsmet Teymurdan şu şekilde bahsetmiştir: “Kadının sesinin duyulmadığı o zamanlarda, duvarların ardından yankılanan ahenkli nağmeler yakaladım.”³³ “Âişe, kadınların cehalet içerisinde ve zifiri karanlıkta olduğu bir dönemde onlara ışık saçarak ve onlara parlak bir gelecek müjdeleyerek geldi. Bu nedenle araştırmacılar onun hayatını araştırmak için yarışıyorlar.”³⁴

Yukarıda Mısırlı kadınların ve genç kızların durumlarını incelediğimizde Âişe İsmet Teymurun ailesinin o zamanın Mısırlı aileleri arasında örnek bir davranış sergilediğini görmekteyiz. Zira bu dönemdeki aileler, çocuklarının yeteneklerine bakmaksızın hangi mesleği seçeceklerine karar verirler, onların ne istediğine önem vermezlerdi.³⁵ Yine bu dönemde kadınların ve kız çocuklarının ilim öğrenmesi hoş karşılanmazdı. Bu düşüncenin gerekçesi olarak da ilmin erkek işi olduğu, kadınları erkekleştirdiğini iddia ederlerdi. Toplumda var olan bir kısım kişiye göre göre ilim öğrenmek kadını erkekleştirir, onun letafetini götürürdü. Bundan dolayı kadınlar insanların gözüne yaşlı gibi görünürdü. Kadınların bilgi sahibi oldukça yaşlı insanlara benzediğini savunmuşlardır. Bu düşüncelerini de yaşlıların edindikleri tecrübeyle bilgili görünmesine bağlamışlardır.³⁶ Mey Ziyâde; “İlim ve edebiyatla ilgilenen erkeklerin daha kibar ve ince ruhlu olduğunu görmekteyiz. Peki aynı şeyle kadınlar ilgilenince neden erkeklaşıyorlar?”³⁷ diyerek bu fikirlerin karşısında şiddetle durmuş ve bu düşüncenin ancak tabiri caizse akıllı olmayan sefihlere ait olabileceğini belirtmiştir.³⁸

Mısır bölgesinde kadın hakları konusunda isimleri öne çıkanlar arasında Hanna Kesbânî³⁹ (ö.1898), Zeyneb Fevvâz (ö.1914), Bâhissetülbâdiye (Melek bint Hifnî Nasıf, ö.1918), Mariana

³² Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 59.

³³ Fehmî Mansûr, *Mey Ziyâde'den Anılar* (Mahed ed-dirasêti'l-arabiyye el-aliye, 1955), 4.

³⁴ es-Sağîr, “Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ”, 54.

³⁵ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 62.

³⁶ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 62.

³⁷ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 63.

³⁸ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 63.

³⁹ Hanna K. Korany isimli Suriyeli kadın yazar. 3 yıl Amerika'da kalmış ve burada gördüklerinden sonra ülkesi Suriye'ye döndüğünde kadın haklarını savunmuştur.

Marrâş (ö.1919), Verde el-Yazici⁴⁰ (ö.1924), Hudâ Şa'râvî⁴¹ (ö.1947)⁸, Nebeviye Musa⁴² (ö.1951) ve Sezâ Nebrâvî (ö.1985) gibi kadınları saymak mümkündür. Özellikle Nebeviye Musa, kadınların eğitim ve öğretimleri hususunda yol gösterici bir rol üstlenmiştir.⁴³

2.2. Hayatı

Tam ismi, Âişe İsmet binti İsmâîl b. Muhammed Kâşif Teymûr olan şair 1840 yılında Kâhire'de dünyaya gelmiştir. Çerkez, Türk ve Kürt kökenlere sahip olan Âişe İsmet Teymur, Mısır'ın önemli, aristokrat bir ailesine mensuptur.⁴⁴ Edebiyatçılar, alimler ve fikir adamlarıyla dolu bu aile; sadece Mısır'da değil, diğer Arap ülkeleri arasında da önemli bir yere sahiptir.⁴⁵ Meşhur Teymûriyye Kütüphanesi'nin sahibi olan araştırmacı ve tarihçi Ahmed Teymur Paşa'nın ablası⁴⁶ olan şair, aynı zamanda Modern Mısır kısa hikâye yazarlarının öncüsü kabul edilen Mahmud ve Muhammed Teymur kardeşlerin halası ve hocasıdır.⁴⁷

Teymur ailesi Mısır'ın önemli aristokrat aileleri arasında yer alıyordu. Mehmet Ali Paşa ve onun soyundan gelenler tarafından saygı görmüş olan Teymur ailesi, sarayda yüksek bir konuma sahipti. Âişe İsmet Teymurun Kürt asıllı dedesi İsmail b. Muhammed Kâşif Teymur, ordu subayıydı. Dinî bütün bir insan olan dedeye, o zamanlar Keşûfiyye olarak bilinen beldelerde yaptığı işler sayesinde "Keşşâf" lakabı verilmiştir.⁴⁸ Çok sayıda kız ve oğlu olmuş ancak hepsi vefat etmiş, sadece Âişe İsmet Teymurun babası İsmail Teymur Paşa hayatta kalmıştır.⁴⁹ Âişe İsmet Teymurun Türk olan diğer dedesi İstanbullu Abdurrahman Efendi ise 3. Selim zamanında Dîvân-ı Hümâyûn kâtiplerinin başkanlığını yapmıştır. Sultanın öldürülmesinin ardından korkuya kapılan Abdurrahman Efendi, bir an önce İstanbul'dan ayrılmak istemiştir. İçinde hissettiği bu güçlü göç etme arzusuyla Mısır'a gitmiş ve burada güzel bir şekilde karşılanmıştır.⁵⁰ Dedelerinin her ikisi de Mehmed Ali Paşa'nın yanında önemli bir

⁴⁰ Lübnanlı kadın şair. Babası Nâsîf el-Yâzicî da kendisi gibi dönemin önemli şairlerindendir.

⁴¹ Mısırlı şair. Mısır'da kadın hak ve özgürlüklerinin genişletilmesi için çeşitli çalışmalara katılmıştır.

⁴² Mısırlı şair. Mısır'da ilk lise diploması alan kız sıfatına sahiptir. Kendisini genç kızların okumasına adanmış ve çeşitli eğitim faaliyetlerinde bulunmuştur. Kızlar için okullar açmış, müdürlük ve müfettişlik yazmıştır. Yaptığı çalışmalar sonucunda kendisine "Eğitim ve Öğretimin Öncüsü" lakabı verilmiştir.

⁴³ "Nil Deltası'ndan Nebeviye Musa ve Divan'ını Oluşturan Başlıca Konular" 2349.

⁴⁴ Ekmeleddin İhsanoğlu, *Mısır'da Türkler ve Kültürel Mirasları: Mehmed Ali Paşa Günümüze Basılı Türk Kültürü Bibliyografyası ve Bir Değerlendirme* (İrcica, 2006), 52.

⁴⁵ Teymur, *Târîhu'l-üsrati't-teymûriyye*, 1/1.

⁴⁶ Âişe Teymur, *Hilyetü't-tirâz* (el-matbaatü'l-âmiratü'sarkıyye, ts.), 7; Fuat Günel, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1989, "Ahmed Teymur Paşa".

⁴⁷ Bedrettin Aytaç, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara, 2003), "Mahmud Teymur"; "Muhammed Teymur - TDV İslâm Ansiklopedisi" (Erişim 31 Mart 2023).

⁴⁸ Teymur, *Târîhu'l-üsrati't-teymûriyye*, 1/4.

⁴⁹ Teymur, *Târîhu'l-üsrati't-teymûriyye*, 1/6.

⁵⁰ Teymur, *Târîhu'l-üsrati't-teymûriyye*, 1/12.

konuma sahipti. Muhammed Kâşif Teymur, Abdurrahman Efendinîn kızı Âişe Hatun ile evlendi. Bu evlilikten Âişe İsmet Teymurun babası dünyaya gelmiştir.⁵¹

Âişe İsmet Teymurun babası İsmail Teymur Paşa 1815 yılında Mısır'da dünyaya gelmiştir.⁵² Henüz küçük yaşlarda ilme merak salmış ve kendisini okumaya vermiştir. Babası bu konuda kendisini desteklemiş ve oğlu için özel hocalar tutmuştur. İsmail Teymur Paşa, bu hocalardan; İslami İlimler, Arapça, Türkçe ve Farsça öğrenmiştir.⁵³ Mehmed Ali Paşa ve Hidiv İsmail dönemlerinde önemli konumlarda görev almıştır. Türkçe, Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce ve İtalyanca olmak üzere altı dilde okuyup yazabilen İsmail Teymur Paşa, bir süreliğine günümüzde “Dışişleri Bakanlığı” konumunda olan “Hidivlik Avrupa Devlet Dairesi Başkanlığı” görevini üstlenmiştir. Âişe İsmet Teymurun annesi ise Çerkes asıllı bir cariyedir.⁵⁴

Âişe İsmet Teymurun İffet ve Münire isminde iki kız kardeşi daha vardır. Kız kardeşlerinden İffet, Âişe İsmet Teymur henüz hayatta iken vefat etmiştir. Şair kardeşinin vefatına çok üzülmüş ve onun için mersiye nazmetmiştir. Diğer kız kardeşi Münire Teymur ise onun vefatından sonra hayatını kaybetmiştir.⁵⁵ Âişe İsmet Teymurun Ahmet⁵⁶ isminde bir de erkek kardeşi vardır ancak kendisi ile çok vakit geçirememişlerdir. Zira kardeşi Ahmet Teymur Paşa, Âişe İsmet Teymur 31 yaşında ve artık evli bir kadınken dünyaya gelmiştir. Kendisine ablası hakkında sorulduğunda onu çok iyi tanımadığını söylemiş ve Âişe İsmet Teymuru şöyle tarif etmiştir: “O ne uzun ne kısa, ne esmer tenli ne de beyaz, ne kilolu ne de zayıftır. Yine Ahmed Teymur Paşa, ablasının dinîne düşkün birisi olduğunu, ibadetlerine dikkat ettiğini “O namaz kılar, oruç tutar ve tüm dinî vecibelerini yerine getirirdi. O dininde muttaki idi”⁵⁷ sözleri ile belirtmiştir.

Âişe İsmet Teymur çocukluğundan itibaren ilme ilgi duymuş, erken yaşta ilim tahsil etmeye başlamıştır. Henüz küçük bir kızken edebiyatın özünü benimsemiş, Türkçe'den önce Arapça öğrenmiştir. Yetişkinliğe ulaştığında ise yaşitlarını fesahat yönünden geride bırakmış; inşa ve şiir açısından döneminin önde gelenlerinden olmuştur.⁵⁸

⁵¹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 16.

⁵² Teymur, *Târîhu'l-üsrati't-teymûriyye*, 1/13.

⁵³ Teymur, *Târîhu'l-üsrati't-teymûriyye*, 1/14.

⁵⁴ Nebeviyye Musa, *Târîhi bi kalemî*, ts., 85.

⁵⁵ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 43.

⁵⁶ (1871-1930) Muhammed Abduh'tan ders almıştır. Kamûsi'l-muHit ve Lisânü'l-Arab eserlerini tashih etmiştir. 20.000 eserlik koleksiyonunu Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye'ye bağışlamıştır. Günel, “Ahmed Teymur Paşa”.

⁵⁷ İbrahim Mahmud es-Sağır, “Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ”, *Vizâratü's-sekaf*, (2014), 66.

⁵⁸ Yusuf İlyan Serkîs, *Mu'cem* (Matbaatu Serkîs, ts.), 1257.

İlim tahsiline büyük bir azimle devam eden şair, aynı zamanda uzaktan akrabası da olan İstanbullu Muhammed Tevfik Bey ile evlenerek İstanbul'a göç etmiştir.⁵⁹ Böylece ilmi hayatı sekteye uğramış, kendinî ev işlerine vermiştir. Eşinin vefatı üzerine Mısır'a geri dönmüş ve ilmî hayatına kaldığı yerden devam etmiştir.

Âişe İsmet Teymur Mısır Sarayında makam sahibiydi. Sarayın önde gelen kadınları tarafından saygı ve hürmet gördü. Yabancı dil bilmesi ve edebi açıdan bulunduğu yüksek seviyeden dolayı saraya davet edilir, kendisine ikramda bulunulurdu. Zaman zaman sarayda büyük davetler düzenlenir ve bu davetlerde üst düzey yabancı misafirler olurdu. İşte böyle önemli davet ve kutlamalara Âişe İsmet Teymur da çağrılırdı. Bilhassa Hidiv İsmail'in annesi, İranlı misafirleri geldiğinde Âişe İsmet Teymuru meclisine davet ederdi.⁶⁰ Her ne kadar davetlere icabet etse de kendisi bu ortamları çok sevmediğini belirtmiştir⁶¹. Şair, daha gerçek, hayatın içinden konulara ilgi duymuş, kadınlara özgürlük, toplumsal sorunların çözümü gibi meselelerle ilgilenmek istemiştir. Bu konuları konuşacak kimse olmamasından dolayı üzüntü duyduğunu söylemiş, sırf bu yüzden erkeklerin meclislerinde bulunmak istediğini ancak bunu mümkün olmadığını belirtmiştir.⁶²

Âişe İsmet Teymur isimlerinin her birini çok sever ve şiir yazarken üç ismini de farklı şekilde kullanırdı. Arapça şiirlerinde “Âişe” ismini, Türkçe ve Farsça şiirlerinde “İsmet” ismini, Arapça nesirlerinde ise ailesinin ismi olan “Teymûr” ismini kullanmıştır.⁶³ Soyadı olan “Teymûr” “Demir” anlamına geldiği için şiirlerinde bu ismi tercih etmediğini belirtmiştir.⁶⁴

Âişe İsmet Teymur hayatının son 4 senesinde bir beyin hastalığına yakalanmış, yaşadığı büyük acılar yüzünden edebi hayatına devam edememiştir. 1902 yılında Kahire'de vefat etmiştir.⁶⁵ Şairin vefat etmesiyle edebiyat dünyası yasa boğulmuştur. Dönemin ünlü edebiyatçıları, Âişe İsmet Teymur'un vefatı üzerine yazdıkları mersiyelerle üzüntülerini belirtmişlerdir. Bâhissetülbâdiye⁶⁶'nin yazdığı uzunca kasidenin birkaç satırı şu şekildedir;

⁵⁹ Abuzer Kalyon, “Mısırlı Divan Şairi Ayşe Teymûri'yi Şiirden Uzaklaştıran Ölüm: Kızı Tevhide'nin Hayata Vedası”, *International Journal of Social Humanities Sciences Research (JSHSR)* 5/31 (01 Ocak 2018), 4639.

⁶⁰ Ramazan Saide Muhammed, “Âişe Teymûriyye ve devruhe fi'l-edebi'n-nisâi fi'l-asri'l-hadîs”, *Câmiatü ümmülkurâ külliyyetü's- şerîat ve dirasât'ül-islâmiyye*, (1977), 367.

⁶¹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 78.

⁶² es-Sağır, “Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ”, 59.

⁶³ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talâa*, 93.

⁶⁴ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 96.

⁶⁵ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 19.

⁶⁶ Mısırlı kadın şair. Ünlü Hifnî Nâsîf'in kızı olan şair aynı zamanda güçlü bir hatiptir. Yazar kişiliği de olan şair, resmî bir okuldan mezun olan ilk Müslüman kadın olma özelliğine sahiptir. Mey Ziyâde kendisi hakkında biyografi yazmıştır. Ali Şakir Ergin, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1991), “Bâhissetülbâdiye”.

هِيَ الدَّرُّ الْمَصُونُ بِطُنْ أَرْض

كَسْرِبِ فِي الْفَلَاةِ بَغِيرَ رَاعِي

وَجَدَدْتُ الْعَلَاءَ بَعْدَ انْقِطَاعِ

لَقَدْ أَحْيَيْتُ ذِكْرَ نِسَاءِ مِصْرَ

Çölde çobansız sürü gibi (kaldık)

O, yeryüzünün ortasında korunmuş bir incidir

Mısırlı kadınların adını diriltti

Bir aradan sonra yüceliklerini (kadınların) yeniledi

Âişe İsmet Teymur, ergenlik çağına ulaştığında annesinin ona ev işleri öğretmeye çalıştığını ancak kendisinin bu işleri sevmediğini, balıkların ağdan kaçması gibi ev işlerinden kaçtığını ifade etmiştir. Kağıt ve kalem seslerinin kendisini büyülediğini ve bir gün kendisinin de ilim meclisinde yer almak istediğini belirtmiştir.⁶⁷

İlim hayatına merak saran Âişe İsmet, annesinin karşı çıkmasına rağmen babasının onayını aldığını ve bu dönemde en büyük desteği babasından gördüğünü divanında belirtmiştir.⁶⁸ Kendisinin ilme olan isteğini gören babasının, ertesi gün kendisine Türkçe, Farsça, Fıkıh ve Nahiv dersleri vermek üzere iki hoca tuttuğunu söylemiştir.⁶⁹

Âişe İsmet Teymur divanında gündüz hocalarından öğrendiklerini akşam babasına da anlatarak birlikte ders tekrarı yaptıklarını söylemiştir.⁷⁰ Kızının Farsça eğitimiyle kendisi ilgilenen İsmail Paşa her gece Âişe İsmet Teymurla yaklaşık iki saat kadar Mesnevi ve Şehname dersleri yapmıştır.⁷¹ Babasının desteğini her daim vurgulayan şair, babasının erkekler bölümüne yaklaşmasını yasakladığını belirtmiştir.⁷²

Âişe İsmet Teymur babasının kendisi için seçtiği dönemin seçkin hocalarından Kur'an-ı Kerim, Sarf, Nahiv, Fıkıh ve Hat gibi dersler almış, bu ilimlerde belirli bir seviyeye ulaşmıştır. Daha sonra şiir yeteneği ortaya çıkmış, kendisini büyük şairlerin divanlarını okumaya vermiştir.⁷³

Şair eğitimine ilk olarak edebiyatla başlamamıştır. Babası diğer ilimleri öğrenmesine öncelik vermiş ve eğitimine engel olacağı düşüncesiyle şiir kitabı okumasına izin vermemiştir. Ancak Âişe İsmet Teymurun en başından beri şiirlere, eski şairlerin divanlarına ilgisi bulunmaktaydı.

⁶⁷ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 17.

⁶⁸ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 61.

⁶⁹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 60.

⁷⁰ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 60.

⁷¹ Kalyon, "Mısırlı Divan Şairi Ayşe Teymûrî'yi Şiirden Uzaklaştıran Ölüm", 4639.

⁷² Saîde Muhammed, "Âişe Teymûriyye ve devruhê fi'l-edebi'n-nisâi fi'l-asri'l-hadîs", 355.

⁷³ Saîde Muhammed, "Âişe Teymûriyye ve devruhe fi'l-edebi'n-nisâi fi'l-asri'l-hadîs", 355.

Babası kendisine bu konuda henüz izin vermediği için şairlerin divanlarını kendi başına okumaya başlamıştır.⁷⁴

Âişe İsmet Teymur, şairlerin divanlarını inceleyip kolay vezinleri tahlil ettiği günlerden birinde, odasındaki gül demetinin dağılmasıyla duygulanarak ilk şiirinin dudaklarının arasından döküldüğünü söylemiştir. Şairin söylediği ilk şiir Farsça dilinde olup şu şekildedir:⁷⁵

Âyâ mehtâb-ı tâbında şükûfem şod-perâkende

Tera bahşem hafârethâ gedâmet kerd pejmürde

Çe dâg ân dâg-ı cemr-âsâ

Çü binem deste âzürde⁷⁶

Işığın nurunda açan çiçeğim soldu

Sende açtığım yaralar seni kederli ve yoksul kıldı.

Sende ne alevli yaralar var.

Elinin yaralı olduğunu görüyorum.

Şair ilk şiirini babasına gösterip göstermemek konusunda tereddütte kalmış, babasının kendisine kızmasından çekinmiştir. O sırada babası odaya girince kızının halinde bir değişiklik olduğunu görerek ne olduğunu sormuş, bunun üzerine Âişe İsmet Teymur dayanamayarak şiirini babasına göstermiştir. Sonrasında şu sözleri aktarmıştır; “Babam okuduğum şiiri beğendiğini ifade etti ve şöyle dedi: “Eğer şiir Arapça, Türkçe ve Farsça dillerinde olmazsa tadı olmaz.”⁷⁷

Âişe İsmet Teymur, kısa zaman içerisinde babasının bulduğu hocalardan aruz, nazım dersleri almaya başlamıştır.⁷⁸

Şair ilk şiirini bu şekilde yazmıştır. Kendisinde var olan potansiyel bu olayla ortaya çıkmış, âdeta içindeki ateşi tutuşturmuştur.⁷⁹ Şiir mizacı oturan Âişe İsmet Teymur, kendi döneminden kimsenin ulaşamayacağı seviyede özgün şiirler yazmıştır.⁸⁰ Onun şiirleri döneminin önde gelen alimlerin övülmüştür. Âişe İsmet Teymur bir süre sonra Muhammed Tevfik Beyle evlenmiş ve eğitimini tamamlayamamıştır.

⁷⁴ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 53.

⁷⁵ Kalyon, “*Mısırlı Divan Şairi Ayşe Teymûri’yi Şiirden Uzaklaştıran Ölüm*”, 4639.

⁷⁶ Kalyon, “*Mısırlı Divan Şairi Ayşe Teymûri’yi Şiirden Uzaklaştıran Ölüm*”, 4639; Kalyon, *Ayşe Teymuri Divanı Divan Şiirinin Nil’deki Sesi*, 53.

⁷⁷ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 5.

⁷⁸ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 65.

⁷⁹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 64.

⁸⁰ Fevvâz, *ed-Dürü'l-Mensûr*, 417.

Âiše İsmet Teymur evleninceye kadar ilim tahsiline devam etmiştir. Evlendikten sonra eşiyle birlikte İstanbul'a yerleşmiştir. Âiše İsmet Teymur evliliği süresince edebiyattan uzak durmuştur. Bunun nedeninin ev işleri, çocuklarının sorumlulukları olduğu söylene de tam olarak belli olmadığı düşünülmektedir. Zira Âiše İsmet Teymur bir hanımefendiydi, eşinin de maddi imkânları genişti. Evlerinde ev işleri için yardımcılar, çocukları için bakıcıları bulunmaktaydı.⁸¹ Kim bilir belki de Âiše İsmet Teymura şiir söyleten Mısır'dı.

Âiše İsmet Teymur evlendikten sonra ilk çocuğu olan Tevhîde dünyaya geldi. Âiše İsmet'in ayrı bir sevgi beslediği kızı Tevhîde, biraz büyüyünce tıpkı annesi gibi şiire ilgi duymaya başlamış, hatta şiir nazmetmeye başlamıştır. Hatta öyle ki Âiše İsmet Teymur kızının kendisinden daha yetenekli olduğunu söylemiştir. Tevhîde, annesini tekrar şiire dönmesi konusunda teşvik etmiştir. Tıpkı annesi gibi şiire, edebiyata meraklı olan Tevhîde, belli bir yaşa geldikten sonra annesinin üzerinden ev işlerinin sorumluluğunu almış, böylece Âiše İsmet Teymur da tekrar ilim tahsiline devam etmiştir. Şair, Fatıma el-Ezheriyye⁸² (ö.?) ve Settîte et-Tablaviyye⁸³ (ö.?) isimli kişilerden nahiv ve arûz ilimlerini almıştır. Bundan sonra kimsenin kendi seviyesine ulaşamayacağı tarzda kasideler, çeşitli zeceller ve muvahhaş tarzında şiirler yazmıştır.⁸⁴

Şair hayatının bir döneminde sevdiklerini art arda kaybetmiş ve büyük üzüntüler yaşamıştır. Babası 1289 (1872)'da, eşi 1292(1875)'de vefat etmiştir. Bir süre sonra da kızı Tevhîde 18 yaşında ani vefatı Âiše İsmet'i son derece üzülmüştür.⁸⁵ Tevhîde'nin aslında hasta olması ve annesinden bu durumunu saklaması da şairin üzüntüsünü katlamıştır. Kızının vefatıyla şiir yazma isteği ortadan kaybolmuş, yedi yıl boyunca sadece ağıt ve mersiye türünde yazmıştır. Kızının vefatı üzerine yazdığı şiir, Mahmûd el-Akkad ve İmîlî Nasrullah'a göre modern dönemin en iyi mersiyesidir.⁸⁶ Uzun yıllar ağlayıp yas tutmuştur. Henüz kırkına gelmeden yaşlanmış, göz hastalığına yakalanmıştır. En sonunda ona nasihatte bulunanları dinleyerek yavaş yavaş bu ruh halinden kurtularak iyileşmiştir.⁸⁷

⁸¹ es-Sağır, "Âiše Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ", 57.

⁸² es-Sağır, "Âiše Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ", 58.

⁸³ es-Sağır, "Âiše Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ", 58.

⁸⁴ Teymur, *Târîhu'l-iisrati't-teymûriyye*, 1/22.

⁸⁵ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 18.

⁸⁶ es-Sağır, "Âiše Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ", 62.

⁸⁷ Serkis, *Mu'cem*, 1257.

Âiše İsmet Teymur, kardeşi Ahmed Teymur Paşa'nın oğulları Mahmud ve Muhammed'in eğitimlerini bizzat üstlenmiştir. Annelerini küçük yaşta kaybetmiş olan bu iki yeğeni de halalarının eski haline kavuşmasına yardımcı olmuşlardır.⁸⁸

Âiše İsmet Teymur iyileştikten sonra oğlu Mahmud Tefvik Bey, annesinin yazdıklarının kaybolmasından endişe edip onları bir araya getirerek bastırmak istemiştir. Bu isteğini annesine söylediğinde Âiše İsmet artık içinde edebiyata dair herhangi bir arzusun kalmadığını, kendisini Kur'an-ı Kerim, Tefsir, hadis gibi ilimlere adayacağını belirterek oğluna eski yazdıklarına istediğini yapabileceğini söylemiştir.⁸⁹ Bununla birlikte eski yazdıklarından bir kısmını, özellikle de Farsça şiirlerinin tamamını yaktığını şöyle ifade etmiştir: "Farsça şiirlerimse kaybettiğim kızımın (Tevhîde) çantasındaydı, kızım için kalbim nasıl yandıysa ben de çantayı öyle yaktım"

Arapça ve Türkçe şiirlerinden geri kalanlarını Mahmud Tefvik Bey'e vermiştir. Bunun üzerine "Şükûfe, Hilyetü't-tırâz, Netâicü'l-ahvâl ve Miratü't-Te'emmül" isimli eserleri ortaya çıkmıştır. Eserleri basıldıktan sonra Âiše İsmet Teymurun ismi farklı bölgelerde duyulmuş ve birçok yerden övgü almaya başlamıştır.⁹⁰ Onu övenler arasında Lübnan'ın önemli kadın edebiyatçılarından Verde el-Yâzicî⁹¹, Abbas Mahmûd el-Akkad yer alır.⁹² Verde el-Yâzicî Arapça divanı Hilyetü't-tırâz hakkında şu beyitleri kaleme almıştır:

هَذَا الْكِتَابُ الَّذِي هَامَ الْفُؤَادُ بِهِ يَا لَيْتَنِي قَلَمٌ فِي كَفِّ كَاتِبِهِ

İşte bu kitap, gönüllerin hayran olduğu bir kitaptır.

Ah o yazarın elindeki kalem olsaydım!

Yine Mahmûd el-Akkad, Âiše İsmet Teymurun döneminin en seçkin edebiyatçıları arasında yer aldığını ifade etmiştir. Mahmud el-Akkad, eğer Mahmûd Sâmî el-Bârûdî ve Mahmûd Safvet es-Sââtî sayılmazsa, Âiše İsmet Teymurun o zamanki Mısır edebiyatçılarının bulunduğu zirvenin en üst noktasında olduğunu ifade etmiştir.⁹³

Âiše İsmet Teymur yaşadığı dönemin önemli şahsiyetlerinden dersler almıştır. Ancak bu kimselerin hepsinin ismi açıkça belirtilmemiştir. Kendisi için iki bayan hoca edildi, babası ona

⁸⁸ es-Sağır, "Âiše Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ", 58.

⁸⁹ Saîde Muhammed, "Âiše Teymûriyye ve devruhe fi'l-edebi'n-nisâi fi'l-asri'l-hadîs", 360.

⁹⁰ Fevâz, *ed-Dürü'l-Mensûr*, 418.

⁹¹ XIX. Yy'da Lübnan'da yaşamış kadın şair. Babasından aldığı eğitimle küçük yaşlarda iken şiir yazmaya başlamıştır. Klasik Arap şiirini benimsemiş ve Abbasi dönemindeki şiir anlayışını canlandırmıştır.

⁹² Fevâz, *ed-Dürü'l-Mensûr*, 418.

⁹³ Fuat Günel, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1989, "Âiše İsmet Teymur".

nahiv dersi verecek hoca buldu gibi ifadeler yer almaktadır.⁹⁴ Bununla birlikte ders aldığı hocaların bir kısmı ismi zikredilmektedir.⁹⁵

- I. İbrahim Mû'nis Efendi (ö.1901):⁹⁶ Mısırlı meşhur hattat Mû'niszade Muhammed Efendi'nin babasıdır. Âişe İsmet Teymur, kendisinden Kur'an-ı Kerim ezberi, fıkıh ve hat dersleri tahsil etmiştir.
- II. Halil Recâi Efendi (ö.?):⁹⁷ Âişe İsmet Teymur, kendisinden Sarf, Nahiv ve Farsça dersleri almıştır.
- III. Fatıma el-Ezheriyye (ö.?):⁹⁸ Âişe İsmet Teymur, kendisinden Nahiv ve Arûz dersleri almıştır.

2.3. Eserleri

Âişe İsmet Teymur, yaşadığı dönemin güçlü kalemleri arasında yer almaktadır. Her ne kadar tüm edebi türlerde başarılı eserler yazabilse de aruz ve nahiv ilimlerine olan ilgisinden dolayı daha çok şiir yazmayı tercih etmiştir. Bundan dolayı yaşadığı hemen her olayı şiire dökmüştür. *Hilyetü't-tırâz* şairin Arapça divanıdır. *Şükûfe* adındaki eser ise Türkçe ve Farsça şiirlerinin yer aldığı ikinci divanıdır. Ancak şair bir süre sonra, özellikle yaşadığı dönemin sorunlarıyla yüzleştikten sonra düz yazı da yazmaya başlamıştır. *Mirâtü't-teemmül fi'l-umûr*, *Netâicü'l-ahvâl fi'l-akvâl ve'l-efâl*, *Lâ taslûhu'l-âilât illâ bi-terbiyeti'l-benât* isimli eserleri de düz yazılarıdır. Şair, şiirleri ve düzyazıları dışında *Dağıldıktan Sonra Toplanma* isimli bir tiyatro eseri de yazmış fakat tamamlayamamıştır.⁹⁹

2.3.1. Hilyetü't-tırâz

Tezimizin de konusu olan eser, şairin Arapça şiirlerinin yer aldığı divanıdır. İlgili başlığın altında detaylıca ele alınmıştır.

2.3.2. Şükûfe

⁹⁴ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 60.

⁹⁵ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 17.

⁹⁶ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 17.

⁹⁷ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 17.

⁹⁸ es-Sağır, "Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ", 58.

⁹⁹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 19.

Şairin Türkçe ve Farsça şiirlerini ihtiva eden divanıdır. Divanın başında “Âişe İsmet Teymurun Farisî ve Türkî divanıdır” ibaresi geçer. Ancak Şair daha önce de belirttiğimiz üzere Farsça şiirlerini yakmıştır. İçerisindeki birkaç beyit dışında divanda Türkçe şiirleri yer almaktadır.¹⁰⁰

Âişe İsmet Teymur, Farsça divanının mukaddimesinde babasının kendisine olan desteğini, annesi ile olan konuşmalarını edebi bir dille anlatmıştır.¹⁰¹

Eser; On dört sayfadan oluşan bir mukaddime, 53 gazel, 8 kaside, nazire der-tasavvuf, Arapça, Türkçe ve Farsçadan meydana gelen ayrı bir gazel, Mısır Hidivi’nin eşine yazdığı bir arıza, yakınlarının vefatları üzerine düşülmüş 19 tarih, iki terki-i bend, iki terki-i bend tarzında şarkı, on kıta, on iki müfret ve İran’ın Kahire Konsolosunun, divanı üzerine yazdığı bir takrizden oluşmaktadır.¹⁰²

2.3.3. Mirâtü’t-teemmül fi’l-umûr

Şair, bu eserinde Mısır’daki toplumsal konuları ele almaktadır. Bu açıdan eser, türünün ilki sayılabilir. Mısırdaki sosyal konuları ilk ele alan kadının “Bâhissetülbâdiye” künyesiyle meşhur olan Melek bint Hifnî Nâsır¹⁰³ (1886-1918) olduğu bilinmekteydi.¹⁰⁴ Kendisi bu konuları Âişe İsmet Teymurun *Netâicü’l-ahvâl* isimli eserinden haberdar olmadan önce ele almıştır. Ancak bugün sözünü ettiğimiz toplumsal olayları Âişe İsmet Teymurun *Mir’â’tü’t-te’emmül fi’l-umûr* adlı eserinde Melek bint Hifnî Nâsır’dan daha önce ele aldığı ortaya çıkmıştır.

Şair, ülkesindeki sorunları anlattığı bu eserin konusunu şu beyitle anlatmaktadır:

لَعَلِّي أَرَى لِسَمَاءِ الصَّفْوِ هِلَالًا ، وَلَعَقْدُ الْأَرْزَمَةِ أَنْجِلَالًا¹⁰⁵

Gökyüzünün berraklığını görmem için Hilal’e bakmalıyım.

Krizi çözmek içinse ayrışma gerekli.”

Kendisinin bu eserde kriz çözümü konusuna değindiği görülmektedir.¹⁰⁶ Bu kısa ve öz risale 16 sayfadan meydana gelmektedir.¹⁰⁷ Risalenin yazıldığı tarih tam olarak bilinmese de yazar

¹⁰⁰ Kalyon, “Üç Dilli Şair Ayşe Teymûriden Üç Dilli Gazel”, 30.

¹⁰¹ Teymur, *Hilyetü’t-tırâz*, 61.

¹⁰² Kalyon, *Ayşe Teymuri Divanı Divan Şiirinin Nil’deki Sesi*, 31.

¹⁰³ Resmi bir okuldaki mezun olan ilk müslüman hanımdır. Ali Şakir Ergin, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1991, “Bâhissetülbâdiye”.

¹⁰⁴ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü’t-talîa*, 162.

¹⁰⁵ Teymur, *Hilyetü’t-tırâz*, 141.

¹⁰⁶ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü’t-talîa*, 162.

¹⁰⁷ Âişe Teymûr, *Mir’âtu’t-te’emmül fi’l-umûr*, ts, haz. Mervat Hâtım (Kahire: Multekâ’l-Mer’eti ve’z-Zâkira, 2002),1

eserinin sonunda bir önceki Hidiv Abbas Hilmi Paşa'yı övmektedir. Bu da bize eserin 1892'de yazılmış olup yazarın ömrünün son 10 yılında olduğunu göstermektedir.¹⁰⁸

Âişe İsmet Teymurun diğer eserleri gibi bu eseri de belâğî ve üzerinde tefekkür edilmesi gereken bir eserdir.¹⁰⁹ Şair, bu eserini hayali bir karakter olan Hilmi üzerinden anlatmaktadır. Hilmi Âişe İsmet Teymur'u çağırarak bir arkadaşıyla olan mektuplaşmalarından bahsetmiş ve şairden içerisinde kadın ve erkek rollerinin yer değiştirdiğini, aile yapısının içine fesat girmesi gibi konuların yer aldığı mektuplardaki bu sorunlara çözüm bulmasını istemiştir.¹¹⁰

Âişe İsmet Teymur risalesinde, kendi gördüğü kadarıyla kadın ve erkeklerin (eşlerin) birbirine karşı yaptıkları hatalardan bahsetmiştir. Risalenin sonunda hem erkeklere hem de kadınlara nasihatte bulunmuştur. Erkeklerden hanımlarına meyletmelerini, kadınlardan da eşlerini başka kadınların sözlerine göre kıyaslamamalarını rica etmiştir.¹¹¹ Bu sözlerinden de Âişe İsmet Teymurun iddia edildiği gibi feminist karakterde bir şair olmadığını anlayabiliriz.

2.3.4. Netâicü'l-ahvâl fi'l-akvâl ve'l-efâl

Âişe İsmet Teymur ev işlerinin yoğunluğu, çocuklarının sorumluluğu ve arta kalan zamanlarında da şiire olan tutkusundan dolayı düz yazıya yönelmemiştir. Ancak zamanın ilerlemesiyle topluma karşı sorumlu olduğunu hissederek mukaddimesinde yazma nedenini açıkladığı *Netâicü'l-ahvâl* isimli eserini kaleme almıştır. Âişe İsmet Teymur bu eseri yazarken amacının eski dönemlere ne denli yabancılaşıldığını göstermek olduğunu ifade eder. Eser genel olarak yaşlı kadınlardan duyduğu bilgileri anlatma tarzıyla ortaya çıkmıştır.¹¹²

Netâicü'l-ahvâl, *Binbir Gece Masalları* ile *Kelile ve Dimne* gibi ders verir nitelikte bir eserdir. İçerisinde çocukluğumuzdaki uzun kış gecelerinden aşına olduğumuz hikâyeler yer almaktadır. İyilik ve kötülük, mutluluk ve üzüntü, vefa ve sadakatsizlik gibi kavramlar yer alır. Âişe İsmet, eseri baştan sona okuyan bir kişinin durumunu “Bu eseri okuyan kişi, küçük bir çocuğu yağmurlu bir gecede bana kulak vermiş bir vaziyette bulacaktır”¹¹³ sözleriyle ifade etmiştir.

¹⁰⁸ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 162.

¹⁰⁹ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 162.

¹¹⁰ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 162.

¹¹¹ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 164.

¹¹² Joseph T. Zeidan, *Arab Women Novelists: The Formative Years and Beyond* (State University of New York Press, ts.), 62.

¹¹³ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 152.

Şaire göre o dönemde erkekler ailelerine karşı olan görevlerini ihmal etmişlerdir. Bu ihmalin sonucunda da kadınlar eşlerine karşı cüretkâr olmuşlar ve onlara baş kaldırmaya başlamışlardır.¹¹⁴

Âişe İsmet Teymurun kaleme aldığı bu eser, Arap bir kadın tarafından kurgulanan ilk eser olma özelliğine sahiptir. Âişe ismet, eski Arap klasiklerinden faydalanmasının yanı sıra, batı tarzına da eserinde yer vermiştir.¹¹⁵ Bu eserde kullandığı üslup da makâmat dili olarak kabul edilmiştir.¹¹⁶

2.3.5. Lâ taslûhu'l-âilât illâ bi-terbiyeti'l-benât

Âişe İsmet Teymurun *Müeyyed* isimli dergiye yazdığı makalelerden, yeğeni Muhammed Teymur'un seçtiği makaleleri Zeyneb Fevvâz¹¹⁷, ın bir araya getirmesiyle meydana gelen bir eseridir.¹¹⁸

Âişe İsmet Teymur, bu eserinde genç kızların eğitiminin öneminden bahsetmiştir. Toplumun refah seviyesine ulaşmasının ancak kadınların eğitilmesi ile olduğunu, kadın ve erkeklerin farklı alanlarda birbirlerine ihtiyaç duyduğunu söyleyerek hem kadının hem de erkeğin birbirlerinden sorumlu olduğunu belirtmiştir.¹¹⁹

Eserde, erkeklerin kadınlara karşı olan kötü davranışları, kadınların da dikkat etmeksizin yaptığı aşırı harcamalar ve israf gibi nedenler yüzünden ailenin yıkıldığı ve toplumsal düzenin bozulduğu anlatılmaktadır. Yazar hem erkekten hem de kadından dolayı meydana gelen huzursuzluklardan bahsetmiş ve bunlara çözüm bulunması gerektiğini söyleyerek nasihatte bulunmuştur.

Âişe İsmet Teymura göre, kadınlar tabiatları gereği süsü sever ve bunun için zaman harcarlar. Ancak çoğu doğulu kadın kendi evinde eşi ve ailesine karşı süslenmezken misafirlere karşı son derece özenlidirler. Yani bu süslenmeyi kendileri için değil başkalarına gösteriş yapmak amacıyla yaparlar. Kadınların takı ve kıyafette yaptığı aşırı harcamalar bir yerden sonra erkeğin gücünü aşarak aile içinde huzursuzluğa neden olur. Bu kadar aşırıya gitmek aynı zamanda israfa kaçmak demektir. Kadınların elbette ki süslenmek hakkıdır ancak aşırıya gitmemeli, dengeli ve iktisatlı olmalıdırlar. İşte tüm bunların genç kızlara okulda öğretilmesi gerekir. Kadınların

¹¹⁴ Zeidan, *Arab Women Novelists*, 62.

¹¹⁵ Zeidan, *Arab Women Novelists*, 63.

¹¹⁶ Günel, "Âişe İsmet Teymur".

¹¹⁷ Lübnanlı şair. Kadın hakları ve sosyal, toplumsal konularda farklı dergi ve gazetelerde yayımlanan yazılar yazmıştır.

¹¹⁸ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 165.

¹¹⁹ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 169.

bunca aşırıya gitmesinin önüne geçmek ve onları bu konuda uyarmak erkeklerin görevidir. O, erkeklere bu konuda seslenir ve “Neden kadınları başıboş bıraktınız? Halbuki onlar ellerinizdeki kaleminden daha kolay şekil alırlar.” der.¹²⁰

Şair, 35 yıl boyunca bu dünyada medeniyetin gelişmesi ve toplumun daha iyiye gidebilmesi için kadın ve erkeklerin birlikte çalışması gerektiğini savunmuştur.¹²¹ Ona göre erkeklerin ve kadınların iş birliği içinde olmaları, birbirlerine destek olmaları gerekir. Toplumdaki genel kabul, erkeklerin kadınlara ihtiyaçlarının olmadığı yönünde olsa da Âişe Teymur bu düşüncüyü yanlış bulmuş, erkeklerin kadınlara her zaman ihtiyacı olduğunu dile getirmiştir. Çünkü o, Allah’u Teâla’nın erkekleri bu dünyada tek başlarına yaratmadığını, kadınları onlara birer eş olsunlar diye var ettiğini vurgulamış ve sonuç olarak bu iki cinsin birlikte çalışması, iş birliği içerisinde olması ise ancak kadınların eğitimi ile olacağının altını çizmiştir.¹²²

Zeyneb Fevâz bu konuyu açıklarken şöyle demiştir: “Kadınların eğitimi ve terbiyesi birçok konuyu kapsar. Âişe de bu konuda, biraz kapalı kalıp hangi açılardan kızların eğitim görmesi gerektiğini açıkça belirtmemiştir. Ancak bu konudan bahsederken şu cümleyi sarfetmiştir: “Kızların eğitimi ailenin yetiştirilmesine bağlıdır.” Bu ifadeden anlaşıldığı üzere genç kızların yetiştirilmesi, ailenin maslahatını gözetecek bir biçimde olmalıdır.”¹²³

Âişe İsmet Teymur kadınlara nasihat ettikten sonra erkeklerin yanlışlarından bahsediyor ve onlara da nasihatte bulunmuştur.

Şair, kadınların evlerinde hiçbir karşılık beklemeden, şikâyet etmeden ve eşlerine başkaldırmadan ev işlerini yaptıklarını belirtmiştir. Âişe İsmet, kadınların ev işlerini severek ve istekli bir şekilde yapmasına rağmen bunun karşılığını göremediklerini üstelik kendilerinden daha çok iş beklendiğini ifade etmiştir.

Peki şairin sözünü ettiği ve uzun uzadıya anlattığı bu mesele, yani kadın ve erkeğin arasının bulunması nasıl sağlanacaktır? Âişe İsmet Teymur eserinde bunun da çözümünü sunmuş ve bu sorunun ancak kadın ve erkeğin eşit olmasıyla düzeleceğini savunmuştur. Bu iki cins arasındaki eşitliğin ise ya kadınlarla erkeklerin eşit olduğunu gösteren bir kanunla ya da kadını seven erkek sayesinde sağlanacağını söylemiştir.¹²⁴

2.4. Edebî Kişiliği

¹²⁰ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü’-t-talîa*, 166.

¹²¹ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü’-t-talîa*, 169.

¹²² Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü’-t-talîa*, 169.

¹²³ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü’-t-talîa*, 170.

¹²⁴ Teymur, *Hilyetü’-t-trâz*, 143-148.

2.4.1. Şiir dili

Âişe İsmet Teymur Türkçe, Arapça ve Farsça olmak üzere her üç dilde şiir ve farklı türde eserler yazmıştır. Bu üç dilde nazmettiği başarılı şiirler büyük beğeni toplamıştır. Yazdığı eserlerle edebiyat alanında büyük yankı uyandırmıştır. Arapça ve Türkçe şiirlerini anadili olduğu için, Farsça şiirlerini ise bu iki dilin edebiyatına olan yakınlığından dolayı başarılı bir şekilde yazmıştır. Şiirlerinde genel olarak kapalı ve garip kelimelerden uzak, gayet açık, anlaşılır bir dil kullanmıştır. Şiirlerine baktığımızda kendisinin daha çok anlaşılmayı tercih ettiği görülmektedir.

Âişe İsmet Teymur şiirlerinde zaman zaman âyet ve hadislerden iktibas yapmıştır. Şiirlerinin bu yönü kendisinin bu alanda da bilgi birikimine sahip olduğunu göstermektedir. Şairin nesirlerinde secili ifadeler dikkat çekmektedir. Kaleme aldığı mersiyeleler çok beğenilmiştir. Âişe İsmet Teymurun duygusal yönü şiirlerine de yansımıştır.¹²⁵

Şair, sevdiklerini peşi sıra kaybetmiştir. Bunun sonucunda edebi dili daha çok mâtem, yas gibi hüznü konulara evrilmiş ve bu alanda çok başarılı olmuştur. Uzun süre şiirlerini mâtem havasında nazmetmiş olsa da yaşadığı yas dönemini atlattıktan sonra tekrar farklı türlerde yazmaya devam etmiştir. Şairin şiirleri altı kısımda toplanmıştır. Mersiyeleler eserlerinin çoğunda bulunduğu için Mersiye başlığını da biz eklemeyi uygun bulduk.

Mısırlı önemli kadın şairlerden Musa Nebeviye¹²⁶ kendi eserinde Âişe İsmet Teymur'dan çok etkilendiğini belirtmiştir. Âişe İsmet Teymurun divanını okumuş ve etkisi altında kalmış, bilhassa gazellerine hayran kaldığını ve bunun neticesinde gazel yazmaya karar verdiğini söylemiştir.¹²⁷

2.4.2. Nesir dili

Âişe İsmet Teymur, şiirlerinin yanında düz yazı da yazmış, bu alanda eserler vermiştir. Bu eserlerinde de yaşadığı dönemi başarılı bir şekilde tasvir etmiştir. Mısır'ın sosyal ve siyasi durumu, kadınların toplumdaki konum ve rolleri, siyasi hareketler şairin eserlerinde gayet başarılı bir biçimde işlenmiştir. İşlediği konuların önemi ve edebi dili sayesinde yazılı ve sözlü olarak birçok kimseden övgü almıştır. Türkçe divanı Şükûfe'nin sonunda İran'ın Kahire

¹²⁵ Kalyon, "Mısırlı Divan Şairi Ayşe Teymûrî'yi Şiirden Uzaklaştıran Ölüm", 4640.

¹²⁶ 1886'da Mısır'da dünyaya gelmiştir. Mısır'da lise diploması alan ilk kadındır. Aynı zamanda İlkokul müfettişi olan ilk kadın da kendisidir. Kral Fuad kendisine "Nil Madalyası" takdim etmiştir. Döneminin önemli eğitimcilerindendir. Kızların eğitimleriyle bizzat ilgilenmiş, Kahire ile İskenderiye'de kız okulları açmıştır.

¹²⁷ Musa, *Târîhi bi kalemî*, 27.

konsolosu olan Muhammed Mirza Bey'in yazmış olduğu bir takriz bulunmaktadır. Konsolos şöyle demektedir: “Ediplik kültüründe gıpta uyandıran bir kitap olarak buldum.”¹²⁸

Âişe İsmet Teymurun düz yazıları da aynı şiirleri gibi övülmeye layıktır. Zira nesirlerinde döneminin özelliklerini, ülkenin sosyal ve siyasal durumunu, kadın hakları gibi problemleri ele almıştır. Ancak düz yazılarını çok önemli bulmayanlar da olmuştur. İmîlî Nasrullah bu görüşü savunanların başında gelmektedir ve *Netâicü'l-ahvâl*'in edebi dilini güçlü bulmasına rağmen eserin önemsiz olduğunu iddia etmiştir.

2.4.3 Şarkıları

Âişe İsmet Teymur hakkında çok bilinmeyen bir özellik ise onun ezgi ve halk şiirleri de yazmasıdır.¹²⁹ Bazı şiirleri bestelenmiş ve halk türküsü haline getirilmiştir. Şiirleri, kolay bestelendiği için özellikle Filistin ve Suriye’de halk türküsü olarak söylenmiştir. Örneğin Filistinlilerin düğünlerde söylediği bir şiir şudur:¹³⁰

كُلُّ بَعِينِكَ أَمْ صَبَغُ مِنَ الرَّحْمَنِ
جَفَنَ مِنَ السِّحْرِ أَمْ سِحْرٌ مِنَ الْإِجْفَانِ
خَالَ بِحَدِّكَ أَمْ صَبَغُ مِنَ الدِّيَانِ
تَوَهَّتْ فِكْرَ الْأَتَامِ فِي الْجَفْنِ وَالْخَالَاتِ
تَبَارَكَ اللَّهُ مَا أَحْلَاكَ مِنْ إِنْسَانٍ¹³¹

Gözlerindeki sürme midir? Yoksa Rahman’dan bir boya mı?

Sihir, göz kapağında mı? Yoksa gözkapaklarından mı?

Yanağındaki ben mi? Deyyan’dan bir boya mı?

O kirpikler ve benlerinle insanların aklını karıştırdın

Mübârek olsun ki ne kadar iyi bir insansın!

Yine Suriye’de seslendirilen ve çok meşhur olan bir beşlik şöyledir;¹³²

يَا ظَبِيَّ، فِي قَلْبِي عَلَيْكَ حَرَارَةٌ
تَطْفِي لَطَاها (إِنْ سَمَخْتُ) زِيَارَةً
خُلُو الرِّضَابِ، أَفِي الْوَصَالِ مَرَارَةٌ
أَمْ فِي الْتِفَاتِكَ لِلشَّجِيِّ خَسَارَةٌ

¹²⁸ Kalyon, *Ayşe Teymuri Divanı Divan Şiirinin Nil'deki Sesi*, 190.

¹²⁹ es-Sağır, “Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ”, 66.

¹³⁰ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 38.

¹³¹ es-Sağır, “Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ”, 67.

¹³² Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 125.

Ey Ceylan! kalbim senin için tutuşuyor.

İzin verirsen ziyaretinle yangını sönecek

Tükürüğü tatlı kavuşmakta acı mı var?

Yoksa bakışların kederliyi ziyana mı sokuyor?

Aştaki tüm kazancımı tükettim mi?

Mey Ziyâde, Âişe İsmet Teymurun neşidleri hakkında: “Âişe’nin bu beyitleri, tıpkı anneannelerimizin bize mırıldandığı ninniler gibi baki olacaktır.” demiştir.¹³⁴

2.4.3. Övgü ve münasebat şiirleri

Bu bölümde Âişe İsmet Teymurun yöneticileri ve hidivleri övdüğü, onlara iltifat ettiği şiirler, tebrik şiirleri, teselli şiirleri yer almaktadır. Bununla birlikte insanların örnek alması için farklı olaylardan oluşan şiirler de bu bölümün içerisindedir. Önemli kimselerin vefatı üzerine onları övdüğü şiirler de bu bölümdedir.

Şair özellikle hidivler sefere gidip döndüklerinde, bir makama yeni bir yönetici tayin edildiğinde, idarecilerin yaptığı önemli ziyaretlerde ve bayramlarda bu şiirleri yazmıştır. Genellikle övgü içeren bu şiirler, divanda yaklaşık 10 kaside olarak yer almaktadır.

2.4.4. Aile ile ilgili şiirleri

Âişe İsmet Teymurun ailesi hakkında sevindiği, üzüldüğü, başına gelen çeşitli olaylar üzerine söylediği şiirleridir. Kardeşi Ahmet Tevfik Paşa’nın doğumu üzerine söylediği şiir, kız kardeşine duyduğu özlemi anlattığı şiir, kız kardeşinin düğünü üzerine yazdığı şiir bu türe örnek olabilir.

2.4.5. Mersiye

Âişe İsmet Teymur özellikle Mersiye şiirleriyle modern dönem Arap Edebiyatında öne çıkmıştır. Ömer Kehhale onun mersiyelerini Arap’ın meşhur kadın şairi Hansa ile kıyaslamıştır.¹³⁵ Bu türdeki şiirlerini, sevdiklerini kaybederek en içten hissettiği derin duygularla yazmıştır. Şair sevdiklerinin çoğunun vefatını görmüş ve yaşadığı acıyı, tıpkı

¹³³ es-Sağır, “Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ”, 67.

¹³⁴ es-Sağır, “Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ”, 67.

¹³⁵ Kehhâle, *A'lâm 'ün-Nisâ fî alemlî 'l-arab ve 'l-islâm*, 3/177.

sevincini dile getirdiği gibi şiirleriyle ortaya koymuştur. Şair mersiyelerini belâgatini göstermek için yazmamıştır. O anki hali ve acısını ortaya çıkarmak için söylemiştir.¹³⁶ İlk olarak kız kardeşi İffet'i, sonrasında babasını, daha sonra eşini, biricik kızı Tevhîde'yi, annesini kaybetmiş ve hepsi için yüreğindeki acıyı dizelere aktarmıştır. Tüm bunlar arasında onu en çok etkileyen ve derinden sarsan hiç şüphesiz ki kızı Tevhîde'nin vefatıdır. Mahmûd el-Akkad ve İmîlî Nasrullah'a göre en etkili mersiyesi kızı için yazmış olduğudur.¹³⁷ Kızı Tevhîde için yazdığı mersiye 50 beyte ulaşmaktadır. İlgili kaside ikinci bölümde ele alınacaktır.

2.4.6. Gazel

Âişe İsmet Teymur'un gazel türündeki şiirleri 100 kıtayı veya bir kasideyi geçmemektedir. Şair, onları sadece bu alandaki becerisini göstermek için yazdığını söylemiş ve bu şiirlerinde herhangi bir insanı kastetmediğini belirtmiştir.¹³⁸

Mey Ziyâde onun gazelleri için; Âişe, gazel söylemeye başladığı zaman genel olarak tüm kadınların, özelde ise Arap-Müslüman kadınların sevgi ve aşk duygularını saklamak zorunda olduğu âdete uymak zorunda kalmıştı. demiştir.¹³⁹ Bunun nedeni ise o günün Mısır'ında kadınların duygularının açıkça ifade edilmesine izin verilmemesiydi. Çünkü kadınların, özellikle gazel tarzında şiir yazmalarına iyi bakılmazdı. Bu nedenle kadın şairler istediklerini ya erkek şairleri taklit ederek ya da bir takım kelime oyunları yaparak söylemek zorunda kalırlardı. Âişe İsmet Teymur, bu tür oyunlara girmek istememiş, kendisine aşkı, sevgiyi yasakladığını ancak uhrevi duygulara açık olduğunu söylemiştir.¹⁴⁰

2.4.7. Ahlaki şiirler

Âişe İsmet Teymurun Arapça Divanına baktığımızda büyük bir kısmını dinî ve ahlaki şiirlerin oluşturduğunu görmekteyiz. Ahlaki şiirlerinde daha çok hikmet temasını işlemiştir. Hikmet unsuru içeren şiirler, eski şairlerin şiirlerinde pek görülmemiştir. Bu nedenle kendisi bu türü âdeta yeniden canlandırmıştır. Eski dönemlere ve şairlere baktığımızda Ebu'l Atahiye ve Sâlih b. Abdülkuddûs¹⁴¹'un şiirlerinde hikmet unsurları görülmektedir.¹⁴²

¹³⁶ Mansûr, *Mey Ziyâde'den Anılar*, 17.

¹³⁷ es-Sağır, “Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ”, 62.

¹³⁸ Edhem el-Cündî, *Alâmü'l-edebi ve'l-fennîe*, ts., 527.

¹³⁹ Mansûr, *Mey Ziyâde'den Anılar*, 8.

¹⁴⁰ es-Sağır, “Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ”, 64.

¹⁴¹ Farisi asıllıdır. Doğduğu yıl hakkında tam bir bilgi yoktur. Bununla birlikte hayatının bir kısmını Emeviler bir kısmını da Abbasiler döneminde geçirdiği düşünülmektedir.

¹⁴² Saîde Muhammed, “Âişe Teymûriyye ve devruhe fi'l-edebi'n-nisâi fi'l-asri'l-hadis”, 365.

2.4.8. Dinî ve yakarış şiirleri

Âişe İsmet Teymur, zaman zaman insanların zulüm, haksızlık gibi olumsuz davranışlarından bunalarak uzlete çekilmiştir. İçinde bulunduğu dönem ve kendi yaşadığı üzüntüler onu bu şekilde insanlardan ayrılmaya itmiştir. Böyle durumlarda Rabbine yönelerek bol bol Kur'ân-ı Kerîm okumuştur. Ahlaki ve yakarış şiirleri işte bu zamanlarda ortaya çıkmıştır.¹⁴³

¹⁴³ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*, 144.

3. ARAPÇA DİVANI HİLYETÜ'T-TİRÂZ

Bu bölümde Âişe İsmet Teymur'un *Hilyetü't-tirâz* isimli Arapça divanı yer almaktadır. Divan içerik olarak şairin edebi dili, işlediği konular ve etkilendiği şairler açısından incelenmiştir.

Âişe İsmet Teymurun divanına baktığımızda kendisinin edebi sanatları ustalıkla kullandığını görmekteyiz. Bununla birlikte şair anlaşılması zor kelime ve kelime oyunlarından uzak durmuştur. Âişe İsmet Teymur bir yandan edebiyatla ilgilenirken aynı zamanda eserleriyle toplumu bilinçlendirmeyi amaçlamıştır.

3.1. Divanın İçeriği

Hilyetü't-tirâz, şairin kaleme aldığı bir girişle başlamaktadır. İlk olarak Allah'a hamd, ardından Rasûlüne (s.a.v) dua ve salavat, sonrasında da dua ile devam etmektedir. Bunlardan sonra şair, kendisine edebiyat dünyasından örnek aldığı kimseleri zikretmiştir. Bunlar arasında Leylâ el-Ahyeliyye (ö.705'ten sonra)¹⁴⁴, Vellâde bint Müstekfî-billâh(ö.1091), Âişe el-Bâûniyye (ö.1516)¹⁴⁵ ve kendi döneminde yaşayan Verde el-Yazicî (ö.1924) yer almaktadır.¹⁴⁶

Divan toplamda üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde divanın basıma hazır hale gelmesinde emeği geçen edebiyatçıların yazdığı mukaddimeler yer almaktadır. İkinci bölümde Mey Ziyâde'nin, Âişe İsmet Teymur hakkında yaptığı kapsamlı bir çalışma yer almaktadır. Üçüncü ve son kısımda ise şairin şiirleri bulunmaktadır.¹⁴⁷

3.2. Mukaddimeler

Hilyetü't-tirâz ilk kez basıldığında şiirler konularına göre ayrılmamıştı. Bu nedenle divan konu bütünlüğüne sahip değildi. Bu durum karşısında bir takım Mısırlı edebiyatçı, eseri daha derli toplu bir hale getirmek üzere çalışmalara başladılar. Divanı yeni basıma hazırlamadan önce şiirleri konularına göre ayırarak gerekli gördükleri yerlere açıklamalar yapmış ve her biri eser için birer mukaddime yazmıştır.¹⁴⁸

Bu bölümde Âişe İsmet Teymurun divanını son hale getirmek için çabalayan bu altı edebiyatçının şair ve divan hakkındaki mukaddimleri yer almaktadır.

3.2.1. Prens Kadriye Hüseyin

¹⁴⁴ Emeviler döneminde yaşamış ve aşk hikayesi kahramanı olan, mersiyeleriyle meşhur kadın şair.

¹⁴⁵ XV ve XVI. Yy'da Memlûklüler döneminde yaşamış Arap şairdir.

¹⁴⁶ Teymur, *Hilyetü't-tirâz*, 152.

¹⁴⁷ Teymur, *Hilyetü't-tirâz*, 284.

¹⁴⁸ Teymur, *Hilyetü't-tirâz*, 275.

Hidiv İsmail'in torunu olan Prenses Kadriye Hüseyin,¹⁴⁹ ilmi açıdan kendisini yetiştirmiş ve edebiyata gönül vermiş bir kimsedir. Atatürk ile de görüşmüş ve Kurtuluş Savaşını desteklemiştir.¹⁵⁰ Teymuriye eserleri yayın komitesi onun himayesine verilmiştir.¹⁵¹ Prenses Kadriye her ne kadar Âişe İsmet Teymuru görmemiş olsa da annesi Sultana Melek¹⁵² şairle bizzat görüşmüştür. Âişe İsmet Teymurun devamlı olarak davet edildiği saray sohbetlerinde kendisini dinleyerek şairle muhabbet etmiştir. Sultana Melek, kayınpederi Hidiv İsmail'in İtalya'ya sürgün edilmesiyle bu sohbetlerden uzun süre ayrılmak zorunda kalmıştır. Sürgün yılları bitip Mısır'a geri döndüklerinde tekrar Saray sohbetlerine devam edebilmiştir.¹⁵³

Prenses Kadriye, Âişe İsmet Teymur hakkında sahip olduğu bilgileri annesinden öğrenmiştir. *Hilyetü't-tırâz* için yazdığı mukaddimede: “Ne yazık ki onu tam anlamıyla anlatacak malumat bulunmamaktadır” demiş ve bunun için dönemin tarihçilerini suçlamıştır. Prenses Kadriye, Âişe İsmet Teymur her ne kadar önemli bir şair ve edebiyatçı olsa da kadın olduğu için tarihçilerin onun hayatını yazmaya önem vermediğini iddia etmiştir. Bunun nedeninin ise Mısır'da o dönemde kadınlar özellikle şair, yazar, sanatçı olduklarında geri planda tutulup, kendilerini göstermelerine izin verilmemesi olduğunu söylemiştir.¹⁵⁴

Prenses Kadriye yazdığı mukaddimede dönemin eleştirmenlerini Âişe İsmet'in şiirlerine yeterince değer vermemelerinden dolayı suçlamaktan çekinmemiştir. “Eğer eleştirmenler onun şiirlerini, kullandığı vezinleri inceleselerdi, O'nun yaşadığı asırda var olan uzun süreli durgunluğu bozan bir devrimci olduğunu göreceklerdi.”¹⁵⁵ demiştir.

Prenses Kadriye, Âişe İsmet Teymurun yaşadığı toplumdaki kadınlar için bir önder olduğunu söylemiştir. Daha önce yalnızca ev işleri öğretilerek eğitimden uzak tutulan kız çocukları ve kadınların eğitim almalarında şairin payının büyük olduğunu ifade etmiştir.¹⁵⁶

3.2.2. Halil Sabit Paşa

¹⁴⁹ 10 Ocak 1888 Kahire doğumludur. (İhsanoğlu 2006: 9). Kavalalı Mehmet Ali Paşa ailesindendir. (İhsanoğlu 2006: 59). Hidiv İsmail Paşa'nın oğlu Hüseyin Kâmil Paşa'nın ikinci eşi Melek Sultan' (Sultana Melek) dan olan kızıdır. Abuzer Kalyon - Zeynep Gözde Kozlu, “Prenses Kadriye Hüseyin ve Eserleri”, (ts.), 52.

¹⁵⁰ Kalyon, “Mısırlı Divan Şairi Ayşe Teymûrî'yi Şiirden Uzaklaştıran Ölüm”, 4637.

¹⁵¹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 4.

¹⁵² Hidiv İsmail Paşa'nın oğlu, Hüseyin Kamil Paşa'nın ikinci eşidir.

¹⁵³ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 4.

¹⁵⁴ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 4.

¹⁵⁵ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 5.

¹⁵⁶ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 5.

Teymuriye eserleri yayın komitesi başkanıdır.¹⁵⁷ Âiše İsmet Teymurun *Hilyetü't-tırâz* isimli divanı için yazdığı mukaddimede, eserin basıma hazırlanış serüvenini anlatmaktadır.¹⁵⁸

Halil Sabit Paşa, Âiše İsmet Teymurun Arapça divanında yer alan şiirlerin konularına göre ayrılmadığı için eserin bir düzen içinde olmadığını belirtmiştir. Paşa, eserde yer alan şiirleri konularına uygun başlıklar altında toplamak üzere çalışmalar yapıldığını ve en sonunda Ahmet Teymur Paşa'nın elindeki not defterinde yer alan şiirlerin de eklenerek *Hilyetü't-tırâz*'ın bir konu bütünlüğüne kavuşturulduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmaları Suheyr el-Kalamavi ve Mey Ziyâde yürütmüşlerdir. Suheyr el-Kalamavi divanı düzenlemiş, Mey Ziyâde de kasideleri konularına göre ayırmıştır. Divanın basıma hazır hale getirilmesini de Muhammed Şevki Emin üstlenmiştir.¹⁵⁹

3.2.3. Muhammed Teymur Bey

Âiše İsmet Teymurun yeğenidir.¹⁶⁰ *Hilyetü't-tırâz* için yazdığı mukaddimede halasına olan özlemine, onunla geçirdiği güzel vakitleri anlatmış, şairi kendisine örnek aldığından bahsetmiştir. Muhammed Teymur bey, kardeşleriyle birlikte okula giderken yol boyunca halasının kasidelerini okuduklarını ifade etmiştir. Âiše İsmet Teymur'un çalışmalarının önemini anlatmış ve kendisinden çok istifade ettiğini söylemiştir.¹⁶¹

3.2.4. Ahmed Kemalzâde

Âiše İsmet Teymurun torunudur.¹⁶² Şair hakkında sahip olduğumuz bilgilerin önemli bir kısmını torunu Ahmed Kemalzâde'den öğrenmekteyiz. *Hilyetü't-tırâz* için yazdığı mukaddimede büyükannesinin kendisi üzerinde çok emeği olduğundan bahsetmektedir.¹⁶³

3.2.5. Suheyr el-Kalamavi

Suheyr el-Kalamavi, *Hilyetü't-tırâz* için yazdığı mukaddimeye: “Âiše'nin şiirlerinin ders olarak okutulması gerekirse hayatının da ders olarak okutulması gerekir” sözleriyle başlamıştır.¹⁶⁴ Çünkü şair

¹⁵⁷ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 7.

¹⁵⁸ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 8.

¹⁵⁹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 9.

¹⁶⁰ Bedrettin Aytaç, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara, 2020), “Muhammed Teymur”.

¹⁶¹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 12.

¹⁶² Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 15.

¹⁶³ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 15.

¹⁶⁴ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 21.

yaşantısıyla ilmin kadınlara bir zarar vermediğini bilakis onların kıymetini arttırdığını göstermiştir.¹⁶⁵

Suheyr el-Kalamavi, Âiše İsmet Teymurun kadınlar için ne kadar önemli bir şahsiyet olduğundan bahsetmiştir. Şairin o dönemde yaşayan kadınlar üzerinde var olan baskıyı yendiğini ve onları kuşatan görünmez zincirleri kırdığını ifade etmiştir.¹⁶⁶

3.2.6. Bintü's-Şâtî

Sahilin kızı lakaplı Âiše Abdurrahman, Emîn el-Hûlî'nin eşidir.¹⁶⁷ *Hilyetü't-tırâz* için yazdığı mukaddimede Âiše İsmet Teymurun hayatını edebi bir dille anlatmıştır. O dönemde kadınların ön planda olmalarının istenmemesine rağmen Âiše İsmet Teymur'un sesini duyurabildiğini ifade etmiştir. Bintü's-Şâtî, Âiše İsmet Teymurun edebi dilinin nasıl bu seviyeye geldiğinden, daha sonra neden şiiri bıraktığından ve en sonunda neden tekrar edebiyata geri döndüğünden bahsetmiştir. Bintü's-Şâtî, şairin edebi dilini kusursuz bir üslup olarak tanımlamıştır. Yazarın mukaddimesinde yer aldığına göre, Âiše ilme yönelmesine karşı çıkan annesine başkaldırıp babasının desteğini aldığından sevinçten ağzından şu şiir dökülvermiştir.¹⁶⁸

بَيْدَ الْعَفَافِ أَصُونُ عَزَّ جَابِي
وَبِعَصْمَتِي أَسْمُو عَلَى أَثْرَابِي
وَبِفِكْرَةٍ وَقَادَةٍ وَقَرِيحَةٍ
نَقَادَةٍ قَدْ كَمَلْتُ آدَابِي
وَلَقَدْ نَظَّمْتُ الشَّعْرَ شَيْمَةً مَعَشَرَ
قَبْلِي ذَوَاتِ الْخُدُورِ وَالْإِحْسَابِ

Namusumla örtümün izzetini korurum

İsmetimle yaşitlarımın üstüne çıkarım.

Düşünce, liderlik ve mizacımla,

Edebimi kemale erdirdim.

Bir toplumun nişanesi olarak şiir nazmettim,

Benden önce yaşayan saygın ve namuslu (bir toplum)

3.3. Mey Ziyâde'nin Çalışması

Âiše İsmet Teymura büyük bir hayranlık besleyen Mey Ziyâde'nin şairin hayatı üzerine yaptığı kapsamlı bir çalışma bulunmaktadır. Genç Kızlar Cemiyeti Mısır Üniversite'sindeki üyelerine

¹⁶⁵ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 22.

¹⁶⁶ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 23.

¹⁶⁷ Şükran Fazlıoğlu, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 2020, “Âiše Abdurrahman”.

¹⁶⁸ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 26.

hatıralarını anlatmak üzere mey Ziyâde'yi davet etmiştir. Mey Ziyâde de onlara hem ahlaki, hem edebi, hem de toplumsal ve sosyal açıdan gayet başarılı bir kadın ile olan anılarını anlatacağına dair söz vermiştir. Amacının genç kızlardan oluşan bu cemiyette, başarılı bir kadının hayatını anlatarak onlara güzel bir rol model vermek olduğunu ifade etmiştir.¹⁶⁹

Mey Ziyâde'nin ifade ettiğine göre, Âişe İsmet Teymur modern dönemde yer alan kadın şairler arasında Arap milletleri içinden öne çıkmış, şiirini kendine özel renklerle süslemiş birisidir. Şair, gücü yettiğinde dönemindeki kadınların gelenekten ayrılması için çalışmış devrimci bir şairdir.

Mey Ziyâde, çalışmasında ilk olarak Âişe İsmet Teymurun hayatından bahsetmiştir. Daha sonra şairin şiirlerini ele almıştır. Her bir şiir türünü inceleyerek örnekler vermiştir.¹⁷⁰

Mey Ziyâde, Âişe ismet'in bunca acı çekmesine rağmen şiirlerinin adeta kusursuz ve belâgat dolu olduğunu söylemiştir. Ona göre bunun nedeni, şairin dinine bağlı olması, Allah ve Rasulüne (s.a.v) derin muhabbet duymasıdır.¹⁷¹

Mey Ziyâde'nin yapmış olduğu bu kapsamlı çalışma, *Hilyetü't-tırâz*'ı basıma hazırlayan edebiyatçılar tarafından divana eklenmiş ve ayrı bir başlık altında yer almıştır.

3.4. Hilyetü't-tırâz

Bu bölüm Âişe İsmet Teymurun şiirlerinin yer aldığı kısımdır. *Hilyetü't-tırâz* ilk zamanlar sadece bu bölümden meydana gelmekteydi. Daha sonraları yapılan çalışmaların eklenmesiyle eser toplam 4 bölüme ulaşmıştır.

3.4.1. İltifat şiirleri

Bayram tebriği, iltifat, devlet yöneticilerine övgü içeren kimisi uzun kimisi kısa şiirlerin oluşturduğu bu bölüm toplam 68 başlık ve şiirden oluşmaktadır.

Âişe İsmet Teymur, hidivleri¹⁷², devlet büyüklerini ve ilim adamlarını çeşitli olaylar sonucunda tebrik ederek onlara iltifatlarda bulunmuştur. Bu bölüm şairin iltifat dilini göstermektedir. Önemli başlıklar ve konulardan bazıları şöyledir;

3.4.1.1. Hidiv'in Mısır'a gelişini tebrik etmek için yazılan şiir

¹⁶⁹ Mansûr, *Mey Ziyâde'den Anılar*, 3.

¹⁷⁰ Ziyâde, *Âişe Teymûr Şâiretü't-talîa*.

¹⁷¹ Mansûr, *Mey Ziyâde'den Anılar*, 19.

¹⁷² Mısır valilerine verilen unvan. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, "Hidiv"

Şair bu şiirinde Hidiv'in Mısır'a gelişini tebrik etmiştir. Basit bahrinde¹⁷³ yazılmış olan bu şiir tebrik, övgü, yüceltme, teşbih ve birçok söz sanatıyla süslenmiştir. Hangi hidiv için yazıldığı belirtilmemiştir. Ancak şiirin sonuna yazılan tarihe bakıldığında bu iltifat şiirinin Hidiv İsmail için yazıldığı anlaşılmaktadır.

Şiirde Mısır'ın huzura, mutluluğa ve refaha kavuşması anlatılmaktadır. Bir ülkenin yükselmesi ve gelişmesi için yöneticinin öneminden bahsedilmektedir.

وَكَلَّلَ الْبَشَرَ تِيجَانِ السُّعُودِ ضُحَى	بُشْرَاكَ يَا مِصْرُ فَلِلْإِقْبَالِ قَدْ مَنَحَا
وَرَتَّحَ الْفَوْزُ عِطْفَ الدَّهْرِ فَاصْطَبَحَا	وَلَا زَمَ الْإِنْسَ وَرَدَ الْيَمْنَ مُعْتَبِقَا
وَقَدَّمَ الدَّهْرُ لِلْإِقْبَالِ مَا اقْتَرَحَا	وَشَرَفَ الْفَطْرَ مَوْلَاهُ وَمَالِكَا
وَالْيَوْمَ أَصْبَحَ بِالْإِضْوَاءِ مَتَشَحَا	تَمَنُّطَقَتْ بِأَلْبَاهَا أَلْيَلَاتٍ مَقْدَمَا
سَمَاسَنَا بَارِقَ الْإِفْرَاحِ وَاتَّضَحَا	نِعَمَ التَّهْنَانِي بِإِقْبَالِ السُّرُورِ فَقَدْ
وَعَيْثُ غُوثِ الْهَنَاءِ حَيَا بِمَا سَمَحَا	سَمَاءَ صَفْوِ الْمُنَى أَبَدَتْ كَوَاكِيبَهَا
مَغَانِمَ الدَّهْرِ لِلرَّاجِي وَقَدْ رَبَحَا	فَيَا لَهُ مُقَدِّمًا قَادَتْ بِشَائِرِهِ
نُورًا يَسِرُ وَبَرَقًا زَنْدُهُ قَدْ حَا	وَعَمَّ إِشْرَاقُهُ كُلَّ الْوَرَى فَعَدَا
أَيَّامُنَا فَأَغْنَتُنَا الْإِنْسَ وَالْمَنَحَا	عَادَ الْعَزِيزُ الَّذِي جَادَتْ لِعَوْدَتِهِ
أَوْ قِيلَ لِلدَّهْرِ سَابِقَ عَزَمِهِ إِفْتَضَحَا	لَوْ قِيلَ لِلشَّرَفِ إِخْتَرُ قَالَ خَدَمَتُهُ
مَا الْخَضِرُ عُودُ وَشَادَى إِيكَهَ صَدَحَا	لَا زَالَ ذُو الْعَهْدِ مِصْبَاحَ الْعُلَا أَبَدَا
بِهِ حَبَاهُ الْجَلِيلُ الْيَمْنَ فَاِنْشَرَحَا	وَلَا خَلَا مِنْ ضَوَافِي ظِلِّهِ زَمَنُ
تَتَوَجَّعَتْ بِلَالِ نُورِهَا وَضَحَا	فَاحْرَفَ سَطَرَتْ تَرَاهُ بِمَدَحَتِهِ
وَأَفَى الْخَدْيُوي فَأُولَى الْجَدِّ وَالْفَرَحَا ¹⁷⁴	وَأَقْبَلَتْ لِمَعَالِيهِ مُؤَرَّخَةً

Ey Mısır müjdelers olsun, sana kurtuluş bahşedildi

İnsanlık parlak yıldız¹⁷⁵ tacını giydirdiler.

Bereket ve mutluluk daim oldu,

Kurtuluş, zamanın tarafına yöneldi ve şehir aydınlandı.

¹⁷³ Halil b. Ahmed'in (ö. 175/791) arûz sistemindeki vezinlerden türettiği vezinler grubuna verilen ad. Nihad Mazlum Çetin, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1991), "Bahir".

¹⁷⁴ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 170.

¹⁷⁵ Beyitte geçen "السعود" ifadesi Kova takımı yıldızının ismidir.

O, ülkenin şerefi, efendisi ve sahibi
Zaman, kurtuluş için her şeyi sundu.
Onun gelişle geceler aydınlandı.
Gün ışıklarla donanmış olarak doğdu.
Sevinçli bir şekilde gelen tebrikler ne güzel!
Mutluluk pırıltısı, yükselerek parladı ve ortaya çıktı.
Berrak gökyüzü, yıldızlarını açtı,
Mutluluk yağmuru, gönülden vereni selamladı.
Müjdesi kendinden önce gelen ne şanslı!
Dileyen için zamanın ganimetini getirdi.
Onun aydınlığı insanlığı kapladı
Mutluluk veren bir nur ve ışığı yükselen bir ateş oldu.
Günlerimizi güzelleştiren yüce kişi, geri döndü,
Böylece günlerimiz bereket ve cömertlikle doldu.
Şerefli kişiye seçme hakkı verilse, ona hizmet etmeyi seçerdi.
Yahut zaman onunla yarışsa, azmi utandırırıldı.
O, sözünde duran, asla sönmeyen bir kandil,
Altında kuşların cıvıladığı yemyeşil bir ağaç
Öyle bir ağaç ki gölgesinde misafirler eksik olmaz.
Yüce Allah ona bolluk verdi ve gönüller ferahladı.
Satırlar onu öven süslenmiş harflerle dolu.
Işık saçan incilerle taçlandırıldı.
Tarih yazan yüceliğiyle geldi,
Hidiv geldi, yenilik ve sevinç getirdi.
1289 hicri

3.4.1.2. Veliaht Abbas Beyin doğumu üzere yazılan şiir

Kâmil bahrindeki bu şiir son Mısır hidivi ünvanlı Veliaht Abbas Bey'in doğumu üzerine yazılmıştır. Kendisinin doğumu, ülkenin güvenlik ve huzuru olarak görülmüştür. Âişe İsmet Teymur, veliahtın isminin Peygamber Efendimizin amcasının ismi olması nedeniyle de ayrıca mutlu olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁶

مُذْ بَشَرْتُ بِسْمِي عَمِ الْمُصْطَفَى	فَرَّتْ عُيُونُ السَّعَادَةِ بِالصَّفَا
مِنْ نِيرِ التَّوْفِيقِ سَعْدَ أَشْرَاقَا	عَبَّاسُ أَشْرَقَ بِالْمَعَالِي نَجْمُهُ
بِقُدُومِ مَنْ بُوِجِدِهِ دَهْرٌ صَفَا	رَقَصَتْ بِمَنْبَتِهَا الْعُصُونُ بِبَشَارَةِ
فَالْأُمْنِ وَالتَّوْفِيقِ قَوْزَا أَخْلَفَا ¹⁷⁷	قَالَتْ مَيَامُنُ بَشَرَهُ تَهْنِ الْوَرَى

Gözler huzur ve mutlulukla ferahladı.

Muhammed'in (s.a.v) amcasının ismi müjdelendiğinden beri.

Abbas, yükseklerde yıldızı parlayandır.

Başarı ışığından mutlulukla parladı.

Dallar meyveleriyle müjdeleyerek dans etti

Varlığı zamana huzur getirenin gelişiyile.

Sağdakiler onu müjdeleyerek şöyle dedi "Ne güzel varlık,

Güven ve başarı getiren veliaht!"

3.4.1.3. Hidiv'in ziyareti üzere yazılan şiir

Bu şiir, Hidiv'in Benha şehrine uğraması üzerine yazılmıştır. Basit bahrindeki bu şiir şehirde yapılacak olan kutlamada meydandaki taka yazılmıştır.¹⁷⁸

وَاللَّصْنُ أَضْحَى بِتَوْفِيقِ السَّعُودِ جَلَى	الْبِشْرُ أَجْرَى بِبَنَّا أَنْهَرِ الْعَسَلِ
كَالْبَدْرِ فِي التَّمِّ أَوْ كَالشَّمْسِ فِي الْحَمْلِ	وَإِفَى الْخَدِيبِي فَاضْحَى نُورُ بَهْجَتِهَا
وَزَيَّنَتْ فِي بَدِيعِ الْخُلَى وَالْخُلَلِ	وَالْأَرْضُ قَدْ أَلْبَسَتْ أَبْهَى مَطَارِفِهَا
إِلَّا وَفَارَتْ بَزَاهِي الْإِنْسِ وَالْجَذَلِ	مَا تَمَّ أَرْضَ سَقَاها غَيْثُ مَقْدَمِهِ
وَأَيَّانَ الْقَوْمِ حُسْنُ الْقَوْزِ بِالْإِمْلِ ¹⁷⁹	تَهَلَّلَ الْقَطْرُ بُشْرًا مِنْ زِيَارَتِهِ

¹⁷⁶ Teymur, *Hilyetü't-turâz*, 156.

¹⁷⁷ Teymur, *Hilyetü't-turâz*, 156.

¹⁷⁸ Teymur, *Hilyetü't-turâz*, 177.

¹⁷⁹ Teymur, *Hilyetü't-turâz*, 177.

Müjde, Benha¹⁸⁰, da bal nehirleri akıttı

Zafer, yükselen yıldızlar¹⁸¹ gibi parladı.

Hidiv geldi ve mutluluk ışığı,

Alacakaranlıktaki dolunay ya da doruktaki güneş gibi doğdu.

Yeryüzüne en güzel elbiseleri giydirildi.

Enfes takı ve mücevherlerle bezendi.

Gelişinin bereketiyle sulanan her yer

Neşeli ve güzel insanlarla zafere ulaştı.

Ziyaretiyle ülke sevinçten coştı.

İnsanlar umutlarının gerçekleşeceğine emin oldu.

3.4.1.4. Allâme İbrahim es-Seka'nın¹⁸² vefatı üzerine yazılan şiir

Âişe İsmet Teymur, bu şiirinde değerli bir alim olan İbrahim Es Seka'nın vefat etmesi üzerine kendilerini zor günlerin beklediğini anlatmaktadır. Vefat haberinin alimleri üzdüğünü, cahil ve kibirli kimseleri ise sevindirdiğinden bahsetmiştir.¹⁸³

Bu şiir her ne kadar mersiye olsa da İbrahim es-Seka'nın faziletlerinden övgüyle bahsedildiği için, iltifat şiirleri arasına alınmıştır. Şiir kamil bahrinde yazılmıştır.

الدَّهْرُ أَبْدَلَ رَاحَتِي بِعَنَاءٍ	وَإِعْتَاضَ صَفْوِ تَنْعَمِي بِشَقَاءٍ
وَبَدَا الزَّمَانُ إِلَى الْعُيُونِ بِمَظْهَرٍ	يَقْضِي بِمَرْجٍ دُمُوعَهَا بِدِمَاءٍ
أَلَى لِيَخْتَطِفَنَّ أَفِيدَةَ الْوَرَى	يَوْمَ الْمُصَابِ وَبَرٍّ فِي الْإِيْلَاءِ
مِرَاتُهُ طُمِسَتْ وَأَصْدَأَ وَجْهَهَا	مِنْ بَعْدِ سَعْدَتْ بِطُولِ جَلَاءِ
وَلَطَالَمَا إِكْتَحَلَتْ غُيُونُ أُولَى النُّهَى	مِنْ غَدْرِهِ بِمَصَانِبِ وَبَلَاءِ
وَلَكُمْ يَفُوقُ لِلْقُلُوبِ نِبَالَهُ	وَلَكُمْ يَشُقُّ مَرَايِرَ النَّبَلَاءِ
حُجِبَتْ بَوَارِقُ غَيْثِ أَنْوَاءِ الْهُدَى	عَنْ عَيْنِ كُلِّ مُؤْمِلٍ أَوْ رَائِي
كَذَبَتْ لَوَامِعُ كُلِّ صُبْحٍ صَادِقٍ	مُذْ غَابَ شَمْسُ الْعِلْمِ فِي الصَّيْرَاءِ

¹⁸⁰ Mısır'da bir şehir

¹⁸¹ Kova takımıyıldızı

¹⁸² Mısırlı alim. Hatip ve Şafii fakih. 1798/1881 Kahire'de doğmuş ve vefat etmiştir. 25 yaşında iken Ezher üniversitesinde hatip olmuştur.

¹⁸³ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 162.

فَلْتَحْزَنَ الْعُلَمَاءُ وَلْتَأْسُفْ عَلَى

وَلْيُفْرَحِ الْجَهْلُ الْمُبِيدُ وَأَهْلُهُ

وَلْيَسْعِدِ الْمَغْرُورُ مِنْ أَعْوَانِهِمْ

تَبَّتْ يَدَا رَمَنْ دَهَانَا صَرْفُهُ

لِمَا تَغَيَّبَ نَيْرَ الدِّينِ الَّذِي

صَدَّقْتُ إِنْ الشَّافِعِي قَضَى وَمَا

بَحْرُ النَّفَقَةِ كَنْزُ ارشَادِ الْوَرَى

شَجَنْ عَزَا الْإِسْلَامَ بِالظَّمَا الَّذِي

وَشَعَائِرِ الدِّينِ الْقَوِيمِ بَدَا بِهَا

أَرَوَى أَفَانِينَ الْعُلُومِ بِغَيْثِهِ

وَلَطَالَمَا قَدْ أَبْرَأْتُ أَفْكَارَهُ

أَضْحَتْ حَصِيداً أَرْضُ أَنْ هَرْنَا الَّتِي

تَشْكُو الْأَوَامَ وَمَا لَهَا مِنْ مُطْفِئٍ

مَا حَالَ أَمَاقِ الْعُيُونِ وَقَدْ رَأَتْ

لَمْ لَا تُعْنِضُ غَزِيرَ مَدْمَعِهَا الَّذِي

حَقُّ عَلَى الْأَمَاقِ يَوْمَ فُرَاقِهِ

عَيْنُ الْعُلُومِ بَكَتْ دَمًا لَمَّا رَأَتْ

لَوْ إِنْ كُنْتُ الْعِلْمُ تَقْدُرُ فَقَدَهُ

وَأَرَى عَطَارِدَ بَاتٍ يَكْتُبُ جَاهِداً

دَهَشَتْ عُيُونُ أُولَى النُّهَى مَذْ أَبْصَرَتْ

كَمْ قَلْبُهُ يَدُ السَّقَامِ وَلَمْ يَقُلْ

وَلَطَالَمَا لَأَقَى الصَّرُوفَ وَلَمْ يَسَلْ

أَدَى فَرِيضَةِ عِلْمِهِ بِحَقِيقَةٍ

نَادَى بِشِيرِ الْقُرْبِ: طِبْ نَفْسًا فَقَدْ

سَمِعَ النِّدَاءَ دُجَى فَسَلَّمَ نَفْسِهِ

أَرْوَاحُ عُشَاقِ الْعُلُومِ تَهَيَّأَتْ

يَنْبُوعَ فَضْلِ الْعِلْمِ وَالْعُلَمَاءِ

وَلْيَجْعَلُوا مَسْرَاهَ لَيْلٍ هَنَاءِ

فَالْيَوْمَ رَاقَ الْحَيِّ لِلْجُهْلَاءِ

بُفْرَاقِهِ فِي لَيْلَةٍ لَيْلَاءِ

أَنْوَارُهُ يَنْبُوعُ كُلِّ ضِيَاءِ

صَدَّقْتُ قَبْلَ تَغَيَّبِ السَّقَاءِ

رَبُّ الْفَخَارِ وَوَاحِدُ الْبُلْغَاءِ

حَلَّ الْعَرَى بِضَمَائِرِ الْعُلَمَاءِ

أَثَرُ الْهُلُوعِ فَمَنْ لَهَا بَعْزَاءِ

وَلَكُمْ سَقَى مِنْ رَوْضَةِ غَنَاءِ

أَمْرَاضِ قُلُوبٍ بِالضَّلَالَةِ نَاءِ

كَانَتْ بِهِ كَالذَّوْحَةِ الْخَضْرَاءِ

مَذْ غَابَ سَقَاءُ الْعُلَى بِالْمَاءِ

شَيْخُ الْمَشَايخِ غَابَ فِي الْغُبْرَاءِ

يُزْرَى بِسِحِّ الْمُرْنَةِ الْوُطْفَاءِ

أَلَّا تَضَنَّ بِذَانِبِ الْإِحْشَاءِ

إِنْسَانَهَا مُتَهَيِّئًا لِخَفَاءِ

لَتَبَدَّدَتْ مِنْ لَوْعَةٍ وَعَنَاءِ

أَثَارَ فِرْقَتِهِ عَلَى الْجُورَاءِ

شَمْسُ الْعُلُومِ تَغَيَّبَ فِي الدِّامَاءِ

أَفِ لِمَا يَلْقَى مِنَ الضَّرَاءِ

مِنْ مَعَشَرَ الْحُكَمَاءِ كَيْفَ دَوَائِي؟

حَتَّى قَضَى مُتَوَسِّحاً بِنَبَاءِ

طَابَ الرَّجِيلُ إِلَى دِيَارِ بَقَاءِ

عَنْ طَبِيبِهَا لِمَبَشِيرِ بِلِقَاءِ

لِقُدُومِهِ بِبَرَازِخِ السُّعْدَاءِ

وَتَعَطَّرَتْ غُرَفَ الْجَنَانِ وَغَرَّدَتْ
وَرَقَى إِلَى أَعْلَى مَنَازِلِ حَظِّهِ
هُوَ فِي نَعِيمٍ دَائِمٍ لَكِنَّا
قُلُوبِي عَلَيْهِ غَدَا كَجَمَرَاتِ الْعُصَى
فَلَا دُرْفَنَ أَسَى عَلَيْهِ مَدَامِعِي

فِيهَا بَلَابُهَا بِحُسْنِ غِنَاءٍ
لَمَّا اسْتَوَى بِمَرَاتِبِ الشُّهَدَاءِ
لِإِعَادِهِ فِي شِدَّةِ الْبُؤْسَاءِ
وَالْوَعْتِي مِنْ حَرِّهِ وَشَقَائِي
مَا دُمْتُ عَائِشَةً بِخَيْرٍ فَتَائِي¹⁸⁴

Zaman huzurumun yerine cefayı koydu,

Bolluğun yerini sefalet aldı.

Zaman bir kılıkla gözlerde belirdi ki

Gözyaşlarını kanla karıştırarak hükmetti.

İnsanlığın gönlünü çalmak için yemin etti,

Musibet günü yeminini yerine getirdi.

Yansıması silindi ve yüzü paslandı,

İnsanlar varlığının ışığına sevindikten sonra.

Akıl sahiplerinin gözleri ne kadar uykusuz kaldı,

Bizi musibet ve dertlere terk ettiğinden beri.

Nice kalpleri yüce gönlüyle yüceltti

Soyluların yüreklerini deldi.

Yağmurun parıltısı gizlendi,

Her ümitkâr veya bekleyenin gözünden.

İlim güneşi kaybolduğundan beri

Fecri sadığın ışığı yalanlandı.

Alimler üzüлp yas tutsun.

Alimlerin ve ilmin kaynağına.

Yok edici cehalet ve ahalisi rahatlasın.

Mutluluktan eğlence gecesi düzenlesinler.

¹⁸⁴ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 161.

Kibirli ve avanesi sevinsin
Çünkü bugün sokak cahiller için parıldadı.
Elleri kurusun ikiyüzlü zamanın!
Kapkaranlık gecede bizi ondan ayırdı.
Dinîn ışığı sönüverdi,
O ki tüm ışıkların kaynağıydı.
Şâfiî'nin öldüğüne şimdi inandım,
Seka'nın kaybolmasından önce inanmamıştım.
Fıkhnın denizi, insanlığı yönlendiren hazine,
Uluların efendisi, hatiplerin biriciğı.
İslâmın başına gelen hüzn,
Alimlerin gönüllerindeki düğümleri çözdü.
Dinîn hükümlerinde korku görünmeye başladı,
Bunu kim çözecek?
Bereketiyle ilim ağacının dallarını,
Ve nice gür bahçeyi suladı.
Yolunu şaşırmış kalp hastalıklarını
Fikirleriyle iyileştirdi.
Yemyeşil orman gibi renkli bahçemiz,
Çiçekli toprağımız, dümdüz oldu.
Susuzluktan şikâyet ediyor, onu sulayacak da yok
Su taşıyıcı suyunu da alıp kaybolduğundan beri.
Onu gören göz pınarlarının hali nice olur?
Hocaların hocası toprağın arasında kaybolduğundan beri.
Buluttan inen sağanağı hakir gören gözpınarı,
Neden yaşların dinmiyor?

Ayrılık günü gözlerin hakkı,
Gözyaşlarında cimrilik yapmamasıdır.
İlimlerin gözü kan ağladı,
Onun gitmek üzere hazırlandığını anladığında.
Eğer ilim, kaybının büyüklüğünü bilseydi,
Acı ve cefadan paramparça olurdu.
Merkür'ün yazarken gecelediğini görüyorum
İkizler'den¹⁸⁵ ayrılmasının etkilerini.
Akıl sahipleri dehşete kapıldı
İlim güneşinin denizde kaybolduğunu gördüğünde.
Hastalığın elinden ne çok çekti,
Çektiği sıkıntılar için öf bile demedi.
Nice zorlukla karşılaştı ama
Hikmet sahiplerine “Nasıl iyileşeceğim?” diye sormadı.
İlminin gerekliliğini yerine getirdi,
Övgüyü kuşanarak görevini tamamladı.
Yaklaşan müjdecî seslendi: “Nefsini temiz tut!
Çünkü beka yurduna olan hoş yolculuk seni bekliyor”
Karanlıkta sesi işitti ve ruhunu teslim etti,
Müjdecîyle karşılaşmanın memnuniyetiyle.
İlim aşıklarının ruhları hazırlandı,
Mutlular diyarına gelmesi üzerine.
Cennet odaları mis gibi koktu ve
Bülbüllerin en güzel şarkılarıyla şenlendi.
O, ulaşabileceği en yüksek mekâna yükseldi.

¹⁸⁵ İkizler burcu

Şehitlerin mertebesine ulaşarak.

O sürekli bir nimetin içinde, ancak bizler,

Ondan ayrı kalmanın ızdırabındayız.

Ayrılmanın üzüntüsüyle kalbim kor ateşe döndü,

Izdırabım ve bedbahtlığım onun gidişinedir.

Gözyaşlarımı onun gidişi için dökeceğim,

Ta ki Âişe cansız kalıp yok oluncaya kadar.

3.4.1.5. Hasan Paşa'nın kızı Azize hanımın doğumu üzere yazılan şiir

Âişe İsmet Teymur, bu şiiri Hasan Paşa'nın kızının doğum yapması üzerine söylemiştir. Şiirden anlaşıldığı üzere Paşanın biri kız biri erkek olmak üzere iki torunu doğmuştur.¹⁸⁶

Âişe İsmet Teymur, şiirini teşbih, mecaz, mübalağa, tenasüp gibi edebî sanatlarla süslemiştir. Şair, sabaha, nura ve ışığa vurgulayarak, bu iki bebeğin toplumdaki mevkilerinin yüce olduğuna işaret etmiştir.

جاء العزيزُ بشيراً قبلَ مقدمها	عزيرة في بهاها حيرة الغين
وأقبلت مع صنو طاب عنصره	أنعم بإقبال هذين الشقيقين
لا زال بدر سامياً بهما	ونير العز مصباح العزيزين
وفي تهانيهما أشد مؤرخة	راق الصباح له بشر بنورين ¹⁸⁷

Aziz müjdeleyerek geldi.

Güzelliğiyle gözleri büyüleyen Azize gelmeden hemen önce,

İkiziyle beraber soyu temiz olan kardeşi geldi.

Bu iki kardeşin gelişi ne hoş!

Yücelik dolunayı onlarla birlikte yükselsin.

İhtişamın ışığı, iki kıymetlinin lambası olsun

Onları tebrik ederken tarih yazarak şarkı söylüyorum:

“Sabah, iki nurla Paşayı aydınlandırdı.”

¹⁸⁶ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 163.

¹⁸⁷ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 163.

3.4.1.6. Bir yöneticiyi övmek için söylediği şiir

Âişe İsmet Teymur, bu şiirini dönemindeki yöneticilerden birisini övmek için yazmıştır. Divanda bu kişinin kim olduğu belirtilmemiştir. Şair bu kimsenin topluma mutluluk ve düzen getirdiğini, onları yönlendiren bir ışık olduğunu vurgulamıştır.

Âişe İsmet Teymur şiirinde teşbih, istiare, mübalağa, tenasüp ve tezat gibi edebî sanatları kullanmıştır.

يَا مَنْ لَهُ قَالَ الْوَرَى لِمَا غَدَّتْ	عَيْنُ الزَّمَانِ بِنُورِ مَظْهَرِهِ تَسُودُ
رَبِّ السَّعَادَةِ وَالسِّيَادَةِ وَالْعُلَا	لَا زَالَ بِأَيْكَ كَعْبَةً كَرَاكِلُ الْوُجُودِ
أَلْبَسَتْ فَرَقَ الْعَصْرِ تِيجَانَ الْبَهَا	حَتَّى غَدَا لَكَ شَاكِرًا كُلُّ الْوُجُودِ
لَا زَلَّتْ فِي أَفْقِ الْمَعَالِي كَوَكْبًا	يَقْضِي عَلَى الدُّنْيَا سَنَاؤُكَ بِالسُّعُودِ
وَبَقِيَتْ فِي شَرَفٍ وَمَجْدٍ بَاهِرٍ	تَسْمُوا مَوَاكِبُهُ عَلَى رَغَمِ الْحَسُودِ ¹⁸⁸

Ey hakkında “Sabah olduğunda

Zamanın gözü nuruyla aydınlanır” denilen kişi!

Mutluluğun, hakimiyetin ve yüceliğin efendisi.

Senin kapın hâlâ varlığın merkezidir.

Zamanın farklarını taçlandırırdın

Böylece tüm varlık sana müteşekkir oldu.

Sen yüceler katında bir yıldızsın.

Işığın Dünyadan mutlulukla geçer,

Parlayan şeref ve yücelik içindesin.

Kıskançlara rağmen yanındakilerle yüksel!

3.4.1.7. Yöneticilere bayram tebriği için yazdığı şiir

Âişe İsmet Teymurun bayram tebriği olarak yazdığı şiirdir. Eserin kim için olduğu belirtilmemekle birlikte, şiirin başında yönetici birisi için olduğu yazmaktadır. Şair bu kimsenin güzel özelliklerini saymış, kendisinin tıpkı bir ay gibi karanlık gecelerini aydınlattığını söylemiştir.

¹⁸⁸ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 164.

بِحُسْنِ طَلْعَتِكَ الدُّنْيَا تَهْدِيهَا
 وَالْعِيدُ أَصْبَحَ مِنْ غُلْيَاكَ مُبْتَسِمًا
 مَا الْعِيدُ إِلَّا هِلَالٌ مِنْكَ مُقْتَبَسٌ
 أَدَارَ لِي الدَّهْرُ مِنْ صَفْوِ الْمُنَى قَدَحًا
 وَمِصْرَ أَمْسَتْ تَبَاهِي الْكُومَ مِنْ طَرْبٍ
 وَالْبَشَرُ يَنْتَسِمُ فِيهَا عَنْ صَفَا دَرَرٍ
 فَأَقْبَالَ ثَنَاءَ دُعَاءِ حُسْنِ تَهْنِئَةٍ
 لَا زَالَ كَوَكْبِكَ الْعَالِي يُضِيءُ عَلَى
 وَدُمْتَ رُوحًا لِمَصْدَرِ الدَّهْرِ تَنْعَشُهُ
 فَأَيُّهَا بِكَ قَدْ نَأَلْتُ أَمَانِيهَا
 وَالْأَهْرُ وَالنَّاسُ وَالْأَنْبِيَا وَمَنْ فِيهَا
 نُورًا لِعَيْنِ الْوَرَى يَجْلُو أَمَاقِيهَا
 يَا حُسْنَ رَاحِ نَدِيمِ الدَّهْرِ سَاقِيهَا
 إِذْ أَنْتَ بَدْرٌ مُنِيرٌ فِي أَلْيَالِيهَا
 تَرْدَانٌ فِي نُظْمِهَا الرَّاهِي لَأَلْيَالِيهَا
 بِمَدْحِ أَوْصَافِكُمْ تَخْلُو قَوَافِيهَا
 كُلُّ الْبَرِيَّةِ قَاصِيهَا وَدَانِيهَا
 طُوبَى لِأَيَّامِ عِيدِ أَنْتَ مَجْلِيهَا¹⁸⁹

Güzel görünüşünle Dünya mutluluğa vardı.
 Çünkü sayende amacına ulaştı.
 Bayram senin yüceliğinle gülümser oldu.
 Zaman, insanlar, dünya ve içindekilerle,
 Bayram, senin ışığından alınmış bir hilaldir.
 İnsanların gözlerinin içini aydınlatan bir ışık,
 Zaman, bana temiz isteklerden bir kadeh sundu.
 Ey zamanın dostunu sulayan kişi, ne güzel bir içecektir bu!
 Mısır, neşeyle topluma övünür oldu.
 Çünkü sen dolunay misali gecelerini aydınlattın.
 Ve insanlar incilerin parlaklığıyla tebessüm ediyor.
 Onun şiirindeki süslü inciler gibi,
 Güzel bir tebrikle yapılan övgü ve karşılamlar,
 Vasıflarının övgüsü, kafiyeleleri güzelleştirir.
 Yüce yıldızınız parlamaya devam ediyor.
 Yakın ve uzak tüm mahlukatı aydınlatarak,

¹⁸⁹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 164.

Zamanın göğsünü canlandıran bir ruh olarak kaldın.

Senin parıltının süslediği bayram günlerine ne mutlu!

3.4.2. Aile şiirleri

Aile şiirlerinden meydana gelen bu bölüm üç kısımdan oluşmaktadır. Şair, birinci kısımda kendisinden bahsetmiştir. Hastalanması, şifa bulması, ardından tekrar hastalanması, hastalığı sırasında ettiği duaların yer aldığı şiirler bu bölümü oluşturmaktadır. İkinci kısımda çocuklarından bahsetmiştir. Burada onlara yazdığı şiirler yer alır. Üçüncü kısımda ise akrabalarından bahsetmiştir.¹⁹⁰

3.4.2.1. Hastalığını daha da kötüleştiren doktoru yermek için yazdığı şiir

Şair bir dönem yaşadığı sıkıntı ve dertler yüzünden çok gözyaşı dökmüştür. Döktüğü gözyaşlarından dolayı göz hastalığına yakalanmıştır. Bu dönemde gittiği bir doktor, onu iyileştirememiş aksine verdiği tedaviyle hastalığını daha da kötü bir hale getirmiştir. Bunun üzerine Âişe İsmet Teymur, tecrübesiz olan doktoru zemmetmek için kamil bahrindeki bu şiiri yazmıştır. Burada doktorun verdiği tedaviyi eleştirmiş, en sonunda doktorun iddialarını ironiyle ele almıştır.

Âişe İsmet bu şiirde başarısızlığı ölüme yakınlaştırmak ifadesiyle istiare, Călinus ile teşbih, sağlık, hastalık, tıp, vücut gibi kavramlarla tenasüp, doktorun tedavi etmeye çalışırken daha da hasta etmesiyle tezat ve eskiyi yeniyle değiştirmesiyle de ironi gibi edebî sanatları kullanmıştır.

يَا مَنْ أَتَى الْجِسْمَ يَبْرُئُ سَقْمُهُ	وَيُظَنُّ جَالِيْنُوسَ بَعْضُ عُيْدِهِ
أَفْنَيْتَ بِالطِّبِّ الَّذِي تَهْدِي بِهِ	أَمَّا وَقَرَّبْتَ الرَّدَى بِبَعِيدِهِ
وَزَعَمْتَ أَنَّكَ بِالدَّوَا جَدَّدْتَهُ	وَلَقَدْ أَضَعْتَ قَدِيمُهُ بِجَدِيدِهِ ¹⁹¹

Ey bedene şifa vermeye gelen ve

Kendinî Călinûs¹⁹², un kullarından biri sanan kişi!

Saçma sapan tıbbınla milletleri tükettin.

Uzakta duran ölümü yaklaştırdın.

Yeni tedavi bulduğunu iddia ettin ama,

¹⁹⁰ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 189.

¹⁹¹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 189.

¹⁹² Antik Roma'da yaşamış hekim. Asıl ismi Galenus olmakla beraber İslam dünyasında Călinûs olarak bilinmektedir. İlhan Kutluer, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1993), "Călinûs".

Eski olanı da zayi ettin.

3.4.2.2. Göz hastalığına yakalandığında söylediği şiir

Şair kızının vefatı üzerine çok ağlamış ve bu yüzden bir çeşit göz hastalığına yakalanmıştır. Bu şiiri de hastalığa yakalandığı zaman söylemiştir. Şair, çektiği fiziksel ve duygusal acıları, yaşadığı çaresizliği sitemkâr bir dille dizelere aktarmıştır.

فَأَبَى أَشْتَكِي أَلَمَ الْجُفُونِ	إذا شَكَتِ الْوَرَى سَقَمَ الْعُيُونِ
أَنَادَى مِنْ جُفُونِي مِنْ جُفُونِي	أُبَيْتُ كَوَالَهُ أَضْنَاهُ وَجَدَ
وَلَا صَبِرَ أَرْيَلًا بِهِ شَجُونِي ¹⁹³	فَلَا جَفَنَ يُطَاوِعُنِي فَبِكِي

İnsanlar göz hastalığından şikâyet ediyorsa,

Ben de gözkapağımdaki ağrıdan şikâyet ediyorum.

Aşkın zayıf düşürdüğü kederli biri gibi geceledim.

Göz kapağımdan sesleniyorum: “Uykumu getiren de kim?”

Göz kapağım itaat etmiyor ki ağlayayım.

Ve üzüntümü giderecek bir sabır da yok.

3.4.2.3. Göz hastalığından kurtulduğunda yazdığı şiir

Uzunca bir süre göz hastalığı çeken şair, şifa bulduğunda bu şiiri söylemiştir. Şiirde hastalığı boyunca çektiği acı ve sıkıntıları anlatmaktadır. Âişe İsmet Teymur, bu dönemde bedensel yani maddi acılar çekmesinin yanı sıra manevi ve ruhsal acılar da çekmiştir. Ancak o bunların sonucunda isyan etmemiş, çektiği acılar onu Rabbine daha da yaklaştırmıştır. Tedavisini yapan doktora da teşekkür etmiş, onun hakkında güzel dizeler yazmıştır. Şiirin sonunda Rabbine acılarını dindirmesi için yalvarmış ve verdiği nimetler için şükretmiştir.

وَأَشْرَقَتْ تَرْدَهِي مِنْ سَاحِلِ الْحَدَقِ	سَفِينَةُ الْعَيْنِ قَدْ فَارَتْ مِنَ الْعَرَقِ
شَقَّافَ مَنْظَرَهَا فِي أَحْسَنِ النَّسَقِ	مَرَّتْ مَشِيدَةً مَا مَسَّهَا لُغْبُ
لَمَّا تَنَقَّسَ صُبْحُ الصَّخْرِ عَنْ شَقِّ	وَلُورُهَا ضَاجِكُ تَبْدُو نَوَاجِرُهُ
مِنْ الْوُشَاةِ بِرَبِّ النُّورِ وَالْفَلَقِ	قَدْ ضَمَّ بِالسَّوْقِ مَحْبُوبًا يَعُودُهُ
إِذْ أَنَّنِي مِنْ دُهُولِ الْوُجْدِ لَمْ أَفَقِ	فَيَا وَلَاةَ الْهَوَى فِي صِدْقِكُمْ شَعْفِي

¹⁹³ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 189.

بِكَعْبَةِ الْحُسْنِ إِنْسَانًا أَرَى فَسَلُّوا
 وَخَيْرُونِي الْإِنْسَانِي صَفَا وَدَنَا
 نَعْمَ بِنُشْرِ اللَّقَا نَهْدِيكَ أَنْفُسَنَا
 أَهْلًا بِنُورِ عُيُونِ رَاقٍ لِي وَصَفَا
 فَيَا تَحِيَّاتِ بُرِّ شَهِدْهَا بِفَمِي
 بِأَيِّ قَوْلٍ أَحْيِيهِ وَعِزُّهُ
 لَكِنْ ضَمِيرُ التَّهَانِي غَيْرُ مُسْتَبِيرٍ
 وَذَا الرَّشَا مَذُنْشَا فِي حُسْنِ طَلْعَتِهِ
 إِنْسَانٍ عَيْنِي الْمُقَدَّى أَنْتَ لُحْتَ بِهَا
 أَلَيْتُ لِمَا سُوِّيتُ السُّمِّ فِي سَقْمِي
 لَا أَشْتَكِي لَوْ عَتِي إِلَّا لِمَنْ هُوَ لِي
 وَقَدْ مُنِحْتُ بِنُورٍ مِنْكَ مُقْتَبَسٍ
 مَلْتُ لِيَالِي مَصَابِي مِنْ جَوَى وَأَسَا
 قَادَتْ زَمَامِي لِكَهْفِ السُّقْمِ وَاسْتَنْدَدْتُ
 كَأَنَّهَا ضَرَّةٌ قَدْ ضَرَّهَا رَفْهِي
 فَهَلْ نَوْتُ طُهْرَ أَحْقَادِ تَوَارِيهَا
 لِمَا اسْتَعْنْتُ بِفَضْلِ اللَّهِ يَسَّرَ لِي
 وَرَدَّكَ اللَّهُ نُورَ الْمُقَلَّتَيْنِ عَلَى
 كَمْ دُقَّ عَظْمِي بِإِسْقَامِ تُغَادِرُنِي
 كَمْ قُلْتُ فِي مُحَنِّي يَا رَبِّ خُذْ بِيَدِي
 فَبِالصَّغِيرَيْنِ أَهْدِي الشُّكْرَ مُعْتَرِفًا
 عَيْنِي الَّتِي طَلَمًا ضَلَّتْ مِنَ الْغَسَقِ
 لِمُسْتَهَامِ رَمَاهُ الْبَيْنُ بِالْأَرْقِ
 وَقَدْ دَنَا وَصَلُ مَنْ تَهَوَّاهُ فَاسْتَفِقْ
 مِنْ بَعْدِ يَأْسِي وَطُولِ الْخَوْفِ وَالْفَرَقِ
 حَلَّى مَرَارَةَ تَسْهِيدِي مِنَ الْقَلْقِ
 عَرَّتْ مَنَالًا فَلِمَ تُدْرِكْ لِمُسْتَبِقِ؟
 وَنُورُ أَنْسِي بَدَا لِلنَّاسِ كَالْفَلْقِ
 كَانَتْ مَنَازِلُهُ شَفَافَةَ الْحَدَقِ
 لَا أُوحِشَ اللَّهُ مِنْ إِحْسَانِكَ الْعَدَقِ
 وَأُحَوِّجْتَنِي لِيَالِيهِ لِكُلِّ شَقَى
 فِي كُلِّ صَنِيمٍ بِالْعُيُونِ يَقَى
 بَرَّتْ يَمِينِي وَكَانَ الصِّدْقُ مِنْ خُلْفِي
 وَحَمَلْتَنِي أَنْقَالًا عَلَى عُنُقِي
 بِبَابِهِ أَشْهَرًا طَالَتْ فَلَمْ أُطِقْ
 بِالْقُرْبِ مِنْكَ فَجَابَتْ أَسْوَأَ الطَّرُقِ
 بِسَيْلِ دَمْعٍ مِنَ الْأَمَاقِ مُنْدَفِقِ
 أَكْحَالَ صَبْرٍ أَقَالْتَنِي مِنَ الْقَلْقِ
 صَبَّ بِغَيْرِكَ هَادٍ قَطَّ لَمْ يَنْقُ
 كَأَيْدٍ لِعُيُونِ الْعَيْنِ مُنْسَحَقِ
 وَاكْشَفَ سَقَامِي وَجُدْ بِالنَّوْمِ لِلْأَرْقِ
 لِخَالِقِي مَا صَفَا الْبَذْرَانِ بِالْأَفَقِ¹⁹⁴

Göz gemisi batmaktan kurtuldu.

Bakma sahilinde parıldayarak ışıldadı.

Karanlık ona dokunmadan,

Açıkça görülen ahenkli bir şekilde geçti.

¹⁹⁴ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 189.

Işığı, dişlerini göstererek gülümsüyor.
Yeni gün şafaktan ayrıldığında,
Sevgiliyi özlemle kucakladı.
Hasetçiden, ışığın ve karanlığın Rabbine sığınarak.
Ey sevginin hakimleri, tutkum sizin hakikatinizdedir.
Çünkü ben aşk sarhoşluğundan henüz uyanamadım.
Güzelliğin Kâbe'sinde bir insan görüyorum.
Uzun süre karanlıkta şaşmış gözlerime akın etti.
Haber verin, insanlık aşığı samimi ve cana yakın mıdır?
Uykusuzluk ve ayrılık o aşığı vurdu.
Evet kavuşmanın müjdesiyle kendimizi sana adıyoruz.
Sevdiğine kavuşma vakti yaklaştı, uyan!
Hoş geldin gözlerin nuru, hoş gelen, temiz olan.
Umutsuzluk, korku ve ayrılığın ardından,
Selamlar olsun, iyileşmenin şahidi ağzımdır.
O selamlar ki endişeyi giderdi acıyı tatlandırdı.
Hiç kimsenin ulaşamadığı bir yüceliğe erişmişken,
Hangi sözümle onu yüceltebilirim ki?
Gerçek tebrik saklanmamalı.
Dostluđum insanlık için güneş gibi parladı.
O güneş güzel yüzünü açtığında,
Her hali hayranlık uyandırdı.
Gözlerimi kurtaran insan, onlarla parıldadın.
Rabbim, senin ihsanından mahrum etmesin.
Hastalığımda bana zehir içirilirken yemin ettim.
Geceler boyu beni her türlü sıkıntıya muhtaç etti.

Derdimi ancak benim olana açarım.
Gözlerimdeki her sıkıntıyı koruyana,
Bana, senden gelen bir nur bahşedildi.
Yolumu aydınlatan nur, artık güvendeyim.
Gecelerim acı ve sıkıntılarla doldu.
Ve boynuma ağır yükler yüklendi.
Boynumdaki ipler hastalık mağarasına götürdü.
Aylarca mağaranın kapısında kaldım ama dayanamadım.
Sağlığım sanki zarar veren bir sıkıntıydı.
Sana yakınlaştıkça daha da kötüleşen,
İçindeki kinini temizlemeye mi niyetlendi?
Derinlerden akan gözyaşı seliyle,
Allah'ın lütfuna sığındığımda,
Beni endişeden kurtaran sabır merhemi bahşetti.
Rabbim gözlerimin nuru olan seni hastalığımda verdi.
Senden başkasına güvenmedi.
Hastalık kemiklerimi nasıl da ufaladı.
Göze sürülen ezilmiş ismid misali.
Zor anlarımda ne çok “Rabbim elimi tut,
Hastalığı benden al, uykusuzluğumu gider” dedim.
İki küçükle¹⁹⁵ Yaratıcıma şükürümü ifa ediyorum.
Ufukta parlayan iki ay gibi.

3.4.2.4 Mûnâcât şiiri

Vafır bahrindeki bu şiirin teması mûnâcâttır. Âişe İsmet Teymur, bu şiirinde bolca dua etmiştir. Rabbinden yardım dileyerek kendisini doğru yola iletmesini istemiştir. Ölümünden sonra

¹⁹⁵ Şair burada iki küçük diyerek kalp ve dil'i kastediyor. ” المرء بأصغريه: قلبه ولسانه ” Kişinin değeri iki küçük organıyla bilinir; Dili ve kalbidir. Sözüne işaret ediyor. (Ömer b. Abdülaziz'in kölesine izafe ediliyor.)

ailesinin kendinî bırakıp gideceğinden, âdeta kendisini unutacaklarından bahsetmiştir. Şair günahlarını itiraf ederek Rabbinden bağışlanma talep etmiştir.

أَتَيْتُ لِإِبَائِكَ الْعَالِي بِذُلِّي	فَإِنْ لَمْ تَعْفَ عَنِّي زَلَّيْ فَمَنْ لِي
مُؤَرَّأً بِالْجَنَائَةِ وَامْتِنَالِي	لَأَسْرِ النَّفْسَ فِي عَقْدِي وَحَلِي
وَمُعْتَرَفًا بِأَوْزَارٍ يُقَالُ	أَقَادَ لِحْمَلِهَا طَوْعًا لِحَبْلِي
أَقْرَبَ بَرِّئَتِي مِنْ قَبْلُ كَيْ لَا	تَقَرَّ جَوَارِحِي بِالذُّنْبِ قَبْلِي
أَتَيْتُ وَلِي دُنُوبٍ لَيْسَ تُحْصَى	أَقُولُ لِرَاحِمِي بِالْعَفْوِ كُنْ لِي
وَلَمْ أَعُدْ لِذَلِكَ الْحَيِّ زَادًا	إِذَا الْأَطْعَانُ قَدْ قَامَتْ بِحَمْلِي
وَكَمْ طَافَ الْغُرُورُ بِرَاحِ عُجْبٍ	عَلَى وَلَمْ أَفَقْ مِنْ فَرْقِ حَبْلِي
وَهَمْتُ بِغَفْلَتِي فِي عَيْبِ غَيْرِي	وَهَا أَنَا مُحَقَّلٌ لِلْعَيْبِ كُلِّي
ضَلَلْتُ عَنِ السَّبِيلِ وَلَمْ أَحْلِهِ	وَهَلْ يَبْدُو الرَّشَادُ لِعَيْنٍ مِثْلِي؟
سَعَتْ نَفْسِي بِأَنْ أَمْشِيَ مُكَبِّئًا	عَلَى وَجْهِي ¹⁹⁶ لِيَطَاعَتَهَا فَوَيْلِي
هَذَا نِي نَاصِحِي فَازِدَدْتُ غَيًّا ¹⁹⁷	وَقُلْتُ لِمُرْشِدِي بِالزَّجْرِ وَلِي
أَرَاكَ بِلِمَّتِي يَا سَيِّبَ عِظْنِي	وَقُلْ حَانَ الرَّحِيلُ غَدًا لَعْلِي
فَأُولَ مَا تَرَى حَدَثَ ¹⁹⁸ مَهُولٍ	تُهَيِّلُ تَرَاهُ كَفَتْ أَخٍ وَحَلٍّ
وَقَدْ رَجَعُوا كَأَنَّ لَمْ يَعْرِفُونِي	وَهُمْ نَسَبِي وَأَبْنَائِي وَأَهْلِي
وَتَشْتَغِلُ الْبُنُونَ بِقَسَمِ مَالٍ	أَنَا بِسُؤَالِهِ فِي عِظْمِ شُغْلٍ
فَأَنْتَ لَوْ حَدَّثْتِي وَلِكُلِّ عَاصٍ	لَهُ رُحْمَاكَ مِنْ بَعْدِي وَقَبْلِي ¹⁹⁹

Boyun eğerek yüce kapına geldim.

Sen bağışlamazsan hatamı kim bağışlar?

Kabul ettim günahlarımı,

Nefsime olan tutsaklığımı ve bağlarımı.

Ağır günahları itiraf ederek geldim.

Cahilliğimle onları yükledim.

¹⁹⁶ Mülk suresi 22.ayette geçen bir ifade “yüz üstü sürünmek, düşmek”

¹⁹⁷ Eserin aslında “غيا” yerine “غيا” kelimesi yer almakta

¹⁹⁸ Asıl baskıda “حدث” yerine “جذب” kelimesi yer alıyor.

¹⁹⁹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 192.

Önceki hatalarımı da kabul ediyorum.
Azalarım onları benden önce itiraf etmesin diye.
Sayılamayacak kadar çok günahla geldim.
Rahîm'den, kendim için bağışlama diliyorum.
Bu yol için bir azık hazırlamadım.
Kervan beni götürmeye geldiğinde,
Gurur nasıl da kendinî beğenerek üzerime geldi.
Belirsizlik içinde uyanamadım.
Başkasının kusurunu aradım, gaflete düştüm.
Oysa ben kusurların toplanma yeriyim.
Yolu şaşırdım ve doğrusunu bulamadım.
Benim gibi birisi doğru yolu görebilir mi?
Nefsime boyun eğip yüzüstü düştüm.
Ah bana yazıklar olsun!
Nasihatçim doğru yolu gösterdi ama ben günahımı attırdım.
Onu azarlayarak: "Benden uzak dur!" dedim.
Felaketimi görüyorum "Ey yaşlı bana nasihat et"
Ve de ki: "Yarın göç vakti gelince
İlk gördüğün şey korkutucu bir mezar olacak."
Kardeş ve dost eli toprağını saçıyor.
Ve geri döndüler sanki beni tanımıyorlar gibi.
Çocuklarım ve ailem beni unuttu.
Çocuklar mal paylaşımıyla uğraşıyor.
Bense, malın sorgusunda büyük uğraş içindeyim.
Sen, benim için ve tüm günahkârlar içinsin.
Rahmetinle benden önceki ve sonrakileri bağışla!

3.4.2.5. Davet yemeğinde söylediği şiir

Aîşe İsmet Teymur, bu şiiri oğlu için verdiği davet yemeğinde söylemiştir. Şiir mücevvez Remel bahrindedir. Şair, davete gelen misafirleri övmüş, onlara teşekkürlerini iletmiştir. Meclisi anlatırken Kuran'ı Kerim okunduğunu da belirtmiştir. Bu şiirde, teşbih, tezat, mecaz ve tenasüp gibi edebî sanatlar kullanımıştır.

شَرَّفُوا النَّادِيَّ وَحَيُّوا بِالصَّفَا وَالْإِزْيَاحِ
فِيهِ تَجْوِيدُ الْمَنَانِي وَسَمَاعِ الْإِنْشِرَاحِ
أَيْكَةُ الْمُحْمُودِ دَاعِي فَاعْطُوا يَالَ السَّمَاحِ
فَمَذَاقُ الْعَيْشِ يَحْلُو فِي نُسَيْمَاتِ الصَّبَاحِ
كَيْ يَقُولَ الْبَدْرُ فَوْزًا نَبْرُ الْمَشْكَاةِ لَاخ²⁰⁰

Meclisi şerefendirip selamladılar.

Samimiyet ve neşeyle,

Orada ayetler tekrar tekrar okunuyor.

Ve inşirah dinleniyor.

Mahmud'un bahçesi çağırıyor.

Merhamet edin ey affediciler.

Hayatın tadı lezzetlenir.

Sabah esintilerinde,

Ay zaferi ilan etsin diye,

Kandilin ışığı parladı.

3.4.2.6. Oğullarının sünnetinde söylediği şiir

Şair, kamil bahrindeki bu şiiri oğullarının sünnetinde söylemiştir. Sünnet evinin neşesini anlatmaktadır. Bundan sonra daha güzel mutluluklar beklediğini (evlilikleri) belirtmiştir.

زَارَ الْهَنَاءُ دَارَ الْجَنَانِ فَأَشْرَقَتْ شَمْسُ السُّعُودِ بِبَهْجَةِ الْمُخْتُونِ
قَالَ السُّرُورُ لَدَى الْهَنَاءِ مُبَشِّرًا عُقْبَى لِحَاضِرِ أَنْسِهِ الْمَيْمُونِ²⁰¹

²⁰⁰ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 211.

²⁰¹ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 212.

Sevinç, sünnet evini ziyaret etti.

Mutluluk güneşi, sünnet çocuklarının sevgisiyle parladı.

Sevinç, mutlu anları müjdeleyerek şöyle dedi;

“Mevcut mutluluğun ardında başka bir mutluluk bekliyor.”

3.4.2.7. Kardeşinin doğması üzerine yazdığı şiir

Kamil bahrindeki bu şiirde şair kardeşinin doğumu üzerine duyduğu sevinci belirtmiştir. Kardeşini nazardan koruması için Rabbine dua etmiş ve yeni bir üyenin gelmesiyle evin mutluluk ve huzurunun arttığını belirtmiştir. Şiirde, teşbih, tenasüp, nida ve istiare sanatları kullanılmıştır.

غَنَّى فُؤَادُ الْأُمِّ أَهْلًا بِالَّذِي
يَحْمِيكَ رَبُّكَ مِنْ إصَابَةِ نَاطِرٍ
مُذْ جَاءَ أَشْرَقَتِ الْمَنَازِلُ بِالسَّنَا
وَزَهَتْ بِمَقْدَمِكَ الْمَسَرَّةَ وَالْهَنَاءَ²⁰²

Annenin kalbi “Hoş geldin” diyerek şarkı söylüyor.

Gelişinle evleri ışıkla aydınlattın.

Rabbin seni nazardan korusun.

Gelişinle huzur ve mutluluk doldu.

3.4.2.8. Erkek kardeşinin okumaya başlaması üzere yazdığı şiir

Kamil bahrinde yazılmış olan bu şiir, erkek kardeşinin okumaya başlaması üzerine yazılmış bir tebriktir. Şair, kardeşinin ileride çok başarılı olacağını söylemiştir. Allah’ın kitabını okumasını nasihat etmektedir. Şiirde, istiare, mecaz, tenasüp gibi edebî sanatlar kullanılmıştır.

لَاخَ السُّعُودُ وَأَسْفَرَ النَّفُوقُ
رَقَمَ الْفَقِيهَ لَهُ عَلَى لَوْحِ الْهُدَى
وَأَقْرَأَ كِتَابَ اللَّهِ جَلَّ ثَنَاهُ
رُوحَ الْوُجُودِ عَلَى الْبَشِيرِ مَنْزِلُ
فَأَعْنَهُ يَا رَبِّ عَلَى دَرْكِ الْغَلَا
وَأَمْنُنْ بِقَوْرِ الْحَاضِرِينَ فَكُلْهُمْ
وَتَلَا لَنَا سُورَ الْعُلَا تَوْفِيقُ
أَقْبَلَ فَإِنَّكَ لِلنَّجَاحِ رَفِيقُ
فَهُوَ الْمَجِيدُ وَبِالْثَّنَاءِ حَقِيقُ
يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ²⁰³ الْوَرَى وَيَسُوقُ
فَالنَّجَحِ حَيْثُ الْعَوْنُ مِنْكَ رَفِيقُ
بَنَوَالِ حَظِّ مَنْ رِضَاكَ وَثِيقُ

²⁰² Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 214.

²⁰³ Cin Sûresi 2. Ayetteki bir ifadeye işaret edilmiş.

مَا اخْضَرَ مِنْ دُوحِ الرِّيَاضِ وَرَيْقِ

يَا رَبِّ فَلْيُكْمِلْ لَنَا التَّوْفِيقَ

مَا دُمْتُ عَائِشَةً وَلَا حَبْرِي²⁰⁴

وَأَجْبِرْ بِعَفْوِكَ وَالرِّضَا مِنْ أَنْشَأَتْ

قَالَتْ وَقَدْ بَسَطَتْ أَكْفَ ضِرَاعَةٍ

بِحَبِيبِكَ الْهَادِي تَبْلَغْنَا الرِّضَا

Yıldızlar parladı ve başarı belirdi.

Tevfik²⁰⁵ bizim için parlak yıldızı takip etti.

Fakih, onun için yol gösterici bir levhaya yazdı:

“Gel! Çünkü başarıya refik oldun.

Övgüsü yüce olan Allah’ın kitabını oku.

O, yüce ve gerçekten övgüye değerdir.”

Varlık ruhu müjdecinin üzerindedir.

O müjdecî, insanlara doğru yolu gösterir ve ona iletir.

Ya Rab! Yüce makama ulaşması için ona yardım et.

Başarı ve yardım ancak senden gelir.

Burada bulunanları koru.

Çünkü onlar Senin rızana ulaşmaya kararlı.

Rıza ve affınla bağışla.

Riyad bahçelerinden bile daha yeşilini inşa edeni

Kollarını²⁰⁶ açıp yalvararak şöyle dedi

Ya Rab! Bize başarıyı tamamla²⁰⁷

Habibinle bizi rızana ulaştırır.

Yaşadığım sürece ve ışık parladıkça,

3.4.3 Mersiye

²⁰⁴ Teymur, *Hilyetü ’t-tırâz*, 215.

²⁰⁵ Âişe İsmet Teymur burada kardeşi Ahmed Teymur Paşa’dan bahsetmektedir. Kendisinin asıl ismi Ahmed Tevfik’tir.

²⁰⁶ Şair kendisinden üçüncü tekil şahıs olarak bahsetmiştir.

²⁰⁷ Şair burada başarı derken bir yandan da Tevfik’in ismini zikretmiş oluyor ve “Tevfik ile bize başarıyı tamamla.” diyor.

3.4.3.1 Şairin kızı Tevhîde için yazdığı mersiye

Bu mersiyede şair, kızının hayata zamansız vedasını hüznü bir şekilde işlemektedir. Şiir, Âişe İsmet Teymurun kendi kendine olan düşünceleri, doktor ve Tevhîde'nin konuşmaları ve son olarak anne ve kızın karşılıklı konuşmalarından meydana gelmektedir.

Şair ilk olarak kızının hastalığını, doktorun gelip onu iyileştireceğine dair umut verdiğini ama sonra çaresiz kaldığını anlatmıştır. Ardından kızının iyileşme ümidi ve doktorla olan konuşması geçmektedir. Doktorun çaresizliğini fark eden Tevhîde, bu sefer annesine dönerek onu teselli etmeye başlamış ve annesiyle karşılıklı konuşmaları dizelere dökülmüştür.

Şiirde anlatıldığına göre Tevhîde Ramazan ayında vefat etmiştir. Şiir Kamil bahrinde yazılmıştır.

ان سَالَ مِنْ غَرَبِ الْعُيُونِ بُحُور	فَالْدَهْرُ بَاغٍ وَالزَّمَانُ غَدُور
وَلِكُلِّ قَلْبٍ لَوْعَةٌ وَتُبُور	فَلِكُلِّ عَيْنٍ حَقٌّ مِدْرَارُ الدِّمَا
وَتَغَيَّبَتْ بَعْدَ الشُّرُوقِ بدور	سَتَرَ السَّنَا وَتَحَجَّبَتْ شَمْسُ الضُّحَى
وَعَدَتْ بِقَلْبِي جَذْوَةً وَسَعِير	وَمَضَى الَّذِي أَهْوَى وَجَرَ عَنِي الْإِسَا
يَا لَيْتَهُ لِمَا نَوَى عَهْدَ النُّوَى	وَاقَى الْعُيُونُ مِنَ الظَّلَامِ تَذِير
نَاهِيكَ مَا فَعَلْتَ بِمَاءِ حَشَاشَتِي	نَارَ لَهَا بَيْنَ الضَّلُوعِ زَفِير
لَوَبْتُ حُرْنِي فِي الْوَرَى لَمْ يَلْتَقِ	لِمُصَابٍ قَيْسٍ وَالْمُصَابِ كَثِير
طَافَتْ بِشَهْرِ الصَّوْمِ كَاسَاتِ الرَّدَى	سِحْرًا وَأَكْوَابِ الدُّمُوعِ تَدُور
فَتَنَاوَلَتْ مِنْهَا ابْنَتِي فَتَغَيَّرَتْ	وَجَنَاتُ خَدِّ شَأْنِهَا التَّغْيِير
فَدَوَّتْ أَرَْاهِيرُ الْحَيَاةِ بِرَوْضِهَا	وَانْقَدَّتْ مِنْهَا مَائِسٌ وَنَضِير
لَيْسَتْ نِيَابُ السَّقَمِ فِي صَغَرٍ وَقَدْ	ذَاقَتْ شَرَابَ الْمَوْتِ وَهُوَ مَرِير
جَاءَ الطَّبِيبُ ضَحَى وَبَشَرَ بِالشِّفَا	إِنَّ الطَّبِيبَ بِطِبِّهِ مَغْرُور
وَصَفَّ التَّجْرُوعَ وَهُوَ يَزُ عُمُ إِنَّهُ	بِالْبِرِّ مِنْ كُلِّ السِّقَامِ بَشِير
فَتَنَفَّسَتْ لِلْحُزَنِ قَائِلَةً لَهُ	عَجَلْ بِرِّي حَيْثُ أَنْتَ خَبِير
وَأَرْحِمِ شَبَابِي إِنْ وَالِدَتِي غَدَتْ	تُكَلِّي يَثِيرُ لَهَا الْجَوَى وَتَشِير
وَأَرَأَفَ بَعِينَ حَرَمْتَ طَيْبِ الْكَرَى	تَشْكُو السُّهَادَ وَفِي الْجُفُونِ قُتُور
لِمَا رَأَتْ يَأْسَ الطَّبِيبِ وَعَجْزَهُ	قَالَتْ وَدَمَعَ الْمُقْلَتَيْنِ غَزِير
أُمَاهُ قَدْ كُلَّ الطَّبِيبِ وَفَاتَنِي	مِمَّا أُوْمَلُ فِي الْحَيَاةِ نَصِير

لو جاء عراف اليمامة يبتغي
 يا روع روعي حلها نزع الضنا
 أماء قد عز اللقا وفي غد
 وسينتهي المسعى إلى اللحد الذي
 قولي لرب اللحد رفقا بابتني
 وتجلدي بازاء لحدى برهة
 أماء قد سلفت لنا أمنيّة
 كائنك كاحلام مضت وتخلفت
 عودي إلى ربيع خلا ومآثر
 صوني جهاز العرس تذكارا فلي
 جرت مصائب فرقتي لك بعددا
 والقبر صار لغصن قدى روضة
 أماء لا تنسى بحق بنوتي
 فأجبتها والدمع يحبس منطقي
 بنتاه يا كبدي ولو عة مهجتي
 لا توصي نكلى قد أذاب وتيئها
 قسما بغض نواظر وتلهفى
 وبقلبي نغرا تقضى نحبه
 والله لا أسلو التلاوة والدعا
 كلاً ولا أنسى زفير توجعي
 إنني ألفت الحزن حتى إنني
 قد كنت لا أرى التباعد برهة
 أبكيك حتى تلتقي في جنة
 إن قيل عائشة أقول لقد فنى
 ولهى على توحيد الحسن التي
 قلبي وجفني واللسان وخالقي

برئى لرد الطرف وهو حسير
 عما قليل ورقها ستطير
 ستري نعى كالعروس يسير
 هو منزلي وله الجموع تصير
 جاءت عروسا ساقها التقدير
 فتراك روح راعها المقدور
 يا حسنها لو ساقها النيسير
 مذ بان يوم البين وهو عسير
 قد خلقت عني لها تأثير
 قد كان منه إلى الزفاف سرور
 لبس السواد ونفذ المسطور
 ريحائها عند المزار زهور
 قبري لئلا يحزن المقبور
 هو راحم برئنا وغفور
 قد زال صفو شانه التكدير
 حزن عليك وحسرة وزفير
 مذ غاب انسان وفارق نور
 فحزمت طيب شذاه وهو عطير
 ما غردت فوق الغصون طيور
 والقد منك لدى الثرى مدثور
 لو غاب عني ساعني التأخير
 كيف النصبر والبعد دهور
 برياض خلد زينتها الحور
 عيشي وصبري والإله خير
 قد غاب بدر جمالها المستور
 راض وبالك شاكر وغفور

مَا إِزِينَتْ لَكَ غُرْفَةً وَقُصُورَ

دَارَ السَّلَامِ فَسَعَيْكُمْ مَشْكُورَ

لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُهُ الْمَبْرُورَ

تَوْحِيدَةً زَفَتْ وَمَعَهَا الْحُورَ

مَنْعَتَ بِالرَّضْوَانِ فِي خُلْدِ الرِّضَا

وَسَمِعْتَ قَوْلَ الْحَقِّ لِلْقَوْمِ ادْخُلُوا

هَذَا النَّعِيمُ بِهِ الْإِحْبَابَةُ تَلْتَقِي

وَلَكِ الْهَنَاءُ فَصَدَقَ تَارِيخِي بَدَا

Gözlerin uzağından buhur aktıysa,

Dünya haddi aşmış ve zaman vefasızdır.

Her gözün kan ağlamaya hakkı var.

Her kalbin de acı çekmeye ve yok olmaya,

Duha güneşi, gizlendi ve parlaklık örtüldü.

Doğduktan sonra ay kayboldu.

Sevdiğim giitti, elem bana geldi.

Kalbim kor aleve döndü.

Ah! Ne olurdu gitme zamanı geldiğinde,

Gözlerime karanlıktan bir haberci gelseydi.

Gözyaşlarımın yaptığı yetmezmiş gibi,

Göğsümü yakan bir alev var.

Eğer içimdeki hüznün, dünyaya yayılsaydı,

Kimse Kays'ın²⁰⁸ felaketine bakmazdı, bu felaket daha çoktur.

Ölüm kadehleri oruç ayında dolaştı.

Seher vaktinde, gözyaşı tasları dolup taşıtı.

Kızım, ölüm kadehlerden birinden içti ve değişti.

Yanaklarındaki cennetin rengi, soldu.

Bahçesindeki çiçekler, soldu.

Parlak ve güzel olan her şey, ondan uzaklaştı.

Henüz küçücükken hastalık elbisesini giydi.

²⁰⁸ Şair burada “Mecnun” olarak meşhur olmuş Kays b. el-Mülevvah (ö.?)’dan bahsetmektedir.

Acı ölüm şarabını tattı.
Doktor sabah geldi, şifa müjdesi verdi.
Ah! o doktor ne kadar kibirliydi.
Reçeteyi tarif etti ve
Her hastalığı iyileştirebileceğini iddia etti.
Kızım kederli bir nefes çekerek şöyle dedi;
“Beni çabuk iyileştir, madem ki tecrübelisin.
Gençliğime acı, çünkü annem,
Kederden mahvolan bir yaşlıya dönüştü.
Uykunun haram kılındığı şu gözlere merhamet et!
Uykusuzluktan şikâyet eder ve göz kapakları yorgun.”
Doktorun umudunu kaybedip aciz kaldığını gördüğünde,
Yaşlar akan gözleriyle bakarak şöyle dedi;
“Anneciğim, doktor yoruldu ve artık benim için çok geç.
Hayattan umut ettiğim yardım için
Artık Yemame’den bir kâhin bile gelse,
Gözlerimin ferini geri getiremez.
Ey ruhumun içi! Hastalığın düğümü çözüldü.
Az sonra yaprakları uçup gidecek.
Ey anneciğim! Kavuşmak artık güç.
Yarın tabutumun bir gelin gibi gittiğini göreceksin.
Bu yürüyüş, mezarımda son bulacak.
Orası benim evim ve herkes oraya yönelecek.
Mezarın sahibine şöyle söyle: “Kızıma merhametli ol.
O, kaderin sürüklediği bir gelin olarak geldi”
Mezarımın karşısında bir süre bekle.

Kaderin ürküttüğü ruhu göreceksin.
Anneciğim, bizim geçmiş bir dileğimiz vardı.
Ne güzeldi, keşke kolayca gerçekleşseydi.
Geçip giden rüyalar gibiydi.
Ayrılık gününden önceydi. O ne zor gündü.
Boş kalan o yere geri dön!
Benden sana kalan izlerle dolu olan hatıralara,
Düğün eşyalarını hatıra olarak dikkatlice sakla.
Çünkü onda düğünden bir neşe var.
Musibetler gelip beni senden ayırdı.
Artık siyahları giymek ve yazgıya boyun eğme vakti.
Kabir bana bahçe oldu.
Çiçek kokularıyla dolu,
Anneciğim, annelik hakkın için unutma,
Kabrimi ziyaret etmeyi. Böylece içinde yatan üzülmessin.”
Gözyaşlarım boğazımı düğümleyerek cevapladım;
“Rabbimiz bağışlayıcı ve merhamet edendir.
Kızım! ey ciğerimin içi, ruhumun alevi,
Neşe yok oldu, yerine gam geldi.
Evladını yitiren anneye nasihat edilmez.
Üzüntü, keder ve inilti senin için.
Gözlerin bakışı ve sana olan hasretim üzere yemin ederim ki,
İnsan kaybolup nur ayrıldığında,
Ölü bedenine öpücük kondurdum.
Güzel kokun uçup gitmiş, halbuki mis gibiydi.
Yemin olsun! Kuran okumayı ve duayı unutmayacağım.

Kuşlar dallarda tünemeyi bırakana dek.
Hayır! Kesinlikle acımın iniltisini unutmayacağım.
Toprağın altında sen yatarken,
Hüznü kendime dost edindim. Öyle ki,
Benden ayrıldığında bu gecikme beni üzer.
Senden bir an bile ayrılmaya razı değilken,
Asırlar sürecektir bu ayrılığa nasıl sabredeyim?
Cennetteki kavuşmamıza dek ağlayacağım.
Hurilerin süslediği o sonsuzluk bahçesinde,
Bana “Yaşa” denilirse, “Bitti” derim.
Yaşamım ve sabrım, Rab her şeyi bilendir.
Sevgim hala Tevhîde’nin güzelliğindedir.
Gizlenmiş ayın güzelliği,
Kalbim, gözlerim ve dilimle,
Hem ağlar hem şükrederim. Rabbim ise bağışlayıcıdır.
Sonsuzluk bahçesinde lütfa mazhar oldun.
Senin için odalar ve saraylar süslendi.
Hakkın sözünü işittin; “Girin!
O selam yurduna, çabanız kabul olundu”
Bu Naim’dir, orada sevenler buluşur.
Burada ancak kabul olunmuş bir yaşam bulunur.
Saadet seninle olsun kızım.
Tarih: Tevhîde Hurilerle düğüne gitti.
1294

3.4.3.2. Babasının vefatı üzerine yazdığı mersiye

Şair, bu hayattaki en büyük destekçisi olan babasının vefatını anlatmaktadır. Babasını belâgatçilerin en fasihi olarak anlatmış ve kaybıyla insanların matem havasına büründüğünü dile getirmiştir. Babasının kendisine ilham olduğunu ifade etmiştir.²⁰⁹

Şiirde ölüm döşeğindeki babasıyla konuşmaları yer almaktadır. Şair, babasının kendisine olan desteğini şu dizelerle anlatmaktadır “Senden sonra benim rızamı kim önemseyecek?” Âişe İsmet Teymur, şiirini dualarla sonlandırmıştır.²¹⁰

عَزَّ الْعَزَاءُ عَلَى بَنِي الْعَبْرَاءِ	لِمَا تَوَارَى الْبَدْرُ فِي الظُّلُمَاءِ
حَقٌّ عَلَى الْأَلْيَامِ تَنْدَبُ فَقَدْ مَنَ	هُوَ نَسِيرُ الْإِفْصَاحِ لِلْبَلْغَاءِ
فَاجَاهُ رَبُّبُ الدَّهْرِ أَضْمَرُ نُطْقِهِ	لِمَا سَقَاهُ مِنْ كُؤُسِ فَنَاءِ
فَانْقَضَ لَيْثًا وَالْعُيُونُ هَوَامِعُ	تَبْكِي عَلَيْهِ بِأَدْمُعِ حَمَرَاءِ
رَجَعَ الطَّبِيبُ بِبَاسِهِ مُتَسَرِّبًا	وَأَرَأَقَ جُرْعَتِهِ عَلَى الْحَصْبَاءِ
نَادَاهُ: لَا تَيَّأَسْ وَعَالِجْ عَلَّتِي	فَعَسَى يَكُونُ عَلَى يَدَيْكَ شِفَائِي
وَإَكْشِفْ عَلَى قَلْبِي فَاِنْ بَشَرْتَنِي	بِالْبِرِّ خُذْ مُلْكِي وَذَلِكَ فِدَائِي
وَإِذَا انْقَضَى نَحْبِي وَمَا أَجَدَ الدَّوَا	نَفْعًا فَوَارِ الْجِسْمَ عَنْ أَعْدَائِي
وَارْجِعْ لِقَوْمِي الْغَافِلِينَ وَقُلْ لَهُمْ	دَبَّحَ الْقَضَا اسْمَعِيلُ فِي الْبَيْدَاءِ
يَا شَوْمُهَا أَخْبَارُ مَفْقُودِ الْقَضَا	يَا حَرِّ رَجْعَتِهِ بِغَيْرِ رَجَاءِ
يَا لَهْفَ غَامِرَةِ الْقُصُورِ عَلَيْهِ إِذْ	بَاتَ الْإِمِيرُ عَلَى فِرَاشِ عَزَاءِ
أَمْسَى لَفِيفُ النَّائِحَاتِ تُحِيطُهُ	بَدَلًا عَنِ النَّدْمَاءِ وَالْجَلَسَاءِ
يَا خَسْرَةَ ابْنَتِهِ إِذَا نَظَرْتَ لَهَا	بِمَمَاتِهِ عَيْنَ مَنْ الْمَبَاسَاءِ
قَالَتْ وَحَقٌّ سَنَا أَبُوتُكَ الَّتِي	كَانَتْ ضِيَاءَ الْإِمْنِ لِلْإِبْنَاءِ
مُذْ مَا فَقَدْتُكَ وَالْحَشَا مُتَسَعِرُ	وَالْجِسْمُ مُنْتَجِلُ مِنَ الضَّرَاءِ
يَا كُنْزَ آمَالِي وَدُخْرَ مَطَالِبِي	وَسَعُودَ إِقْبَالِي وَعَيْنَ سَنَائِي
يَا طَبَّ الْأَمَى وَمَرَّهْمُ فُرْحَتِي	وَعِذَاءَ رُوحِي بَلْ وَنَهْرَ غَنَائِي
أَبْنَاهُ قَدْ جَرَّ عَنِّي كَاسَ النُّوَى	يَا حَرَّ جُرْعَتِهِ عَلَى احْشَائِي
أَبْنَاهُ قَدْ حَشَّ الْفِرَاقَ حَشَاشَتِي	هَلْ يَرْتَضِي الْقَلْبُ الشَّفِيقُ جَفَائِي

²⁰⁹ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 215.

²¹⁰ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 216.

يَا مَنْ بِحُسْنِ رِضَاءٍ قُورُ بَنَوْتِي وَعَزِيزُ عَيْشَتِهِ تَمَامَ رَخَائِي
 إِنْ ضَاقَ بِي دَرْعِي إِلَى مَنْ أَشْكِي مِنْ بَعْدِ فَقْدِكَ كَافِلًا بِرِضَائِي
 يَا لَيْتَ شِعْرِي حِينَ مَا حَلَّ الْقَضَا هَلْ كُنْتُ عَنِّي رَاضِيًا أَنْ نَائِي
 لِمَا قَضَى الْمَوْلَى بِبُعْدِكَ وَإِنْقَضَى أَمَلِي مِنَ الدُّنْيَا وَقَلَّ عَزَائِي
 وَجَهْتُ مُبْتَهَلًا لِرَبِّي وَجَهْتِي لِيَعْمَ رُوحَكَ مِنْهُ بِالنُّعْمَاءِ
 فَلَاكَ الْهَنَا بِالْخُلْدِ فُرْتُ بِعَذْبِهِ إِذْ أَنْتَ مَعْدُودٌ مِنَ الشُّهَدَاءِ
 وَلِيَّ النَّقْلُ فِي سَعِيرٍ تَحْرُقِي مَا دُمْتُ عَائِشَةً لِيَوْمٍ فَنَائِي²¹¹

İnsanlara matem ağır ağır geldi.

Ay karanlıkta kaybolduğu zaman.

Günlerin ağıt yakması haktır.

Çünkü belâgatçilerin en fasihini kaybetti.

Felaketler ansızın gelerek onu susturdu.

Ölümün kasesinden içtiğinde,

Aslan gibi saldırdı, gözlerden yaş aktı.

Onun için kan ağladılar.

Doktor umutsuzluk dolu geldi.

İlacı taşların üzerine akıttı.

Babam seslendi: “Ümitsizliğe kapılma ve hastalığımı tedavi et!

Olur ya, şifam senin elindendir.

Kalbimi muayene et ve eğer

Sağlığımı müjdelersen, malım sana feda olsun.

Ömrüm sona erer de şifa fayda etmezse,

Bedenimi düşmanlarımdan sakla.

Gafil kavmime dön ve de ki;

“Hüküm geldi ve İsmail’i çölde kurban etti.””

²¹¹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 215.

Ölüm haberleri ne de kötü!
Ümitsiz dönüş ne acı!
Saray halkına ne yazık!
Emirleri m,atem yatağında uyudu.
Arkadaşları ve dostlarının yerine,
Ağıt yakanlar etrafını doldurdu.
Ne acıdır bir kızın babasına baktığında,
Gözlerinde ölüm sıkıntısını görmesi.
Kızı dedi ki; “Babalığın hakkındandır.
Çocukların güven kaynağı babalarıdır.”
Kaybettiğimden beri içim yanıyor.
Ey umutlarımın hazinesi ve arzularımın kaynağı!
Ve gözümün ışığı, iyi şansım,
Ey acılarımın dermanı ve yaramın merhemi!
Ruhumun gıdası, nağmelerimin kaynağı,
Ah babacığım! Bana uzaklık şarabından içirdin.
İçtiğim şarap içimi yakıyor.
Babacığım, ayrılık ciğerimi dağladı.
Bu merhametli kalbin, benden gitmeye razı olur mu?
Kızın olmam ne büyük zafer!
Güzel yaşantımın ve rahatlığımın nedenisin.
Gücüm tükenirse kime gideyim?
Senden sonra kim rızamı kim önemseyecek?
Hüküm gelip çatığında keşke bilseydim,
Benden razı mısın yoksa değil misin?
Rabbimin ayrılık hükmü geldiğinde,

Dünyadan ümidim kesilip üzüntüm azaldığında,

Dua ederek yüzümü Rabbime çevirdim.

Nimetleri seni sarıp kuşatsın.

Seni orada sonsuz güzelliklere ulaştırsın.

Şehitlerden sayılasın.

Bana gelince, bir ateşin içinde dönüyorum.

Âişe olarak, ömrümün son gününe kadar,

3.4.3.3. Annesinin vefatı üzerine yazdığı mersiye

Şair, burada annesini kaybetmiş olmasının derin acısını işlemiştir. Annesinin gençlik çağından itibaren acılar çektiğini, birçok defa tedavi olduğunu ancak şifa bulamadığını anlatmıştır. Allah-u Teâla'dan annesi için merhamet dilemiş, ona ebedi yurt olarak cenneti istemiştir.

يَا قَبْرُ فَإِهْنًا بِالنَّيِّ أَحْرَزَتْهَا	هِيَ دُرَّةٌ فِي الدَّرَجِ لَاحَتْ تَسْطَعُ
قَدْ خَانَهَا الدَّهْرُ الْمُلِمُ فَأَصْبَحَ	لِكُؤْسِ أَسْقَامِ الضَّنَا تَتَجَرَّعُ
ذَاقَتْ مَرِيرَ السَّقَمِ مِنْ عَهْدِ الصَّبَا	حَتَّى قَضَتْ أَيَّامَهَا تَنْوَجَّعُ
رَحَلَتْ وَقَدْ أَفْنَى النَّزِيفُ دِمَاءَهَا	وَالْقَلْبُ فِي حَسْرَاتِهِ يَتَصَدَّعُ
كَمْ مِنْ طَبِيبٍ لَمْ يَكِلْ وَطَأَلَمَا	دَاوَى وَلَكِنْ دَاوَاهَا يَتَفَوَّعُ
كَمْ لَيْلَةٍ بَاتَتْ تُسَاهِرُ نَجْمَهُ	وَتَيْنَ مِمَّا قَدْ حَوَتْهُ الإِضْلَعُ
حَتَّى أَتَى أَمْرَ الإِلَهِ لَهَا إِدْخُلِي	لِحَدَا وَأَمْرُ اللَّهِ لَا يَسْتَرْجِعُ
يَا رَبِّ فَاجْعَلْ جَنَّةَ الْمَأْوَى لَهَا	دَارًا يَطِيبُ نَعِيمُهَا تَتَمَتَّعُ
وَاسْكُبْ عَلَى حَصْبَائِهَا سُحْبَ الرِّضَا	فَضْلًا وَإِنْ تَكَ قَدْ سَقَّهَا الإِدْمَعُ
يَهْنَأْ لِأَرْبَابِ النِّعَمِ نَعِيمُهُمْ	طَوْبَى لِمَنْ مِنْ نَهْرِهِمْ يَنْتَضَعُ
يَا مَنْهَلِ النَّشْتِيتِ حَسْبُكَ مَا جَرَى	فَعُيُونُنَا قَدْ أَقْسَمْتُ لَا تَهْجَعُ
مَا بَالُ هَذَا الدَّهْرِ يَفْجَأُ بِالْأَسَى	أَلْبَابُنَا وَلَكُمْ بِخُزْنٍ يَفْجَعُ
ذَهَبَ الْإِجْبَةُ وَاسْتَقَلَّ رِكَابُهُمْ	يَا أَلَيْتَ رُوحِي وَدَعْتُ إِذْ وَدَّوَا
يَا أَلَيْتَهُمْ طَلَبُوا الْفِدَاءَ فَهَذِهِ	رُوحِي وَلَكِنْ أَلَيْتَ لَيْسَتْ تَنْفَعُ

Ey kabir! Koruduğun kişiye iyi davran.

O, içinde parıldayan bir incidir.

Musibetlerle dolu zaman ona ihanet etti.

Hastalığın zehrini yudumlar oldu.

Çocukluğunda hastalığın acısını tattı.

Günlerini acı içinde geçirdi.

Kanaması onu bitirdi ve dünyadan ayrıldı.

Kalbi hasretten paramparça oldu.

Nice doktor yılmadan tedavi etti.

Ne çare ki tedavi fayda etmedi.

Kaç gece yıldızları seyrederek sabahladı.

İçindeki acıdan dolayı ne çok inledi.

Sonunda Rabbin emri geldi ve:

“Kabre gir” dendi. Allah’ın emri geri çevrilmez.

Ya Rab! Onun mekanını Cennet eyle.

Güzel nimetlerden faydalansın.

Kabrine rahmet bulutlarını gönder.

Gözyaşlarının suladığı yere,

Nimet sahiplerine nimetler güzellik getirsin.

Kıvrım kıvrım akan nehirlerden içenlere ne mutlu!

Ey ayrılığın kaynağı! Olanlar yeter.

Gözlerimiz yemin etti uyumamaya.

Bu zamana ne oluyor da ani acılar getiriyor?

Göğsümüzü yakıp sizleri de üzüyor.

²¹² Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 217.

Dostlar kafilesini toplayıp gitti.

Keşke onlarla ruhum da veda etseydi.

Ne olurdu ruhumu kurban olarak isteselerdi?

Ama bu da fayda etmeyecekti.

Mevlânın bu yöndeki iradesi,

Son karardır, ne yapabiliriz ki?

3.4.3.4. Kız kardeşinin vefatı üzerine yazdığı mersiye

Bu şiirde Âişe İsmet Teymur, kız kardeşi İffet'in vefatı üzerine duyduğu üzüntüyü anlatmıştır. Dizelerden anlaşıldığı üzere İffet bir hastalık geçirmiş ve bu hastalığın çaresi bulunamamıştır. Bir gün evlerine gelen doktor, hastalığın tedavisi için ne yapacağını bilememiş ve çaresiz kalmıştır. Doktorun acizliğini fark edip öleceğini anlayan İffet, yaşadığı çaresizliği anlatmıştır. Şair, kız kardeşini eşsiz bir inciye benzetmiş, onun kabirde nasıl olup da solup gideceğini hüznü mısralarla dile getirmiştir.

يَا مَنْ أَتَى الْقَبْرَ يَقْرَأُ طَرِسَهُ	مَهْلًا فَلَيْسَ كِتَابُهُ بِمَدَادٍ
وَأَعَدَّ لَهُ نَظْرًا فَإِنَّ حُرُوفَهُ	كَتَبَتْ بِذَوْبِ الْعَيْنِ وَالْأَكْبَادِ
مَا خَضَبَتْ كَفَا وَلَكِنْ حُرُوفُهُ	قَدْ خَضَبُوا رَاحَاتِهِمْ بِسَوَادٍ
مَا زُيِّنُوا بِمَلَابِسٍ مَنُوشَةٍ	أَبْدًا وَلَكِنْ زُيِّنُوا بِجَدَادٍ
تَبًّا لِدَهْرِ خَانَهَا وَاعْتَالَهَا	مِنْ خَدْرٍهَا كَفَرِيَسَةِ الْأَسَادِ
وَفَرِيدَةٍ لَمْ تَدْرِ قِيمَتُهَا الْوَرَى	قَدْ بَاعَهَا الْغَوَاصُ بَيْعَ كَسَادٍ
نُظِمَتْ بَعْدَ الْمَوْتِ وَهُوَ مُفَصَّلٌ	بِجَوَاهِرٍ فِي تَظْمِينِ جِيَادٍ
وُجِدَتْ وَأَعْدَمَهَا الزَّمَانُ حَيَاتِهَا	مَا أَقْرَبَ الْإِعْدَامَ لِلْإِبْجَادِ
وَأَخْلَوْتُ يَدُونا إِصْلَاحَهَا	عَلَّنَا فَعَا جَلَّهَا الرَّدَى بِفَسَادِ
جَاءَ الطَّبِيبُ يَجُسُّ نَبْضَ ذِرَاعِهَا	فَرَأَى النَّاتِرَ لَيْسَ كَالْمُعَادِ
فَتَنَفَّسَ الصُّعْدَاءُ مَرَاتٍ وَقَدْ	أَعْيَا وَقَالَ الْيَوْمَ ضَلَّ رَشَادِي
فَتَنَهَّدَتْ جَزَعًا وَقَالَتْ سَيِّدِي	أَأَمُوتُ قَبْلَ التَّرْبِ وَالْأَنْدَادِ
وَأَسِيرُ مِنْ دُونِ الْأَنَامِ وَكَمْ أَرَى	لِلدَّهْرِ قَبْلَ الْمَوْتِ مِنْ رُودِ
أَوَاهٍ مِنْ فِعْلِ الزَّمَانِ وَمَكْرِهِ	مَكْرُ الزَّمَانِ يَزَلُّ بِالْأَطْوَادِ

بَلَغَ الْعَدُوَّ مَعَ الْحَسُودِ مُرَادَهُ
وَأَحْسَرَتَا إِذْ لَمْ أَفَرْ بِمُرَادِي
فَبَقِيتُ بَعْدَ حَيَاتِهَا تَتَابَنِي
نَوْبُ الرَّدَى حَتَّى لَزِمْتُ وَسَادِي
أَحْبَبْتِي كَيْفَ الرِّضَا بِنَشْنُتْ
قَدْ ضَرَّ بِالْأَخْوَانِ وَالْأَوْلَادِ؟
وَمَتَى يَكُونُ وَإِنِّي مَا عَشْتُ لَا
أَرْضَاهُ لِلْعُرَبَاءِ وَالْأَحَادِ؟
يَا قَبْرُ مَهْلًا قَدْ حَظِيتَ بِدُرَّةٍ
جَلْتُ عَنِ الْأُمْتَالِ وَالْأَنْدَادِ
أَنَا بِي إِلَى مَا قَدْ ضَمَمْتَ تَشْوُقُ
يَا لَيْتَنِي أُسْعِدْتُ بِالْتَّرْدَادِ
كُنْزُ اللَّالِيءِ كَيْفَ يُخْتَمُ دَرَجُهُ
يَا لَيْتَهَا شَلَّتْ يَدُ اللَّحَادِ²¹³

Ey kabirde amel defterini okuyan!

Acele etme, onun kitabı mürekkeple yazılmadı.

O deftere tekrar bak! Çünkü harfleri,

Gözyaşı ve kalp ağrısıyla yazılıdır.

Kabirde yatan elini kınalamadı ama

Harfler elinin ayasını siyaha boyadı.

Nakışlı giysilerle süslenmedi lakin

Yas giysileriyle süslendi.

Aslanları ininden çıkarıp,

Ona ihanet edip öldüren dünyaya yazıklar olsun!

O, insanların kıymetini bilmediği emsalsiz bir inci idi.

Dalgıç ucuz bir ücrete onu sattı.

Ölüm kolyesine dizildi.

Değerli mücevherlerle dizilmiş bir kolyeye,

Bulunduğunda (kolye) hayat onu yok etti.

Yok etmek, yapmaya göre ne kadar kolay!

Onu düzeltecek bir yol göründü ama

Ölüm gelerek bunu elimizden aldı.

²¹³ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 217.

Doktor nabzını ölçmeye geldi.

Normal olmayan bi şekilde üzüntüyle baktı.

Derin nefesler aldı, bitkindi:

“Bugün aklımı kaybettim.” dedi

Endişeli bir şekilde şöyle dedi:

“Efendim, yaşıtılarından önce mi öleceğim?

İnsanlar olmadan tek başıma yürüyorum.

Ölümden öncesini görüyorum.

Zamanın yaptıklarına ve tuzaklarına yazıklar olsun!

Tuzağıyla yüce dağları bile sarsıyor.

Düşmanlar kinleriyle amacına ulaştı.

Bense muradıma eremedim, ne yazık!”

Onun ardından ölüm nöbetlerine tutuldum.

Ta ki yastığıma sarıldım.

Canım, nasıl razı olursun?

Çocuklara ve kardeşlere zarar veren bu dağılmaya.

Nasıl olabilir? Oysa ben yaşadığım müddetçe,

Böyle bir duruma asla razı gelmedim.

Ey kabir! Sakin ol, sen bir inciye sahipsin.

Eşi ve benzeri olmayan,

Senin barındırdığına özlem duyuyorum.

Keşke tekrar tekrar onu görebilsem.

İnciler nasıl olur da gizlenir?

Ah o mezar kazıyıcının eli kurusaydı!

3.4.4. Gazeller

3.4.4.1. Sevgiliye yazılan şiir

Şair burada sevgilinin güzelliğini, ona olan aşkını anlatmıştır. Sevgiliden ayrı kalmanın kendisini ne kadar üzdüğünü ve artık bu ızdıraba katlanamadığını söylemiştir. Kendisi her ne kadar büyük bir aşk beslese de sevgili ondan yüz çevirmiştir.

وَرَقِيمَ خَطِّكَ طَالَمَا كَرَّرْتُهُ	مَنْشُورِ حُسْنِكَ فِي الْحَشَا سَطَرْتُهُ
يَوْمِي لِسَفْكِ دِمِي قَدْ سَلَّمْتُهُ	سَطْرَ الْعَذَارِ تَلُونَهُ فَوَجَدْتُهُ
وَقَضَيْتَ عُمْرِي فِي جَمَالِكَ مُغْرَمًا	أَنَا كُلُّ مَا يَرْضَى هَوَاكَ رَضِيئُهُ
فَأَنْتَلْتَنِي تَيْهَا أَبَادَ وَأَعْدَمًا	إِفْنَيْتَ صَبْرِي فِي هَوَاكَ مُنَيِّمًا
وَمَذَاقَ عَيْشِي مَرَّ وَالسَّهْدَ إِرْتَقَى	وَتَرَكْتُ سَرَى بِالتَّجَلُّدِ مُبْهِمًا
قُلْ لِي بِحَقِّكَ يَا غَزَالِ مَتَى الْلُقَا	حَتَّى اسْتَبَانَ لَدَيْكَ مَا وَارَيْتُهُ
تَزْهَوِ بِوَجَنَاتِ وَرَيْقٍ قَدْ حَلَا	جَفَنِي لِإِبْعَادِكَ بِالصُّدُودِ تَأَرَّقَا
فَاسْمَحْ بِرَشْفِ لَمِي يَفُوقُ السَّلْسَلَا	وَالْقَلْبُ مِنْ نَارِ الْعَرَامِ تَحَرَّقَا
تَطْفِي لَظَاهَا إِنْ سَمَحْتَ زِيَارَةَ	يَكْفِي مِنَ التَّعْذِيبِ مَا لَا قِيَّتُهُ
أَمْ فِي الْفِتَايِكِ لِلشَّجَى خَسَارَةَ	إِفْدِيكَ مِنْ غُصْنِ وَرَيْقٍ بِالْحَلَى
وَنَبَذْتَ عَهْدِي بَعْدَ مَا قَاسَمْتَنِي	وَتَغْضُجُنَا بِالنُّعَاسِ مُعْسَلَا
أَيْنَ الْوُعودُ وَأَيْنَ مَا بَشَّرْتَنِي	لِلْآنِ حَتَّى فِي الْكُرَى مَا دُقَّتُهُ
خَاضُوا بِسَرْمَدَا دَمْعِي أَطْلَقْتُهَا	يَا ظَبْيَ فِي قَلْبِي عَلَيْكَ حَرَارَةَ
شَكْوَى بَسْرِ سَرِيرَتِي أَعْلَنْتَهَا	خُلُو الرِّضَابِ أَفِي الْوَصَالِ مَرَارَةَ
حَتَّى عَشِيقْتُ لِحُسْنِ لَفْتِكَ الطَّبَا	وَجَمِيعُ رَبِيحِي فِي الْهَوَى أَنْفَقْتُهُ
أَشَدَّ وَلَمْ يَغْدُو أَمَامِي مَرْحَبًا	مَنْ ذَا الَّذِي أَغْوَاكَ حَتَّى خُنْتَنِي
	يَا مَالِكًا قَلْبِي وَمَا مَلَكْتَنِي
	قَدْ خَابَ مِنْ جَدْوَاكَ مَا أَمَلْتُهُ
	جَهْلَ الْعَوَازِلِ حَالَتِي فَجَلَوْتُهَا
	قَالُوا بِمُهْجَتِهِ غَرَامَ قَلْتِهَا
	لَوْلَاكَ مَا أَعْلَنْتُ مَا أَخْفَيْتُهُ
	قَلْبِي بِكُلِّ مَشَا بِهِ لَكَ قَدْ صَبَا
	وَلَكُمْ رَأَيْتُ مِنَ الْهَوَى مُسْتَغْرِبًا
	حَتَّى الرَّقِيبِ أَقُولُ إِنْ قَابَلْتُهُ

خَاصَمْتُ فِيكَ عَشِيرَتِي وَتَرَكْتَهُمْ
وَالَى السُّلُو دَعَا فَمَا لَبِيَّهُمْ
وَإِخْتَرْتُ حَبْلَكَ مَذْهَبِي وَرَضِيَّتُهُ
ثَالِثُ مَا هَذَا غَزَالِ بَلْ مَلِكُ
يَا بَدْرَ تَمَّ الْحُسْنُ وَالْإِحْسَانُ لَكَ
وَالصَّبْرُ فَارَقْنِي كَمَا فَارَقْتُهُ
مَا بَالُ قَلْبِكَ لَا يَرِقُ لِحَالَتِي
قُلْ لِي بِحَقِّكَ هَلْ أَتَيْتَ بَزْلَةً
أَوْخَنْتَ عَهْدًا كُنْتُ قَدْ رَاعَيْتُهُ
الْعَبْدُ يَرْجُو فِ هَوَاكَ عِنَايَةً
ذَهَبَ الزَّمَانُ وَمَا أَتَيْتُ جِنَايَةً
هَذَا مُلَخَّصُ قِصَّتِي أَنْهَيْتُهُ²¹⁴

وَرَضِيْتُ حَالَةَ وَحْدَتِي وَهَجَرْتَهُمْ
نَصَحُوا فَلَمْ أَعْبَأْ بِهِمْ وَعَصِيَّتُهُمْ
أَخَذَ الْقُلُوبَ بِوَجْنَتَيْهِ بَلْ إِمْتَاكَ
عَطْفًا لَصَبْكَ فَالْمُنَيِّمُ قَدْ هَلَكَ
وَلَكُمْ رَثَى اللَّاحِ وَرَقٌ لِلْوَعْتِ
حَتَّى أَقَاسِي فِي الْحَيَاةِ مُنَيِّتِي
وَيُودُ يَوْمًا لَوْ سَمِعْتُ شِكَايَةَ
وَوَجَدْتُ مَعَ هَذَا صَدْدُوكَ غَايَةَ

Güzelliğinin ilanını kalbime yazdım.

Seni anlatan kelimeleri tekrar tekrar yineledim.

Yanağının tasvirini okudum ve

Kanımın döküldüğü gün teslim ettim.

Aşkının tüm isteklerine razıyım.

Aşk uğruna divane olup sabrımı tükettim.

Güzelliğine meftun olarak ömrümü geçirdim.

Mahremimi gizli olarak bıraktım.

Oysa sen beni çölde ölüme terk ettin.

Sonunda gizlediklerim açığa çıktı.

Bana olan uzaklığından gözlerimin huzuru kaçtı.

Hayatın tadı acı ve uykusuzluğum arttı.

Ateşinin aşkından kalbim yandı kül oldu.

²¹⁴ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 219.

Ey ceylan! Söyle kavuşma ne zaman?
Çektiğim bunca eziyet yeter.
Bol yapraklı dalı sana sunuyorum.
O yapraklar senin yanaklarında süsleniyor.
Tatlı bir uykuyla gözler kapanıyor.
Müsaade et, dudaklar soğuk suyu yudumlasın.
Rüyamda bile tatmadığım o suyu,
Ey Ceylan! Kalbim senin için tutuşuyor.
İzin verirsen ziyaretinle yangını sönecek.
Kavuşmakta acı mı var?
Yoksa bu kederliye yönelmen bir kayıp mı?
Aşktaki tüm kazancımı tükettim.
Seni aldatan kimdir ki bana ihanet ettin?
Bana ettiğin yemini bozdun.
Ey kalbimi sahiplenip beni sahiplenmeyen!
Verdiğin sözler ve o müjdeler nerede?
Senin hakkında umduklarım hüsrana oldu.
Kınayanlar halimi bilmezdi, ben de ilan ettim.
Gözyaşının sırrına daldılar, serbest bıraktım.
Ona olan aşkı sordular şöyle dedim: “İşte şikâyetim.”
Gönlümdeki sırrı ilan ettim.
Sen olmasaydın gizlediklerimi açık etmezdim.
Kalbim sana her benzeyene aşık oldu.
Hatta güzel bakışından dolayı ceylana aşık oldum.
Aşka düşüp şaşırانları gördüm.
Önümde kim varsa çekip seslendim: “Merhaba”

Hatta karşılaştığımda bekçiye bile dedim.
Senin için ailemle kavga ettim ve onları terk ettim.
Yalnızlığa razı olup göç ettim.
Teselli etmeye çağırdılar ama gitmedim.
Nasihatlerine kulağımı tıkayıp isyan ettim.
Aşkını yolum kabul ettim ve razı oldum.
Yemin ederim bu bir ceylan değil, kral.
Yanaklarıyla kalpleri kazandı, hayır ele geçirdi.
Ey güzelliğin dolunayı! İyilik sanadır.
Sana gözyaşı dökene merhamet et. Çünkü aşık helak oldu.
Benim onu bıraktığım gibi sabır benden ayrıldı.
Kalbinin nesi var ki bana acımıyor?
Nice kınayıcı acıma merhamet etti.
Hakkın için söyle bana hatalı mı geldim?
Bu hayatta acı çekmeme neden olan,
Ya da verdiğim bir söze ihanet mi ettim?
Bu kul senin aşkında bir lütuf ister.
Ve bir gün ızdırabını duymanı ümit eder.
Zaman geçti ve bir kabahatle gelmedim.
Buna rağmen yine de benden yüz çevirdin.
İşte hikâyemin özeti burada sonra erdi.

3.4.4.2. Bir Mektubun başında yer alan şiir

Kamil bahrindeki bu şiir bir mektubun başında yer almaktadır. Şair cevap beklemekten yorulduğu bir mektuptan bahsetmektedir. Kendi mektuplarının yerine ulaştığını ama bu mektuplara cevap alamadığını, sürekli beklediğini belirtmiştir.

أَرْسَلْتُ فِي طَيِّ النَّسِيمِ رِسَالَةً فَعَسَى تَزُورُ دِيَارَهُمْ وَتَرُودُ

عَطَّرْتُ أَرْجَاءَ النَّسِيمِ كَأَنَّمَا
نُشِرْتُ عَلَيْهِ مِنَ الرِّيَاضِ وَرُودِ
وَلَبِثْتُ أَنْتَظِرَ الْجَوَابَ فَمَا أَتَى
وَلَكَمْ لِكُنْبِي فِي الدِّيَارِ وَرُودِ
إِنِّي لَأَحْسُدُهَا عَلَى نَيْلِ الْمُنَى
فَأَنَا لِكُنْبِي مَا حَبِيبْتُ حَسُودِ
فَرَسَائِلِي الْبَيْضَاءُ تَخْطِي بِالْقَا
يَا لَيْتَ سُودِي بِالِقَاءِ تَسُودِ²¹⁵

Rüzgarla bir mektup gönderdim.

Umulur ki onların diyarını ziyaret edip cevap getirir.

Rüzgârı mislerle süsledim.

Bahçeyi saran gül kokusu misali,

Cevap bekledim ama gelmedi.

Yazdıklarım diyar diyar dolaştı.

Mektuplarımın isteğine ulaşmasını kıskanıyorum.

Yaşamım boyunca yazdıklarımı kıskandım.

Beyaz mektuplarım onunla kavuşma şansına eriyor.

Ne olurdu siyah mektuplarım da kavuşsa!

3.4.4.3. Özlem şiiri

Âişe İsmet Teymur, bu şiirde sevgiliye duyulan özlemini ve bu yüzden çektiği acıyı anlatmıştır. Şair çektiği özlemin büyüklüğünü ifade etmiş ve bu acının onu gözyaşlarına boğduğunu etkili bir dille aktarmıştır. Sevgilinin adının duyulması bile onun duyduğu özlemin artmasına neden olmaktadır. Şiir kamil bahrinde yazılmıştır.

يَا مَنْ إِذَا ذُكِرَ اسْمُهُ أَشْتَأْفُهُ
رَفَقًا بِصَبِّ سَعَرَتْ أَشْوَأْفُهُ
سَكَنَ الْهَوَى بِفُؤَادِهِ فَتَلَهَّبَتْ
نَارُ الصَّمِيمِ وَقَدْ دَنَا إِخْرَأْفُهُ
فَعَدَا يَقُولُ مِنَ الصَّبَابَةِ لِلصَّبَا
مَهْلًا فَقَلْبِي هَزَنِي إِشْفَأْفُهُ
هَلْ تَحْمِلِينَ إِلَى الْحَبِيبِ رِسَالَةً
أَجْرَى مِيَاهَ مَدَادِهَا إِغْرَأْفُهُ
كَتَبَ السُّطُورَ وَقَدْ أَفَاضَ مَدَامِعًا
تَشْكُو لَهَيْبِ حَمِيمِهَا أَمَأْفُهُ
لِمَا رَأَى صَدَّ الرَّفَاقِ عَنِ الْوَفَا
شَرَحَتْ حَدِيثَ شُجُونِهِ أَوْرَأْفُهُ

²¹⁵ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 221.

Ey adı anıldığında özlenilen!
 Hasreti gönüllere dolan kimse,
 Sevda gönüllere yerleşti ve
 Yüreğin ateşi tutuşup kor alev oldu.
 Özlemle çocukluğuna seslendi;
 “Sakin ol, kalbim korkudan sarsıldı
 Sevgiliye bir mektup taşıyor mısın?”
 Mürekkebi satırları dolduran bir mektup,
 Gözyaşlarıyla dolu satırlar yazdı.
 İçindeki yakıcı alevi anlatan,
 Arkadaşların sakadatsizliğini görünce,
 Döküldü sayfalar, derdinî açtı.
 Aşkla tekrar seslendi;
 “Ey adı anıldığında özlenilen kişi!”

3.4.4.4. Sevgiliyi görünce yazılan şiir

Âişe İsmet Teymur, bu şiirinde sevgiliyle tekrar kavuşmanın sevincini anlatmaktadır. Dizelerden anlaşıldığı üzere sevgiliden bir süre ayrı kalınmış, ancak bir süre sonra tekrar bir araya gelmişlerdir. Şiir recez bahrinde yazılmıştır.

نُصِرَ الْلَقَا بِهَا عَلَى التَّفْرِيقِ

يَا بَدْرُ قَدْ صَدَقْتَ أَمَالِي الَّتِي

رَغِمَ الْوَشَاةِ وَبَعِيَّةِ الصَّدِيقِ²¹⁷

لَا زَالَتْ الْآيَاتُ تَهْدِيكَ الْوَفَا

Ey dolunay! Dileğim gerçekleşti.
 Ayrıldıktan sonra onunla tekrar karşılaşma,
 Günler sana içtenlikle rehberlik ediyor.
 Hainlerin ve dostun kıskançlığına rağmen,

²¹⁶ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 223.

²¹⁷ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 222.

3.4.4.5. Sevgiliye duyulan hasretten dolayı yazılan şiir

Şair bu şiirde gizli aşkını ve bunun ortaya çıkmasından dolayı acı çektiğinden bahsetmektedir. Çevresindekilerin ona zarar verdiğini ancak artık onları görmezden gelip kulaklarını onlara karşı tıkadığını ifade etmiştir. İstifham, kinaye, istiare ve tezat gibi edebî sanatlar kullanılan şiir, basit bahrinde yazılmıştır.

أَلَيْسَ مُضْمَرُ أَشْوَاقِي بِمَنْكُم
فَكَيْفَ أُعْرِثُكُمْ دَهْرِي بِسَفْكِ دَمِي
وَالْجِفْنُ حَازَ إِنْكَسَارًا نَاصِبًا لَجْوَى
وَعَامِلُ الْوَجْدِ أَشَقَى الْحَالِ بِالسَّقَمِ
وَإِنْ رَأَى نَاطِرِي شَخْصًا يَعْغُنِي
فَإِنْ سَمِعِي عَنِ التَّعْنِيفِ فِي صَمَمٍ²¹⁸

İçimdeki hasret saklı değil miydi?

Nasıl oldu da kanımı dökerek beni kandırdınız?

Göz kapağı aşka mağlup oldu.

Aşkın başrolü hastalıktan şikâyet ediyor

Gözlerim beni kınayan biri görürse

İşitmez kulağım kınayanı.

3.4.4.6. Aşk şiiri/1

Şair bu şiirde aşk acısından bahsetmektedir. Sevgilinin göz kapaklarını keskin bir kılıca benzeterek kalbini nasıl derinden yaraladığını ifade etmiştir. Şiirde aşkın güçsüz düşüren bir tarafı olduğu belirtilmiştir. Şair bu şiirde teşbih, kinaye, istifham ve mübalağa sanatlarını kullanmıştır. Şiir kamil bahrindedir.

أَسَيَافُ جِفْنِكَ فِي الْفُؤَادِ جَدَادَ
فَعَلَامَ يُبْنَى كَسْرُهَا الْمُعْتَادَ
أَجْفَانُهَا مَرَضَى وَكَمْ سَفَكَتْ دَمًا
وَسَطَّتْ عَلَى الْأَسَادِ وَهِيَ شِدَادُ²¹⁹

Gözünün kılıçları²²⁰ gönülleri biçer.

Şimdi hangi gönlü kıracak, sıra kimde?

Gözleri hasta ve ne çok kan döktü!

Aslanların arasında bile kuvvetli!

²¹⁸ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 222.

²¹⁹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 232.

²²⁰ Şair burada kirpiklerden bahsetmektedir.

3.4.4.7. Aşk şiiri/2

Şair burada sevgiliye duyulan sevgiyi, onun sevgisinin kendisi için bir övünç kaynağı olduğundan bahsetmiştir. Sevgiliyi güle benzetmiş ve gülü de diğer çiçeklerden üstün tutmuştur. Gül dikenli olsa bile nergise razı gelmeyeceğini belirtirken aslında aşkında acı çekse de sevgiliyi bir başkasına değişmeyeceğini anlatmıştır. Şair teşbih, istiare, tenasüp ve istifham sanatlarını kullanmıştır. Şiir kamil barinde yazılmıştır.²²¹

يَا مَنْ أَفَاخِرُ فِي مَحَبَّتِهِ وَمَنْ أَصْبُو إِذَا ذُكِرَ اسْمُهُ فِي مَجْلِسِ
الْوَرْدُ لَوْ فِي الْخَدِّ صَاحِبُ شَوْكَةٍ فَلِمَ ارْتَضَى بَعْلُو قَدْرَ النَّرْجِسِ
مَا بَالُ سَهْمِ اللَّحْظِ حَلَّ بِمُهْجَتِي أَوَاهٍ مِنْ أَفْعَالِ هَاتِيكَ الْقَسِي
يَسْطُو وَلَا يَخْشَى مَلَامَةً لَا يَمُ وَيَجُورُ وَهُوَ مُحْكَمٌ فِي الْأَنْفُسِ
فَقُودُهُ كَالصِّلْدِ إِلَّا أَنَّهُ تَرَهُو مَحَاسِنُهُ بِرَوْضِ السُّنْدُسِ²²²

Ey sevgisiyle övündüğüm!

Ve adı anıldığında özlediğim kişi.

Gül, dikenlerle dolu olsa bile,

Aşık niçin Nergis'e razı olsun?

Ruhumu delip geçen bakışlarına ne oluyor?

Acımasız aşkına yazıklar olsun!

Kınanmaktan korkmadan saldırır.

Zalimdir ama gönüllere hükmeder.

Kalbi donmuş gibidir lakin

Güzelliğiyle ipek bahçelerini süsler.

3.4.4.8. Aşk acısından dolayı yazdığı şiir

Şiir kamil bahrindedir. Şair burada aşk acısını anlatmıştır.

قَدْ ضَاعَ عُمْرِي فِي تَشْمَتِ عَدْلِي وَالصَّبْرُ فَارَقَنِي وَجِسْمِي قَدْ بَلَى
هَلْ فِي الْهَوَى حُكْمٌ فَأَشْكُو حَالَهُ أَنْ صَادَقْتُ عَدْلًا يَتِمُّ الْحُكْمُ لِي²²³

²²¹ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 233.

²²² Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 233.

²²³ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 234.

Ömrüm beni kınayanlara üzümlere zayı oldu.

Sabır beni bıraktı, vücudum harap oldu.

Şikâyetim var, aşk için bir hüküm var mı?

Adaletli olacaksa hüküm kabulüm.

3.4.4.9. Murabbalardan örnekler

Murabbalardan örnekler başlıklı bu şiirde 12 dörtlük bulunmaktadır. Örnek olarak yer alması için iki dörtlüğün tercümesini tezimize ekledik.

Âişe İsmet Teymur bu şiirde gecenin aşk acısını arttırdığını anlatmıştır. Şiirde anlatıldığına göre gece aşığı yalnızlık ve kederle baş başa bırakmıştır. Şair geceyle konuşmuş ve onun herkese eşit davranmadığını belirtmiştir. Şair burada istiare, tezat, mecaz, kinaye ve tezat gibi edebî sanatları kullanmıştır. Şiir kamil bahrinde yazılmıştır.

وَلِعِزَّةَ الْمَحْبُوبِ شَاكٍ شَاكِرٍ	يَا لَيْلُ، هَا أَنَا فِيكَ سَاهٍ سَاهِرٍ
إِذْ لَمْ يَكُنْ لِي مِنْ دُجَاكَ رَجِيمٌ	يَا لَيْلُ، قَدْ أُيَقِّنْتُ أَنَّكَ كَافِرٌ
.....	
هَذَا تُسَهِّدُهُ، وَذَاكَ تُوَافِقُ	يَا لَيْلُ، إِنَّكَ فِي الْفِعَالِ مُنَافِقُ
ضَاعَفْتَ شُكْرَاهُ وَأَنْتَ بِهِيمٌ ²²⁴	وَإِذَا لَسْتُهِدَّ أَنَّ فِيكَ الْعَاشِقُ

Ey gece! İşte ben, dalgın ve uykusuz,

Sevgilinin izzeti için hem yakınan hem de şükreden.

Ey gece! Emin oldum ki sen inkârcısın.

Karanlığında bana merhamet eden yok.

...

Ey gece! Sen gerçekten iki yüzlüsün.

Birini ayakta tutar, diğerini uyutursun.

İçinde uykusuz kaldığında,

Aşığın derdinî katlarsın, sen kapkarasın!

²²⁴ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 245.

3.4.4.10. Ayrılıktan dolayı sevgiliye sitem ettiği şiir

Bu şiirde sevgilinin ayrılığına duyulan derin acı ağıt havasıyla işlenmiştir. Şair kendisinden ayrı kalmaya razı olan sevgiliye sitem etmiş ve artık hayatın bir tadı kalmadığını belirtmiştir. Bu dörtlükte teşbih, istiare, hitap, mecaz gibi edebî sanatlar kullanılmıştır.

حَيَاتِي بَعْدَ بُعْدِكَ نوح
وَوَعْدِي ضَيْعِكَ مِنِّي
دا انْتِ انْتِ الْغَدَا لِلرُّوح
وَلِيهِ تَرْضَى الْبِعَادَ عَنِّي²²⁵

Senden sonra hayatım dövünmeyle geçti.

Ve sen sözüm, seni benden aldılar.

Sen, evet sensin ruhun gıdası.

Niçin benden ayrılmaya razı?

3.4.4.11. Leylâ şiirleri

Bu dizelerde şair, Leylâ ismiyle hitap ettiği sevgiliye sitem etmiştir. Sevgili kendisinde ayrılmakla kalmamış, aynı zamanda şairin tüm yalvarışlarına rağmen ona karşı duyarsız kalarak ızdırabını katlamıştır. Şair çektiği tüm acılara rağmen sabırlı olmaya çalışmış ve aşkın böyle ızdırıp dolu bir şey olduğunu belirtmiştir. Bu şiirde teşbih, mecaz, istiare, hitap ve tezat gibi edebî sanatlar kullanılmıştır.

وَلَيْلَى مَا كَفَاهَا الْهَجْرُ حَتَّى
أَطَالَتْ²²⁶ فِي دُجَى لَيْلَى أُنَيْنَى
وَكَلَّ تَجَلْدِي بِالصَّبْرِ لَمَّا
أَبَاحَتْ فِي الْهَوَى عِرْضِي وَدِينِي
فَقُلْتُ لَهَا إِرْحَمِي الْأُمَى قَالَتْ
كَذَا خَطَّ النَّزَاغِ عَلَى الْجَبِينِ
فَدَغَّ قَلَقَ الصَّغَارِ وَكُنْ صَبُوراً
وَهَلْ فِي الْحُبِّ يَا أُمَى إِرْحَمِينِي²²⁷

Leylâ, ayrılığa razı gelmedi.

Gecenin karanlığında feryadım uzadı.

Sabretmeye takatim yok.

Aşkta mahremimi sergilediğinde,

“Bu cahile merhamet et.” dedim.

²²⁵ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 256.

²²⁶ Matbu nüshada أطالت yazıyor

²²⁷ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 157.

“Kalem alınına böyle yazmış.” dedi.

Çocuk endişesini bırak ve sabırlı ol.

Bu aşka sığar mı? Anneciğim, bana merhamet et.

أَرْنِي جُرْحَ قَلْبِي بِالْعُيُونِ	وَلَيْلَى مَا كَفَاَهَا الْهَجْرُ حَتَّى
أَبَاحَتْ فِي الْهَوَى عَرْضِي وَدِينِي	وَمَا قَنَعَتْ بِسَفْكِ دَمِي وَلَكِنْ
بَأْمَى قَدْ بُلِيْتُ فَمَنْ مُعِينِي	فَقُلْتُ لَهَا إِرْحَمِي الْإِمَى قَالَتْ
وَهَلْ فِي الْحُبِّ يَا أُمِّي إِرْحَمِينِي ²²⁸	أُتْرَحَمُ فِي الْغَرَامِ وَأَنْتَ صَبَّ

Leylâ, ayrılığa razı gelmedi.

Gözleriyle kalbimin yarasını bana gösterdi.

Kanımın dökülmesine razı olmadı ancak

Aşkta mahremimi sergiledi.

“Bu cahile merhamet et” dedim.

“Ben de imtihan edildim, kim yardım edecek bana?”

Aşk çoktan başına gelmiş, hiç merhametli olunur mu?” dedi

Bu aşka sığar mı? Anneciğim bana merhamet et!

أَدَاعَتْ بَعْدَ كِتْمَانٍ شُجُونِي	وَلَيْلَى مَا كَفَاَهَا الْهَجْرُ حَتَّى
أَبَاحَتْ فِي الْهَوَى عَرْضِي وَدِينِي	وَحِينَ تَبَيَّنَتْ آيَاتِ وَجْدِي
جُنُنْتُ وَفِي الْهَوَى بَعْضُ الْجُنُونِ	فَقُلْتُ لَهَا إِرْحَمِي الْإِمَى قَالَتْ
وَهَلْ فِي الْحُبِّ يَا أُمِّي إِرْحَمِينِي ²²⁹	وَهَبْنِي كُنْتُ أَمَّكَ كَيْفَ أَخْنُو

Leylâ, ayrılığa razı gelmedi.

Sakladığım acılarımı yaydı.

Sevgimin alametini açığa çıkardı da

Aşkta mahremimi sergiledi.

“Bu cahile merhamet et.” dedim.

²²⁸ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 157.

²²⁹ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 158.

“Delirdin ve aşkta delilik olur.” dedi

Annen olsam nasıl merhamet edeyim?

Bu aşka sığar mı anneciğim, bana merhamet et

3.4.5. Ahlaki şiirler

3.4.5.1. Ahlâki değerlerden bahsettiği şiir

Âişe İsmet Teymur bu şiirinde ahlâki değerlere ne kadar bağlı olduğunu, tesettürünü her daim koruduğunu hatta tesettürünün onu koruduğunu anlatmıştır. Ona göre peçesi, başörtüsü, edebi, namuslu oluşu kendisine asla engel olmamış, bilakis bu değerler kendisini yükseklerle çıkarmıştır. Tesettürünü, çekmecedeki kıyafetleri mis gibi kokutan bir miske, denizin içinde sakladığı bir inciye benzetmiştir.

Âişe İsmet Teymur, bu şiirde kendi edebî ve entelektüel yeteneklerinden bahsederken bir aynı zamanda geleneğine bağlı birisi olduğunu da anlatmıştır. Bunun yanında edebiyat dünyasından başarılı kadın şairleri zikrederek onları kendisine örnek aldığını belirtmiştir. Kadınların eğitim alarak toplumda söz sahibi olacaklarını ifade etmiştir.

وَبِعَصْمَتِي أَسْمُو عَلَى أَثَرَايِ	بِيَدِ الْعَفَافِ أَصُونُ عَزَّ جَبَابِي
نَقَادَةٌ قَدْ كَمَلْتُ آدَابِي	وَبِفِكْرَةٍ وَقَادَةٍ وَقَرِيبَةٍ
قَبْلِي ذَوَاتُ الْخُذُورِ وَالْإِحْسَابِ	وَلَقَدْ نَظَّمْتُ الشَّعْرَ شَيْمَةً مَعْشَرِ
يَهْوَى بِلَاغَةَ مَنْطِقٍ وَكِتَابِ	مَا قُلْتُهٖ إِلَّا فُكَاهَةً نَاطِقِ
وَبِفِطْنَتِي أُعْطِيتُ فَصْلَ خَطَابِي	فَقِيْنِيَّةَ الْمَهْدَى وَلَيْلَى قُدُوتِي
نَسُجُ الْعُلَا لِعَوَانِسٍ وَكِعَابِ	لِلَّهِ دُرُّ كَوَاعِبٍ مِنْوَالِهَا
الْخُنُسَاءُ فِي صَخْرِ وَجُوبِ صِعَابِ	وَحُصْنَتْ بِالْذَّرِّ التَّمِينِ وَحَامَتِ
وَجَعَلْتُ مِنْ نَفْسِ الْمِدَادِ خُضَابِي	فَجَعَلْتُ مِرْآئِي جَبِينِ دَقَاتِرِي
بِعَذَارِ خَطِّ أَوَاهِبِ شَبَابِ	كَمْ زُخْرُفْتُ وَجَنَاتِ طِرْسِي أَنْمَلِي
بِعَبِيرِ قَوْلِي رَوْضَةَ الْأَحْبَابِ	وَلَكُمْ زَاهَا شَمْعُ الذِّكَا وَتَضَوَّعَتْ
يَغْبِطُهَا فِي حَضْرَتِي وَغِيَابِي	مَنْطَقْتُ رَبَّاتِ الْبَهَا بِمَنْطِقِ
عَرَفْتُ شَعَائِرَهَا ذُووُ الْإِنْسَابِ	وَحَلَّلْتُ فِي نَادَى الشُّعُورِ دَوَائِبَا
بِتَمِيمَةِ غَرَا وَجِرْزِ جَبَابِ	عَوْدْتُ مِنْ فِكْرِي فُنُونِ بِلَاغَتِي

مَا ضَرَّنِي أَدَبِي وَحُسْنُ تَعْلَمِي إِلَّا بِكُونِي زَهْرَةَ الْأَلْبَابِ
 مَا سَاءَنِي خُدْرِي وَعَقْدُ عَصَابَتِي وَطَرَارُ ثَوْبِي وَاعْتِرَازَ رَحَابِي
 مَا عَاقَنِي خَجَلِي عَنِ الْغُلَا وَلَا سَدَلُ الْخِمَارِ بِلَمَّتِي وَنِقَابِي
 عَنِ طَيِّ مِضْمَارِ الرَّهَانِ إِذَا اسْتَكْت صَغَبَ السِّبَاقِ مَطَامِحُ الرِّكَابِ
 بَلْ صَوْلَتِي فِي رَاحَتِي وَتَفَرُّسِي فِي حُسْنِ مَا أَسْعَى لِخَيْرِ مَأَبِ
 نَاهِيكَ مِنْ سِرِّ مَصُونِ كَنَّهُه شَاعَتْ غَرَابِيَّتُهُ لَدَى الْإِغْرَابِ
 كَالْمِسْكِ مَخْتَوْمٍ بِدُرُجِ خَزَائِنِ وَيَضُوعِ طَيْبٍ طَيِّبِهِ بِمَلَابِ
 أَوْ كَالْبَحَارِ حَوْتَ جَوَاهِرِ لُؤْلُؤِ عَنْ مَسِيهَا شَلَّتْ يَدَ الطَّلَابِ
 دَرِ لِسُوقِ نَوَالِهَا وَمَنَالِهَا كَمْ كَابِدِ الْغَوَاسِ فَصَلَ عَذَابِ
 وَالْعَنْبَرِ الْمَشْهُودِ وَافَقَ صَوْنِهَا وَشَوْنُهُ تَتْلَى بِكُلِّ كِتَابِ
 فَأَنْتَرْتُ مِصْبَاحَ الْبَرَاةِ وَهِيَ لِي مَنَحَ إِلَّا لَهُ مَوَاهِبُ الْوَهَابِ²³⁰

Namusumla örtümün izzetini korurum.

Edebimle yaşitlarımın üzerine çıkarım.

Düşünce, liderlik ve kabiliyetimle

Kemale erdirdim güzel ahlakımı.

Bir toplumun nişanesi olarak şiir nazmettim.

Benden önceki saygın ve namuslu kadınlar gibi,

Söylediklerim ancak konuşmacının nüktesidir.

Güzel konuşmayı ve yazmayı seven,

Mehdi'nin kızı ve Leylâ²³¹ benim rehberimdir.

Keskin zekamla sözlerimi tamamlarım.

Yemin olsun yolları en güzel örnektir!

Geleceğimizi dokuyarak kadınlara ilham oldular.

Değerli incilerle kuşandım.

²³⁰ Teymur, *Hilyetü 't-trâz*, 265.

²³¹ Şair burada Mehdi'nin kızı ile 'Uleyye bint el-Mehdi'yi, Leylâ ile de Leylâ el-Ahyeliyye'yi kastetmiştir. İkisi de şiir ve edebiyat alanlarında önde gelen kimselerdendir.

Hansâ²³² zorlukları aşarak kayalıklarda dolaştı.
Onu defterimin ön yüzü ve rehberim seçtim.
Mürekkebinin nakışından süsler yaptım.
Parmaklarım defterimin kenarlarını ne kadar çok süsledi.
Gençliğin tecrübesiz çizgileriyle,
Bilgeliliğin ışığı ne güzel parıldadı!
Dostların bahçesini sözlerimin kokusu aydınlattı.
Güzellik sahipleriyle konuştum.
Onlar varlığımda ve yokluğumda bana imrenirler.
Hisler meclisinde zülûflerini süsledim.
Geleneklerini bilenlerin,
Belâgat sanatlarıyla düşüncemi korudum.
Bir tılsım ve muskayla.
Eğitimim ve edebim bana zarar vermedi.
Akıl sahiplerine süs olmasam da
Örtüm beni zorlamadı.
Elbisemin nakışı ve bolluğu ile
İffetim yükseklerle çıkmamı engellemedi.
Başörtümün salınması ve peçem de,
Zor yarış pistinin parkurunda,
Gidişatın zorluğundan ve yarışçıların hırsından şikâyet ettiğimde bile,
Gücüm ve atılganlığım yerindeydi.
Güzel bir sonuca ulaşmak için çabalarken,
Anlamı gizlemiş saklı bir sırrın

²³² Hansâ (ö. 645) En meşhur Arap kadın şairlerdendir. Aynı zamanda sahâbî'dir. Ali Şakir Ergin, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1997), "Hansâ".

Yabancılar arasında tuhaflığı yayıldı.

Tıpkı çekmecedeki saklanmış

Güzel kokusu giysilere yayılmış misk gibi.

Sanki içinde değerli inciler barındıran bir deniz.

Ona dokunmak isteyenlerin elini felç eden,

Arzulayanların ve ulaşmaya çalışanların hasretiyle dolu bir inci misali

Dalgıçlar uğruna nice acılar çekti.

Şöhreti kitaplardan okunan

Gizlenmiş meşhur amber gibi.

Yetenek lambasını aydınlattım.

Ve onu yetenekleri veren Rab bahşetti.

3.4.5.2. Dünyadan uzak durulması gerektiğini anlattığı şiir

Âişe İsmet bu dizelerde dünyaya meyletmemek gerektiğini anlatmaktadır. Dünya hayatının aldatici olduğunu belirtmiş ve geçici sevinçlere kapılarak kendimizi aldatmamamız gerektiğini ifade etmiştir. Basit bahrinde nazmedilen bu şiirde, nasihat, tezat ve ikaz sanatları kullanılmıştır.

لَا تَفْرَحَنَّ بِدُنْيَا أَقْبَلْتُ وَصَفْتُ بِكُلِّ مَا تَرْتَضِي وَاحِدٌ عَوَاقِبُهَا²³³

Dünyanın kabul edip önüne dizmesine sakın sevinme

İstediğin her şeyi, bunun sonuçlarından sakın

3.4.5.3. Züht hakkında yazdığı şiir

Basit bahrinde yazılmış bu şiir züht hakkındadır

رَبُّ الدَّرَاهِمِ أَحْصَاهَا وَعَدَّهَا فِي حِصْنِ أَكْيَاسِهِ أَلْفَا عَلَى أَلْفٍ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ إِذْ عَدَى لِمُسَبِّحَتِي وَعَنْ سِوَاهَا تَرَانِي قَاصِرَ الطَّرْفِ²³⁴

Dirhemlerin efendisi onları saydı ve hesabını tuttu

Keselerin içine bine bin katarak

²³³ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 266.

²³⁴ Teymur, *Hilyetü't-trâz*, 266.

Hamdolsun yalnızca teshibimle sayarım

Bunun dışında gözlerimi kapalı görürsün

3.4.5.4. Güzel hasletlerden bahsettiği şiir

Âişe İsmet Teymur bu şiirde dostluğun ve vefanın kaybolduğu, ihanet ve adaletsizliğin hakim olduğu bir dünyadan bahsetmektedir. Samimiyetin yerini aldatma almış ve yüzden şairin kalbi yaralanmıştır. Şair bu durumun çözümü olarak ise sabrı tavsiye etmiştir. Şiirde teşbih, istiare, kinaye, mübalağa, tenasüp ve tezat sanatları kullanılmıştır.

وَأَسْتَوْحِشَا بِقِيَافِي الْغَدْرِ وَإِنَصَدَا	حُسْنُ الْوَفَاءِ وَصِدْقُ الْوَدِّ قَدْ صُرِعَا
حُزْنًا عَلَى الْحَقِّ وَالْإِنصَافِ مُذْ رُفِعَا	كِلَاهُمَا مِنْ سِقَامٍ لَا مِسَاسَ لَهُ
وَالصَّبْرُ أَحْمَدُ مَا أَجْدَى وَمَا نَفَعَا	وَقَدْ رَأَيْتُ الشَّقَا بِالصَّبْرِ مُمْتَزَجَا
مِنْ الْقُلُوبِ جَمِيلٍ أَيْنَمَا وَقَعَا	فَاسْتَعْمِلِ الصَّبْرَ إِنَّ الصَّبْرَ مَوْقِعُهُ
أَهْفُو إِلَى كُلِّ دَاعٍ بِالْغَرَامِ دَعَا	يَا سَادَةً خَلْفُونِي بَعْدَ فُرْقَتِهِمْ
وَقَطَعَ الْقَلْبَ مَتَى صَدَّكُمْ قِطْعَا ²³⁵	قَدْ ضَرَّنِي الْبُعْدُ عَنْ مِرَاةٍ طَلَعَتْكُمْ

Sadakatin güzelliği ve dostluğun içtenliği sarsıldı.

İhanet çölünde yalnızlaşıp ayrıldı.

İkisi de onulmaz bir hastalıktan muzdaripti.

Doğruluk ve adaletin yok sayılmasına üzülererek,

Gördüm ki şifa sabır ile iç içedir.

Sabır, faydalı olan her şeyden daha çok övgüye layıktır.

Sabırlı olun çünkü sabrın yeri kalptir.

Her nerede olursa güzeldir.

Ey efendiler! Ayrıldıktan sonra beni geride bıraktılar.

Aşkla çağırana daima acele ederim.

Bakışlarındaki uzaklık ise beni incitti.

Benden ayrı durmanız kalbimi paramparça etti.

²³⁵ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 267.

3.4.5.5. Kötü huylardan uzak durulması gerektiğini anlattığı şiir

Bu dizelerde kibir, gıybet, insanları kınamak ve hatalarını yaymak gibi kötü hasletlerden uzak durulması gerektiği anlatılmaktadır. Şair, teşbih, cinas, istiare, tenasüp gibi edebî sanatları kullanmıştır. Şiir basit bahrinde yazılmıştır.

إِحْفَظْ لِسَانَكَ مِنْ دَمِ الْأَنَامِ وَدَعِ
أَمَرَ الْجَمِيعِ لِمَنْ أَمَّضَاهُ فِي الْقَدَمِ
مَعََايِبُ النَّاسِ لَا يَكْبُرَنَّ عَنْ غَلْطِي
إِذَا نَمَمْتَ بِهَا فِي مَحْفَلِ الْهَمِّ²³⁶

İnsanların kusurlarını kınamaktan dilini sakın!

Kibirlenmeyi daha öncekilere bırak.

İnsanların ayıpları hatamı küçük göstermesin

Eğer onları meraklıların yanında ifşa edersem.

3.4.6. Dinî şiirler

3.4.6.1. Münâcât şiiri

Âişe İsmet Teymur bu şiirinde Peygamber Efendimiz (s.a.v)'i aracı kılarak Allahu Teâla'dan günahlarını bağışlamasını istemektedir. Şair bu şiirinde bir yakarış halindedir. Kendi acziyetini ve günahlarını itiraf ederken bir yandan da Rabbinin merhametinin büyüklüğüne sığınmaktadır. Şiirde tenasüp, cinas, istiare, nida ve tezat gibi edebî sanatlar kullanılmıştır.

الهِى سَيِّدِي أَنْتَ الْجَلِيلُ
بَبَابِ رَجَائِكَ الْعَبْدُ الدَّلِيلُ
ضَعِيفُ الْحَالِ مُنْكَسِرُ فَقِيرِ
كَثِيرُ الْعَيِّ نَاصِرُهُ قَلِيلُ
فَأَنْتَ لِذَنْبِهِ رَبُّ غُفُورِ
كَرِيمٌ صَفْحُهُ السَّامِيُّ جَزِيلُ
قَصَدْتُ حِمَاكَ يَا مَوْلَى الْمَوَالِي
أَرْوُّمُ الْعَفْوِ لِي أَمَلٌ جَمِيلُ
قَصَدْتُ حِمَاكَ تَسْتُرُ فُبْحَ عَيْبِي
بِسِرِّ الْمُصْطَفَى إِنِّي دَخِيلُ
فَحَاشَا أَنْ يُخَيِّبَ فِيكَ ظَلْمِي
وَأَنْتَ لِعَبْدِكَ الرَّاجِي كَفِيلُ
فَإِنْ يَكُ جُرْمُ عَبْدِكَ لَيْسَ يُحْصَى
فَحُسْنُ رِضَاكَ لَيْسَ لَهُ عَدِيلُ
فَمَنْ لِي إِنْ طَرَدْتُ وَأَيَّ بَابٍ
أَيِّمُ دُونَ بَابِكَ يَا جَلِيلُ
لَقَدْ قَادَ الشَّقَاءُ زَمَانًا حَنْفَى
لِوَادِي خَجَلْتِي بِئْسَ الدَّلِيلُ

²³⁶ Teymur, *Hilyetü't-turâz*, 267.

فَأَيُّ أَفْرُ مِنْ شَيْطَانٍ نَفْسِي وَمَنْ أَمَّارَتِي أَيْنَ السَّبِيلُ
عَظِيمُ الْعَفْوِ إِنْ عَظَمْتُ ذُنُوبِي فَلَى أَمَلٌ لِعَفْوِكَ لَا يَزُولُ
بِحَبِّكَ لِلرَّضَا تَرْضَى عَلَى مَنْ أَتَى لَكَ وَهُوَ مُعْتَرِفٌ ذَلِيلٌ
فَأَنْتَ الْحَيُّ الْمُحْيِي كُلِّ حَيٍّ وَأَنْتَ لِمَنْ دَعَا نِعَمَ الْوَكِيلِ²³⁷

İlahım, Efendim! Sen yüce olansın.

Kapında Sen'den dileyen ise zelil kulundur.

Durumu kötü, darmadağın, fakir

Günahları çok, yardımcısı az

Sen kulunun günahlarını bağışlayan Rab'sin

Cömert, yüce bağışlaması bolsun

Ey Yücelerin Yücesi, korumanı istiyorum

Affını diliyorum, güzel bir umut

Ayıbımı örtmeni, korumanı amaçladım

Mustafa'nın sırrına sığınıp, ben yabancıyım

Rabbim sana olan zannımı boşa çıkarma

Sen ki ümitvâr kuluna kefilsin

Kulunun günahları sayılamayacak kadar bile olsa

Senin cömertliğine yarışamaz

Eğer kovulursam çalacak başka kapı yok

Kapından başkasına nasıl yöneleyim Ya Rabbi

Sıkıntılar ölümün kıyısına sürükledi

Utancım ne kötü delil

Nefsimin şeytanlığından nereye kaçayım

Kötülüğü emredenden kaçış yolu nerede

Günahlarım büyükse, affın daha yüce

²³⁷ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 272.

Affının sonu yok

Rızana ermek için sevgiyle

Acizliğini itiraf ederek gelenden razı olursun

Sen “Hay”sın, her yaşayanı canlandıran

Ne güzel vekilsin, senden isteyene

3.4.6.2. Öğütler içeren şiir

Bu şiirde geceye dair düşünceler ve öğütler yer almaktadır. Gecenin gizeminden bahseden şair, aynı zamanda aşıkların bu vakitlerden faydalanmasını öğütler. Şairin belirttiğine göre, aşık kimse geceleri uyumaz çünkü bu onun için bir utanç sebebidir. Âişe İsmet Teymur, bu şiirde geceyi mecazi bir ifade olarak kullanarak aslında zamanın hızla aktığını dile getirmiştir. Şiirde teşbih, istiare, kinaye, mübalağa, tenasüp ve tezat sanatları kullanılmıştır.

يَا رَاقِدَ اللَّيْلِ إِنَّ اللَّيْلَ سَحَّارٌ
نَبِّهْ غُيُونَكَ إِنَّ الْفَلَكَ دَوَّارٌ
إِنَّ الظَّلَامَ دِنَارٌ لِلْكَئِيبِ وَقَدْ
لَا حَتَّ عَلَيْهِ بِوَجْهِ الْأَفَقِ أَقْمَارٌ
حَيِّ اللَّيَالِي وَخَلِّ الْعَيْنَ سَاهِرَةً
إِنَّ الْمَنَامَ عَلَى أَهْلِ الْجَوَى عَارٌ
وَكُنْ بَصِيرًا بِمَا فِيهِ النَّجَاةُ غَدًا
فَكُمْ لَهُ اسْتُعِيدَتْ بِالرَّغْمِ أَحْرَارٌ
لَا تَطْمَعَنَّ بِفَوْزٍ فِي الْهَوَى أَبَدًا
فَالنَّفْسُ أَمَارَةٌ وَالذَّهْرُ غَدَارٌ²³⁸

Ey geceyi gözleyen, gece büyölüdür.

Gözlerine dikkat et! Çünkü yıldızlar dönüyor.

Karanlık dertli için bir örtüdür.

Ufukta onun üzerinde ay parladı

Gecelerini canlandır, gözünü açık tut.

Çünkü uyku aşık için utançtır.

İçinde kurtuluş olan yarını idrak et!

O ki nice hürü kendine esir etti.

Aşkta kazanmayı bekleme.

²³⁸ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 273.

Çünkü nefis emredici, zaman ise vefasızdır.

3.5. Hatimeler

Âişe İsmet Teymurun Arapça divanı *Hilyetü't-tırâz*, içerisindeki şiirlerin tercümesi, hayatının önemli kesitleri, yaşadığı dönemin özellikleri ele alınarak tamamlanmıştır. Daha önce de belirttiğimiz üzere divan, şair henüz hayatta iken basılmamıştır. Kendisini sevenler ve ailesinin gayretleriyle tüm şiirler bir araya getirilmiş, konularına göre ayrılmıştır.²³⁹

Divanı basıma hazırlayanların belirttiği üzere, dönemin önde gelen edebiyatçılarının yazdığı hoş makaleler eşliğinde bu divan, basıma gitmiştir.²⁴⁰

XIX. yüzyılda edebiyat semasının parlayan yıldızı olan Âişe İsmet Teymur, yazdığı şiir ve düz yazılarla XX. yüzyılı da aydınlatmıştır. Âdeta dönemin şairlerine örnek teşkil etmiştir.²⁴¹

Divanı, şairle aynı dönemde yaşamış olan edebiyat dünyasının önemli isimlerinin yazdığı takrizlerle sona erdirmenin daha güzel olduğunu belirtmişlerdir. Bu şairler, Âişe İsmet Teymurun şairliğinin ve edebiyattaki yerinin ne kadar önemli olduğunu söylemişlerdir.²⁴²

3.5.1. Divanın hatimesi

Bu hatime, *Hilyetü't-tırâz*'ın tam bir baskısı oluşsun, ortaya kalıcı bir eser çıksın diye oluşturulmuştur. Hatimenin yazarı; “Bu satırları Edebiyat Dünyasından kusurlarımı görmemesini umarak yazdım.” diyerek sözlerini tamamlamıştır.²⁴³

3.5.2. Alimlerin övgüsü

Bu bölüm, Âişe İsmet Teymurla aynı dönemde yaşamış ve toplumun önde gelenlerinden sayılan kimselerin, şair ve divanı hakkında övgülerini içermektedir.²⁴⁴

3.5.2.1. Şeyh Muhammed Semêluti

Yazar, bu övgü dolu yazıyı kaleme almadan önce, Şeyh Muhammed Semêluti (ö.1934) hakkında güzel sözler söyleyerek kendisini uzunca övmüştür. Ardından Şeyhin yazdıklarına yer vermiştir.²⁴⁵

²³⁹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 275.

²⁴⁰ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 276.

²⁴¹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 275.

²⁴² Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 275.

²⁴³ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 275.

²⁴⁴ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 276.

²⁴⁵ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 276.

Şeyh, divandaki şiirlerin içerdği beyânın nadir bulunduğunu söyleyerek Âîşe İsmet Teymurun şiirlerini takı, süs, ziynete benzetmiştir. Onun mısralarının manasına erişenlerin, kendilerini Belkıs'ın arşında bulacağını söylemiştir.²⁴⁶

Şiirlerdeki edebi zevkin yoğunluğuna dikkat çekmiş ve şöyle demiştir: “Bu zevke, ancak içkinin sarhoşluğuyla ulaşılabilir.”²⁴⁷

3.5.2.2. Ahmet ebü'l-Beka ez-Zürkanî

Ahmet ebü'l-Beka ez-Zürkanî (ö.?), yazısına Allah'a dua ederek başlamıştır. Âîşe İsmet Teymurun dönemindeki diğer kadınlara olan üstülüğünden bahsetmiş, onu ve divanını övmüştür. Divanından, belâgatin üzerinde eşsiz bir kelimeler olarak bahsetmiştir. Yazarın ifade ettiğine göre, şiirlerdeki ibareler uyumlu bir şekilde ve kolay bir anlatımla bir araya toplanmıştır.²⁴⁸

3.5.2.3. Selim Rahmi

Selim Rahmi Bey sözlerine başlarken Allah'a hamd ve senadan sonra kendi kendine; “Kadınlar erkeklerden daha mı aşağıdadır?” diye sormuştur. Kendilerinin yani doğulu insanların, kadınları eve hapsedtiklerini ve onlara ev işlerini yüklediklerini, kadınların çocuklarını büyüttüğünü ancak onların gelecek nesilleri yetiştiren kişiler olduğunu unuttuklarını belirtmiştir. Bu yüzden kadınların eğitime önem vermeleri gerektiğini ve eğer onları eğitimi önemsemezlerse işte o zaman cahil bir geleceğin kendilerini beklediğini ifade etmiştir.²⁴⁹

Önceki asırlarda toplumun önde gelenleri arasında, Leylâ el-Ahyeliyye, Vellâde bint Müstekfî-billâh, Âîşe el-Bâûniyye, Hansâ gibi kadınların yer aldığını belirtmiştir. Ancak içinde bulundukları asırda cahillik arttığını ve toplum içerisinde bir yenilenmenin kaçınılmaz olduğunu söylemiştir.²⁵⁰

Selim Rahmi toplumda Âîşe İsmet Teymur gibi kimselere ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Selim Rahmi'ye göre, Âîşe İsmet'in şiirleri inci gibi, belâgati âdeta büyüleyiciydi. Şairin vaazlarını işiten yoldan çıkmış kimseler hemen tövbe ederdi. Düz yazıları ise yıldızları yanında sönük bırakırdı.²⁵¹

²⁴⁶ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 276.

²⁴⁷ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 276.

²⁴⁸ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 277.

²⁴⁹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 279.

²⁵⁰ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 280.

²⁵¹ Teymur, *Hilyetü't-tırâz*, 281.

Selim Rahmi Bey, sözlerini “Bu divan zamanımızın güzelliklerinden biridir. Rabbim onu başarıyla neticelendirsin.” diyerek tamamlamıştır.²⁵²

3.5.2.4. Muhammed Tevfik

Muhammed Tevfik (ö.1930) sözlerine Allah’a hamd, Resûlüne dua ve selamla başlamıştır. Sözlerin en etkili ve fasihinin Hz. Peygamber’in sözleri olduğunu söylemiştir.²⁵³

Hilyetü’-t-trâz için, divanın ince anlamlar içerdiğini ve şiirlerdeki lafızları âdeta şarkı gibi birbiriyle uyumlu olduğunu söylemiştir. Aynı zamanda halası olan Âişe İsmet Teymur hakkında da güzel sözler söylemiştir. Şairle aynı devirde yaşayan ve daha önce yaşamış olan hiçbir kadının onun seviyesine ulaşamadığını belirtmiştir. Halasının yazdığı şiirleri ilkbahar çiçeklerine çiğ düşmesine benzetmiştir. Lafızların birbiriyle son derece uyumlu olduğunu, âdeta kelimelerin birbiri ardına döküldüğünü söyleyerek sözlerini sona erdirmiştir.²⁵⁴

²⁵² Teymur, *Hilyetü’-t-trâz*, 281.

²⁵³ Teymur, *Hilyetü’-t-trâz*, 282.

²⁵⁴ Teymur, *Hilyetü’-t-trâz*, 283.

4. SONUÇ

Yüzyıllar boyunca Arap Edebiyatında birçok edebî akım ortaya çıkmıştır. Bu akımlardan birisi de günümüzde hala devam eden Modern Arap Edebiyatıdır. Bu dönemde başrolde olan Arap ülkelerinin en önemli temsilcilerinden birisi de Mısır'dır. Ülkede yaşanan siyasi, sosyal ve toplumsal olaylar, Modern Arap Edebiyatının Mısır'da hızla ilerlemesini sağlamıştır. Bu dönemde sadece erkek edebiyatçıları değil, kadın edebiyatçıları da var olmuştur. Üstelik bu kadın edebiyatçıların, toplum üzerinde önemli etkileri olmuştur. Modern Arap Edebiyatının önemli kadın temsilcilerinden birisi de tezimizin konusu olan Âişe İsmet Teymur'dur.

Âişe İsmet Teymur'un Mısır'da önemli, aristokrat bir aileye mensup olması, toplumsal yenilenmeyi savunması, kadınlara ilham olması gibi nedenlerle vefatıyla birlikte hayatı ve eserleri üzerine çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Kendisi hakkında ülkemizde ve farklı ülkelerde hala çalışmalar yapılmaya devam edilmektedir. Gerek düz yazıları, gerekse şiirleri Modern Arap Edebiyatı açısından önemli görülmüş ve dönemin edebiyatçıları tarafından takdir toplamıştır.

Âişe İsmet Teymur, kendisiyle aynı dönemde yaşayan kadınlara örnek olmuş, eserlerinde kız çocuklarının eğitiminin öneminden bahsetmiştir. Kadın ve erkeklerin birbirlerine farklı alanlarda ihtiyacı olduğu savunmuş ve kadınların da toplum içerisinde var olmaları gerektiğini belirtmiştir.

Âişe İsmet Teymur, yaşadığı sürece dinî hayatını geri planda bırakmamış, ibadetlerine devam etmiştir. Tesettürüne önem verdiğini ve her daim tesettürlü olduğunu eserlerinde belirtmiştir. Toplumsal sorunlarla da ilgilenen şair, genç kız ve erkeklere nasihatlerde bulunmuştur. Eserlerini yalnızca edebi kaygı güderek değil, insanlara faydalı olmak amacıyla kaleme almıştır. Bu nedenle düz yazıları dönemin bazı edebiyatçıları tarafından eleştirilmiştir. Âişe İsmet, kızının vefatıyla birlikte girdiği 7 yıllık yas döneminde Farsça yazmış olduğu şiirlerinin bir kısmını yakmıştır.

Âişe İsmet Teymur'un Arapça divanı Hilyetü't-tıraz, şairin oğlu tarafından iki kapak arasında toplanmış, daha sonra dönemin önde gelen edebiyatçıları tarafından son haline getirilmiştir. Divandaki şiirler; iltifat şiirleri, aile şiirleri, gazeller, ahlâki şiirler ve dinî şiirler olmak üzere 5 başlık altında toplanmıştır. Çalışmamızda divanda dağınık olarak verilen mersiyeleri bir araya toplamayı uygun gördük ve toplam başlık sayısını 6'ya çıkardık.

Şairin Arapça Divanı incelendiğinde, şiirlerinde edebi sanatları ustalıkla kullanmıştır. Bununla birlikte çok süslü ifadelerden de uzak durmuştur. Henüz çocuk denilebilecek yaşlarından

itibaren nahiv, aruz gibi dersler almasının yanı sıra, edebiyata olan özel ilgi ve yeteneği sayesinde başarılı şiirler nazmetmiştir. Arapça divanında garip kelimeler kullanmaktan kaçınmış, ayet ve hadislerle şiirlerini zenginleştirmiştir. Edebî dili, edebiyat camiasından ünlü isimlerin takdirini toplamıştır.

Âişe İsmet Teymur, iltifat şiirlerinde ülkedeki yöneticileri öven şiirler nazmetmiştir. Bu bölüm şairin iltifat dilini göstermektedir. Aile şiirlerinde kendisi, çocukları ve yakın akrabaları hakkında şiirler bulunmaktadır. Bu bölüm bize şairin özel hayatıyla ilgili ipuçları da vermektedir. Gazellerin yer aldığı bölüme gelirsek, Âişe İsmet bu tarzdaki şiirlerini sadece bu konudaki yeteneğini göstermek için yazdığını belirtmiştir. Mersiyeleri ise Modern Arap Edebiyatı'nın en etkili mersiyeleri kabul edilmiştir. Ömer Rıza Kehhale, yazmış olduğu mersiyeleri çok beğenmiş ve Hansâ'nın yazmış olduğu mersiyelerle kıyaslamıştır. Mahmûd el-Akkad ve İmîlî Nasrullah'a göre en etkili mersiyesi kızı için yazmış olduğudur.

Âişe İsmet Teymur, kederle dolu hayatının son 4 senesini hastalıklarla boğuşarak geçirmiş ve 62 yaşında vefat etmiştir. Tezimizin konusu olan divan, şairin vefatından sonra sevenleri tarafından son haline getirilerek edebiyat dünyasına kazandırılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aytaç, Bedrettin. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2003.
- Aytaç, Bedrettin. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2020.
- Chirol, Sir Valentine. *The Egypt Problem*. London, 1920.
- Cündî, Edhem el-. *A 'lâmü 'l-edebi ve 'l-fennie*, ts.
- Çetin, Nihad Mazlum. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 4 Cilt. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1991.
- Er, Rahmi. *Modern Mısır romanı - 1: 1914-1944*. Ankara: Hece, 1. bs., 2015.
- Ergin, Ali Şakir. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1991.
- Ergin, Ali Şakir. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1997.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/hansa>
- Fazlıoğlu, Şükran. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 2020.
- Fevvâz, Zeyneb. *ed-Dürü 'l-Mensûr*, ts. Erişim 02 Kasım 2022
- Görgün, Hilal. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2012.
- Günel, Fuat. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 2 Cilt, 1989.
- Günel, Fuat. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1989.
- Hâtim, Mervat. *Mir'âtu 't-te'emmül fî 'l-umûr*, ts. Erişim 03 Eylül 2024
- İhsanoğlu, Ekmeleddin. *Mısır'da Türkler ve Kültürel Mirasları: Mehmed Ali Paşa Günümüze Basılı Türk Kültürü Bibliyografyası ve Bir Değerlendirme*. İrcica, 2006.
- Kalyon, Abuzer. *Ayşe Teymuri Divanı Divan Şiirinin Nil'deki Sesi*. Akçağ Yayınları, 2013.
- Kalyon, Abuzer. “Mısırlı Divan Şairi Ayşe Teymûrî'yi Şiirden Uzaklaştıran Ölüm: Kızı Tevhide'nin Hayata Vedası”. *International Journal of Social Humanities Sciences Research (JSHSR)* 5/31 (01 Ocak 2018), 4636-4648. <https://doi.org/10.26450/jshsr.927>
- Kalyon, Abuzer. “Üç Dilli Şair Ayşe Teymûrîden Üç Dilli Gazel”. *Journal of Turkish Studies* 10/Volume 10 Issue 8 (01 Ocak 2015), 1425-1425. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.8230>
- Kalyon, Abuzer - Kozlu, Zeynep Gözde. “Prenses Kadriye Hüseyin ve Eserleri”.
- Kehhâle, Ömer Rızâ. *Alâm 'ün-Nisâ fî alemi 'l-arab ve 'l-islâm*. İslamKotob, ts.
- Kutluer, İlhan. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1993.
- Mansûr, Fehmî. *Mey Ziyâde'den Anılar*. Ma'hed ed-dirâsêti'l-a'rabiyye el-a'liye, 1955.

Musa, Nebeviyye. *Târîhi bi kalemî*, ts.

Sağır, İbrahim Mahmud es-. “Âişe Teymûriyye: Şâira sebekat asruhâ”. *Vizâratü’s-sekafê*, 52-68.

Saîde Muhammed, Ramazan. “Âişe Teymûriyye ve devruhe fi’l-edebi’n-nisâi fi’l-asri’l-hadîs”. *Câmiatü ümmûl-kurâ külliyyetü’ş-şerîat ve dirâsât’ül-islâmiyye*, 353-373.

Salima, Riya. *Harems et Musulmanes d’Egypte*. Félix Juven, 1905.

Serkîs, Yusuf İlyan. *Mu’cem*. Matbaatu Serkîs, ts.

Teymur, Ahmed. *Târîhu’l-üsrati’t-teymûriyye*. Lecnetü neşri’l-müellifeti’t-teymûriyye, ts.

Teymur, Âişe. *Hilyetü’t-tirâz*. el-matbaatü’l-âmiratü’sarkıyye, ts.

Zeidan, Joseph T. *Arab Women Novelists: The Formative Years and Beyond*. State University of New York Press, ts.

Ziyâde, Mey. *Âişe Teymûr Şâ’iretü’t-talîa*, ts. Erişim 07 Kasım 2022

TDV İslâm Ansiklopedisi. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Erişim 11 Eylül 2024.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/hidiv>

“MUHAMMED TEYMUR - TDV İslâm Ansiklopedisi”. Erişim 31 Mart 2023.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/muhammed-teymur>

“NİL DELTASI’NDAN NEBEVİYE MUSA VE DİVAN’INI OLUŞTURAN BAŞLICA KONULAR”. Erişim 03 Ağustos 2023.
<https://jshsr.org/index.php/pub/article/view/1276/1227>

ÖZGEÇMİŞ

İlk öğretim, orta öğretim ve liseyi Balıkesir’de tamamladı. Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesi’nden 2021 yılında mezun oldu. 2021 yılında Yalova İslami İlimler Fakültesi’nde Yüksek Lisans eğitimine başladı.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

Altıntaş, Hacer Betül. *Mısırlı Türk Şair Âişe İsmet Teymur ve Divanı*. Bitlis Adilcevaz Üniversitesi, (12-14/07/2024), 173-196

